

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN KAMU HİZMETLERİNE
ERİŞİME İLİŞKİN ALGISI: İZMİR ÖRNEĞİ**

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN KAMU HİZMETLERİNE
ERİŞİME İLİŞKİN ALGISI: İZMİR ÖRNEĞİ**

Tarık ÜSTÜN

**Danışman
Doç. Dr. Sühal ŞEMŞİT**

MANİSA-2021

(TEZ VERİ FORMU İÇİN AYRILDI)

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Algısı: İzmir Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2021

Tarık ÜSTÜN

İmza

ÖZET

SURİYELİ SİĞINMACILARIN KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİME İLİŞKİN ALGISI: İZMİR ÖRNEĞİ

2010 yılında Tunus'ta boy gösteren Arap Baharı hareketi Ortadoğu coğrafyasında önemli derecede değişim ve dönüşüm yaratmıştır. Suriye, bu hareketin etkilerini 2011 yılında hissetmiş ve bu durum Mart 2011'de Suriye'de iç savaşın başlamasına sebep olmuştur. İç savaş neticesinde, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana dünyada görülen en büyük göç dalgası hareketi başlamıştır. Bu göç dalgasından en çok etkilenen ve en fazla sığınma talep edilen ülkelerden biri ise Türkiye olmuştur. Bunun sonucunda, Temmuz 2021 itibariyle 3.690.896 Suriyeli, Türkiye'ye sığınmacı olarak başvurmuş ve geçici koruma statüsüne sahip olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin algısının tespit edilmesidir. Bu bağlamda, tezin ilk bölümünde kamu politikaları ve göç olgusu kavramsal çerçevede incelenmiştir. İkinci bölümde, Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulan ve uygulanan kamu hizmetlerine değinilmiştir. Tezin son bölümünü ise İzmir ilinde 300 Suriyeli sığınmacı ile gerçekleştirilen anket çalışması neticesinde elde edilen veriler ve bulgular oluşturmaktadır.

İzmir ili örneklem seçilerek 300 Suriyeli sığınmacı ile gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre Suriyeli sığınmacıların istihdam, eğitim, sağlık, barınma ve güvenlik hizmetlerine erişime ilişkin algılarının genel olarak olumlu olduğu sonucuna ulaşılmış ve Türkiye'de kalma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Buna karşın kültürel farklılıklardan kaynaklanan toplumsal uyum konusunda birtakım problemlerin yaşandığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacılar, Kamu Hizmetleri, Suriye, Uluslararası Göç, Entegrasyon Politikaları.

ABSTRACT

THE PERCEPTION OF SYRIAN ASYLUM SEEKERS REGARDING ACCESS TO PUBLIC SERVICES: THE CASE OF İZMİR

The Arab Spring movement, which emerged in Tunisia in 2010, created a significant change and transformation in the Middle East geography. Syria felt the effects of this movement in 2011, and this situation led to the civil war in Syria in March 2011. As a result of the civil war, the biggest wave of immigration movement in the world has begun since World War II. Turkey has been one of the countries mostly affected by this wave of migration and receiving the largest numbers of asylum applications. As a result, 3.690.896 Syrians applied for asylum in Turkey and have been granted temporary protection status as of July 2021. The aim of this thesis is to identify the perception of Syrian asylum seekers regarding access to public services. In this context, in the first part of the thesis, public policies and the phenomenon of migration are examined in a conceptual framework. In the second part, public services created and implemented for Syrian refugees are mentioned. The last part of the thesis consists of the data and findings obtained as a result of the survey conducted with 300 Syrian refugees in the city of İzmir.

According to the results of the survey conducted with 300 Syrian asylum seekers by selecting the sample from the city of İzmir, it was concluded that the perceptions of Syrian refugees regarding access to employment, education, health, shelter and security services were generally positive and it was determined that they tend to stay in Turkey. On the other hand, it has been observed that there are some problems about the issue of social integration arising from cultural differences.

Keywords: Asylum Seekers, Public Services, Syria, International Migration, Integration Policies.

TEŞEKKÜR

“Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Algısı: İzmir Örneği” başlıklı çalışmamı hazırlama sürecimin başından sonuna kadar desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen, kişiliği ve akademisyenliği ile her daim örnek aldığım değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Sühal ŞEMŞİT’e; yine tüm süreç boyunca bilgi ve tecrübesiyle her daim yanımda olan, çalışmamın her cümlesini özenle okuyup değerlendiren ve hatalarımı görmemde bana ışık tutan manevi ağabeyim değerli insan Öğr. Gör. Dr. Serkan GÖKSU’ya; tez savunma jürisine katılarak beni onurlandıran ve fikirleriyle çalışmamı güzelleştiren değerli hocalarım Doç. Dr. Volkan GÖÇÖĞLU ve Doç. Dr. Rasim AKPINAR’a; hayatımın her anında yanımda olan, maddi manevi desteğini her zaman arkamda hissettiğim ve gurur duyduğum babam Ahmet Orhan ÜSTÜN’e; varlığı ve duaları ile her zaman yanımda olan annem Emine ÜSTÜN’e; çalışma sürecim boyunca büyük bir özveri ve sabır göstererek destekleriyle yükümü hafifleten hayat arkadaşım Betül BAYRAKTAR’a; maddi manevi desteğini esirgemeyen Yük. İnş. Müh. Necmi OKUMUŞ’a; anketleri uygulama sürecimde yardımlarını göstermekten çekinmeyen sevgili dostum Sibel TURUNÇ’a ve emeği geçen tüm dostlara sonsuz teşekkür ederim.

Tarık ÜSTÜN
Manisa, 2021

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	iiv
TEZ VERİ FORMU.....	iv
YEMİN METNİ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KAMU POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GÖÇ

1.1. KAMU POLİTİKASI TANIMI	5
1.2. KAMU POLİTİKALARININ ÖZELLİKLERİ.....	7
1.3. KAMU POLİTİKASI OLUŞUMU.....	8
1.4. KAMU POLİTİKASI AKTÖRLERİ.....	9
1.4.1. Resmi Aktörler	10
1.4.1.1. Meclis	10
1.4.1.2. Hükümet	11
1.4.1.3. Yürütme (Bürokrasi).....	11
1.4.1.4. Yargı	13
1.4.2. Gayri Resmi Aktörler	13
1.4.2.1. Siyasal Partiler	13
1.4.2.2. Kişiler	14

1.4.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları.....	15
1.4.2.4. Medya	16
1.4.3. Uluslararası Aktörler	16
1.4.4. Diğer Aktörler	17
1.5. GÖÇ OLGUSU	19
1.5.1. Göçün Tanımı.....	19
1.5.2. Göçün Sebepleri	21
1.5.3. Göç Türleri	23
1.5.4. Göçün Tarihi Gelişimi.....	25

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKALARI VE SURİYELİ SIĞINMACILAR BAĞLAMINDA UYGULANAN KAMU POLİTİKALARI

2.1. TÜRKİYE’DE UYGULANAN GÖÇ POLİTİKALARI.....	31
2.2. SURİYELİ SIĞINMACILAR İÇİN KAMU POLİTİKALARI	36
2.2.1. Yasal Kurumsal Çerçeve	37
2.2.2. Eğitim ve Kamu Politikaları.....	40
2.2.3. Sağlık ve Kamu Politikaları	45
2.2.4. Çalışma Yaşamı ve Kamu Politikaları	47
2.2.5. Sosyal Hizmetler ve Kamu Politikaları	49
2.3. SURİYELİ SIĞINMACILARIN İMKÂN LARI VE SORUN LARI	53
2.3.1. Barınma İmkânları ve Sorunlar	54
2.3.2. Sağlık Hizmetleri ve Sorunlar	56
2.3.3. Eğitim Hizmetleri ve Sorunlar	59
2.3.4. Sosyo-Ekonomik İmkanlar ve Sorunlar	62
2.3.5. Güvenlik İmkanları ve Sorunlar	65
2.3.6. Kültürel İmkânlar ve Sorunlar.....	66

2.3.7. Toplumsal Kabul ve Uyum ile İlgili Sorunlar.....	68
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ SİĞINMACILARIN KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİME İLİŞKİN ALGISI: İZMİR ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	70
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	70
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	71
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	71
3.5. ARAŞTIRMADA VERİLERİN ANALİZİ	72
3.5.1. Güvenilirlik Analizi.....	72
3.5.2. Normallik Analizi.....	73
3.6. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	74
3.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	75
3.7.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri Açısından Dağılımları	75
3.7.2. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeğine İlişkin Bulgular	84
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA.....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türk Hukukuna Göre Uluslararası Koruma Düzenlemesi 40

Şekil 2: Sosyal Uyum Yardım Programı Kurumsal Yapısı 51

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların Bulundukları Ülkeler (31 Aralık 2019)	29
Tablo 2. Yıllara Göre Türkiye’de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı ve 2019-2020 Örgün Eğitime Erişim	42
Tablo 3. Güvenilirlik Testi	73
Tablo 4. Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri	74
Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyetleri Açısından Dağılımları	75
Tablo 6. Katılımcıların Yaşları Açısından Dağılımları	75
Tablo 7. Katılımcıların Medeni Durumları Açısından Dağılımları.....	76
Tablo 8. Katılımcıların Öğrenim Durumları Açısından Dağılımları.....	76
Tablo 9. Katılımcıların Meslekleri Açısından Dağılımları.....	77
Tablo 10. Katılımcıların Düzenli Gelirleri Açısından Dağılımları	78
Tablo 11. Katılımcıların Gelir Düzeyleri Açısından Dağılımları.....	78
Tablo 12. Katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığının Olup Olmamaları Açısından Dağılımları	79
Tablo 13. Katılımcıların Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeğine Verdikleri Cevaplar Açısından Dağılımları	79
Tablo 14. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Sonuçlar	84
Tablo 15. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Yaş Değişkenine İlişkin Sonuçlar	84
Tablo 16. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Medeni Durum Değişkenine İlişkin Sonuçlar	85
Tablo 17. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Sonuçlar	86
Tablo 18. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Meslek Değişkenine İlişkin Sonuçlar	87
Tablo 19. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Düzenli Gelirlerinin Olup Olmadığına İlişkin Sonuçlar	87
Tablo 20. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Sonuçlar	88

Tablo 21. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığının Olup Olmamasına İlişkin Sonuçlar	89
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AB-MADAD	: Avrupa Birliği Bölgesel Güven Fonu
AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AL	: Arap Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
FRIT	: Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı
GBM	: Geçici Barınma Merkezleri
GEM	: Geçici Eğitim Merkezleri
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MUYU	: Göçmen Çocuklara Uyum
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PIKTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SIHHAT	: Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	: Sosyal Uyum Yardımı
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WB	: Dünya Bankası
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
YİMER	: Yabancılar İletişim Merkezi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Uzun zamandır göç sorununun odağında yer alan Ortadoğu ve Arap coğrafyası, son yıllarda siyasi yönden hareketli zamanlar geçirse de özellikle 2010 yılından bu yana çok keskin değişim ve dönüşümü tecrübe etmiştir. 2010 yılında Tunus'ta başlayıp domino etkisiyle diğer ülkelere sıçrayan ve "Arap Baharı" şeklinde nitelendirilen bu süreç, Ortadoğu'da pek çok ülkenin yönetim şeklinin değişmesini de beraberinde getirmiştir. Arap halkının özgürlük ve demokrasi talebinden doğmuş olan bu halk hareketlenmesi, bu ülkelerle çeşitli ilişkileri olan ülkeleri de yakından etkilemiştir.

Suriye de Arap baharından etkilenen ülkeler arasındadır. 2011'de patlak veren olaylarda, Suriye'de Esad rejimi yanlıları ve özgürlük isteyen halk arasında iç savaş meydana gelmiştir. Yaşanan çatışmaların şiddetinin her geçen gün artması halkın göç etmesine sebep olmuştur. Türkiye'ye komşu olması bakımından, Suriye'de ortaya çıkan sorunlardan Türkiye de kaçınılmaz bir şekilde etkilenmiştir. Göçmenler ilk olarak komşu ülke olan Türkiye'ye sığınmışlar, Türkiye ise insani ve siyasi sebeplerden dolayı bu göçe müsaade etmek durumunda kalmıştır. Türkiye'ye gelen sığınmacıların bir kısmı kamplara alınmış, bir kısmı ülkenin çeşitli yerlerine dağılıp hayatlarını sürdürebilmeyi amaçlamışken, diğer bir kısmı ise Avrupa'ya transit geçebilmek için Türkiye'yi bir geçiş kapısı olarak kullanmışlardır. Bu durumda göç ve göçmen ile ilgili kamu politikalarının oluşum süreci boy göstermiştir.

Göç ve göçmen ile ilişkili olarak kamu politikalarıyla ilgili yapılan literatür taramasında, Türkiye'de son yıllarda çok farklı çalışmalar yapılmış olsa da bu çalışmaların kapsam ve içeriğinin gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Kamu politikaları çok yönlü ve girift bir yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra sürece etki eden faktörler dinamik ve değişkendir. Bu nedenle ülkeler için oldukça önemli bir perspektif sunmaktadır. Her ülke bilindiği üzere ilk başta eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, iç ve dış güvenlik, maliye, ekonomi, kentleşme, kültür ve turizm, ulaşım, göç, kalkınma gibi birbirinden farklı konularda birçok hizmet üretmek ve uygulamakla sorumludur. Her bir konu ayrı uzmanlık alanı gerektiren bir kamu politikası etkinliğidir. Özellikle son yıllarda artan uluslararası göç sorununun yönetilmesinde iyi bir kamu politikası sürecine ve uzmanlığa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmayla göç ve göçmenlere yönelik oluşturulan kamu politikalarının nasıl oluşturulduğu, sunulan kamu hizmetlerine Suriyeli sığınmacıların erişim seviyelerinin belirlenmesi ve sığınmacıların sunulan hizmetlere ilişkin tatmin düzeylerinin tespiti

amaçlanmıştır. Bu sebeple çalışmanın ilk bölümünde kamu politikası ve göç olgusuna değinilmiş; ikinci bölümde, Suriyeli sığınmacılara yönelik Türkiye’de uygulanan kamu hizmetleri ile Suriyeli sığınmacıların imkân ve sorunlarına yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünü, Suriyeli sığınmacıların mevcut kamu hizmetlerine yönelik algı düzeylerini ölçmek maksadıyla İzmir ili örnekleminde gerçekleştirilen anket çalışmasına ilişkin veriler ve elde edilen bulgular oluşturmaktadır. Son olarak, elde edilen veriler ışığında sonuç, tartışma ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Devletler, ülkelerinde yaşamakta olan bireyler için fayda sağlayacak çeşitli kamu hizmetleri sunmakta ve sunulan bu hizmetlerden olabildiğince fazla kişinin faydalanmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda yalnızca ülke vatandaşlarına yönelik değil ülkede bulunan herkesi kapsayacak nitelikte politikalar oluşturularak kamu hizmetleri sunulmaktadır. Özellikle Türkiye’de son yıllarda Suriyeli sığınmacı sayısı azımsanmayacak miktarda artış göstermiştir. Dolayısıyla bahsi geçen bu sığınmacıların kamu hizmetlerine erişim düzeyleri büyük ölçüde önem arz etmektedir.

Hükümetler, ülke içerisinde meydana gelen yeni gelişmeler sonucunda sundukları kamu hizmetlerini gözden geçirmektedir. Bu değişimlerden biri de göç ve göçmenlerle ilgilidir. Özellikle Türkiye’de, Suriyeli sığınmacıların varlığı onlara yönelik politika ve hizmet geliştirilmesi gereksinimini doğurmuştur. Sunulan hizmetlerin yanı sıra bu hizmetlere erişimin sağlanması da oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bu tezde Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişim düzeyi araştırılacaktır. Bu anlamda sığınmacılarda oluşan algı İzmir ili örneklemini üzerinden incelenecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların planlanan ve uygulanan kamu hizmetlerine nasıl ne şekilde ve ne düzeyde ulaşabildiklerini İzmir ili örneklemini çerçevesinde açıklamaktadır. Bu bağlamda kamu politikası yapıcı ve uygulayıcıları için tespitler yapmak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda kamu politikası yapıcılarına ve uygulayıcılarına fayda sağlayacak şekilde Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişimi hakkında bilgiler

derlenmiş ve icra edilmesi planlanan kamu hizmetlerine ilişkin öneriler sunulmuştur. Bu çalışma ile literatüre farklı bir perspektif kazandırmak da amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Çalışmanın konusuyla ilgili literatür taraması yapıldığında Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara yönelik kamusal hizmetlere ilişkin algı düzeylerini içeren çalışmaları görmek mümkündür. Fakat Suriyeli sığınmacıların kamusal hizmetlere ilişkin bakış açılarını ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmaların henüz yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Literatür incelemesi sonucu Suriyeli sığınmacıların kamu politikalarına erişimlerini ölçmek amacıyla yapılan çalışmalara bir yenisini eklemek ve İzmir örneklemini ile konuya katkı sağlamak önem arz etmektedir.

Literatüre bakıldığında, Duruel (2017) tarafından Hatay ili özelinde yapılan ve Suriyeli sığınmacıların temel sorunlarını, beklentilerini ve mevcut kamusal hizmetlere bakış açılarını ölçmek amacıyla 28 soruluk anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların öncelikli sorun olarak istihdam ve sağlık problemlerini vurguladığı saptanmıştır. Bunun haricinde sığınma dönemlerinin başlarında korunma, barınma, eğitim ve gıda temini noktasında ciddi problemler yaşadıkları fakat bu sorunların giderek azalmaya başladığı tespit edilmiştir. Buna karşılık Kaya (2018) çalışmasının sonuç bölümünde Gaziantep ili Nizip ilçesi özelinde yaptığı görüşmeler sonucunda Suriyeli sığınmacıların yaşadığı önemli sorunlardan birinin barınma noktasında olduğunu belirtmiştir.

Aksu (2020), Apak (2014), Deniz vd. (2016), Karasu (2016), Yıldırım alp vd. (2017) ve Yıldız (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmalardan çıkarılabilecek ortak sonucun Suriyeli sığınmacılarla iletişim için dil problemi olduğunu söylemek mümkündür. Dağdeviren (2018), Suriyeli sığınmacıların entegrasyon süreçlerine ilişkin hazırladığı çalışmasında dil bilen sığınmacıların, dil bilmeyen sığınmacılara oranla entegrasyon süreçlerinin daha kolay olduğunu vurgulamıştır.

Yıldız (2013) tarafından yapılan çalışma ise Şanlıurfa ilindeki kamplarda kalan Suriyeli sığınmacıların memnuniyet düzeylerini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonucunda kamplarda yaşamlarını sürdüren sığınmacılar eğitim hizmetlerini yeterli düzeyde bulmadıklarını, sağlık hizmetlerinde yaşanan problemlerin ise dil ve tercüme eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Benzer olarak Aksu (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Suriyeli sığınmacıların yine sağlık alanındaki

problemlerinin çevirmen eksikliğinden dolayı devam ettiği, bu sebeple Arapça bilen personel sayısının artırılması gerektiği belirtilmiştir.

Yıldırım ve Küçüksolak (2020) tarafından yapılan çalışma ise Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğu, fakat savaş sonrasında Türkiye'nin onlara kucak açmasının ve kamusal yardımların bu görüşlerini olumlu yönde değiştirdiği sonucuna varılmıştır.

Yıldırım vd. (2017) tarafından mülakat yöntemiyle yapılan çalışma ise Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulüne ilişkin sonuçları ile dikkat çekmektedir. Sığınmacıların Türk toplumunun büyük bir kısmı ile kaynaşamadıkları için kendileri gibi sığınmacılarla vakit geçirdiği tespit edilmiştir. Bunun temel nedenini ise Suriyeli sığınmacılar dil eksikliği olarak görmektedir. Buna ek olarak, sığınmacıların düşük ücretlerle ağır işlerde çalıştırıldıkları, herhangi bir güvencelerinin olmadığı belirtilmiştir.

Bu tez ise, Türkiye'nin İzmir ilinde bulunan Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişim algısını tespit etmektedir. Bu bağlamda İzmir örnekleminden yola çıkılarak Türkiye geneline yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların uygulanan kamu politikalarına karşı takındığı tavrın tespitine imkân sağlayacağından dolayı bu çalışma, karar vericilere yol göstermesi açısından oldukça önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KAMU POLİTİKALARI BAĞLAMINDA GÖÇ

1929 Dünya Ekonomik Krizi (Büyük Buhran) akabinde Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan ve 2. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında gelişme gösteren kamu politikası çalışmaları zamanla Avrupa'ya yayılmaya başlamıştır (Mintrom, 2011'den aktaran Gül, 2015: 6). Türkiye'de ise kamu politikası, nispeten yeni bir alandır. Kendisine siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında yer bulduğundan dolayı kamu politikaları çok çeşitli alanları içerisinde barındırmaktadır (Demir, 2011: 107). Örneğin ekonomi, eğitim, sağlık, savunma, enerji, tarım, sosyal güvenlik gibi konular bu alanlar içerisinde gösterilebilmektedir (Kingdon, 2004'ten aktaran Akıncı, 2018: 2030). Bu alanlar şüphesiz, toplum her kesiminde kendisini göstermekte olan ve oldukça hayati önem taşıyan alanlardır. Bundan dolayı henüz literatüre geç giren bir kavram olsa da kamu politikaları, kamu yönetimi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Esas itibariyle kamu politikaları kamu kuruluşları ve hükümetler vasıtasıyla geliştirilen, hemen aniden gelişmeyen, uygulanan (bazen de bilinçli bir şekilde uygulanmayan) ve belirli hareketler bütününden oluşan aktivitelerin tümüdür (Biçer ve Yılmaz, 2009: 45). Yapılan seçimler sonucu göreve gelmekte olan siyasal iktidarların temel görevi kişilerin isteklerini karşılamak ve bir uzlaşma ortamı sağlayarak toplumsal çalışmaları yürütmektir. Bu asli görevin sebep olduğu temel çıktılardan birisi de kamu politikalarıdır. Bu politikalar, kişilerin ihtiyaç duyduğu belirli şeyleri karşılamak için meydana getirilmektedir. Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarının çeşitlilik arz etmesi sonucu kamu politikaları da geniş bir alana yayılmaktadır (Sobacı, 2012: 51). Bundan dolayı kamu politikaları kamu yönetimi içerisinde önemli bir oluşumdur.

1.1. KAMU POLİTİKASI TANIMI

Sosyal bilimlere mensup olan her alanda görüldüğü üzere kamu politikaları alanında da literatür taraması sonucunda üzerinde anlaşmaya varılmış tek bir kamu politikası tanımının olmadığına rastlanmaktadır (Çevik, 2016: 142). Örnek olarak Lavender (2009: 65-67), kamu politikasına “toplumu etkileyen kararların hazırlanması

ve uygulanması” tanımını uygun görmüştür. Alan yazınında en çok atıf alan tanımı yapan Dye (1987: 1) ise, kamu politikasını “devleti yöneten hükümetlerin yapmayı veya yapmamayı tercih ettiği her şey” olarak tanımlamaktadır. Dye’in bu tanımından hareketle karar vericilerin belli bir konu hakkında gerçekleştirmiş olduğu eylemler kadar hiçbir şey yapmamayı tercih ederek olaya sessiz kalması da bir tür kamu politikasıdır. Başka bir deyişle, ortadaki bir sorunla alakalı olarak bir aktör veya birçok aktör tarafından izlenen; yapma veya yapmama şekilde vuku bulan, herhangi bir amaç taşıyan eylemler bütünüdür (Yerlikaya, 2015: 6). Bu tanıma bakıldığında, devlet organlarının yasalardan beslenen otoritesinin olduğu herhangi bir hususta yetkisi bulunan kamu kurumu veya kamu görevlisi aracılığıyla gerçekleştirilen her çeşit eylem ve işlemi kamu politikası olarak değerlendirmeye tabi tutmak mümkündür (Akdoğan, 2011: 77).

Anderson (2011: 7) ise Dye’in tanımının teorik olarak yeterli olduğuna, ancak sistematik bir analiz yapabilmek için ilgili tanımın yetersizliğine dikkat çekmiştir. Sistematik yetersizlikten kaynaklı olarak daha keskin çizgilerle çevrili bir tanımlamanın yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda Anderson (2011: 7) “devlet organları ve kamu görevlileri tarafınca geliştirilmiş bulunan, belirli bir konu ya da sorun ile ilgili olacak şekilde aktör ya da aktörlerce izlenmekte olan bir amaç taşıyan eylemler veya eylemsizlikler dizisi” olarak kamu politikası kavramını ifade etmektedir.

Kamu politikası yapıcı ve uygulayıcılarının herhangi bir durum karşısında politika üretmek ve uygulamaya koymanın yanında bu durum karşısında tepkisiz kalmaları da bir tür kamu politikasıdır. Yöneticilerin söz konusu bu durumu göz ardı ederek herhangi bir karar alma sürecine girmemeleri, bilerek yapılan bir hamle olarak değerlendirilebilir (Göçoğlu, 2014: 9).

Bu tanım geliştirme çabalarından da anlaşıldığı üzere kamu politikaları konusu aslında devlet yönetiminin tümünü ilgilendirmekte olan bir yapıya sahiptir. Kamu politikaları bir bütün olarak düşünüldüğünde ve kendisini oluşturan parçalar göz önünde bulundurulduğunda, esasında ülkede yaşamakta olan bütün vatandaşları bir şekilde etkilemektedir. Bu doğrultuda kamu politikalarını genel itibarıyla hükümetlerin ülkede bulunan bireyler için tasarladıkları; sunulan ya da sunulması planlanan kamu hizmetlerinin bütünü olarak tanımlamak mümkündür.

1.2. KAMU POLİTİKALARININ ÖZELLİKLERİ

Yapısı itibariyle kamu politikaları birtakım özellikleri içerisinde barındırmaktadır. Kamu politikalarının tanımı yapılırken de bahsedildiği gibi sosyal bilimler alanında kesinlik söz konusu olmadığı için bu özelliklere net bir çerçeve çizmek oldukça zordur. Kamu politikasına ilişkin yapılan tanımlar göz önünde bulundurulduğunda kamu politikası, toplumu dolaylı ya da doğru dan etkilemekte olan kararların oluşum süreci ve uygulanma aşamasını içinde barındırır. Aynı zamanda yasal düzenlemeleri ve buna benzer idari düzenlemeleri, birbirinden farklı ve çokça bulunan çözüm alternatifleri içerisinde en uygun olanının ya da olmayanın seçilmesini, farklı istekler etrafında oluşan çıkar gruplarının arasında ortak iyinin aranmasını da içerisinde barındırmaktadır (Yerlikaya, 2015: 6-7).

Kamu politikaları sadece yönetsel çıktılardan ibaret değildir. Kamu politikaları hedefleri olan yaklaşımların tümüdür. Rastlantısal ve belirsiz olan kararlar değildir. Bunun nedeni ise; toplumsal problemlerle aynı doğrultuda oluşmakta olan politika beklentileri kapsamında bu problemleri çözüme kavuşturmaya yönelik bir şekilde, belirlenmiş amaçlar doğrultusunda karakterize edilmiş olmalarıdır. Buradan hareketle kamu politikalarının varlığını, toplumdaki problemlerin ortaya çıkışıyla bağdaştırmak mümkündür. Başka bir ifadeyle kamu politikalarının hedefi devamlılık arz eden toplumsal problemleri ortadan kaldırmaya yönelik çabalar bütünüdür (Babaoğlu, 2017: 513; Çevik, 2012: 99-101).

Politika ve yönetim birbiri içine geçmiş olan süreçlerdir. Bir diğer ifadeyle yönetim ve kamu politikaları birbirlerinden aşırı derecede kopma yaşamamaktadır. Ayriyeten, yönetim-politika ilişkisi kapsamında kamu politikaları, siyasi ideolojilerden bağımsız olacak bir biçimde, devletin sürekliliğinin ve meşruiyetinin bir sonucu olarak bütün ülkelerde gerçekleşmektedir. Ancak her ülkenin kendine has politik bağlamlarının olmasının bir gereği olarak kamu politikası süreçleri farklılık göstermektedir (Babaoğlu, 2017: 513; Çevik, 2003: 138).

Tek başına bir uygulama, bir karar veya bir yasa birbirinden bağımsız şekilde kamu politikalarının varlığını oluşturmamaktadır. Kamu politikaları, belirli toplumsal problemlerle ilişkili olarak tasarlanmakta olan kararların ve faaliyetlerin “tümünü” ifade etmektedir. Bu bağlamda kamu politikaları “kararlar üstü” bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Babaoğlu, 2017: 513; Kutlu, 2006: 13-14).

Kamu politikaları, amaçları kapsadığı gibi davranışları da kapsamaktadır. Bu bağlamda, içerisinde halkın da bulunduğu paydaşların isteği ve etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Kamu politikaları bu açıklamaya bakıldığında hükümetin bahsi geçen süreçteki isteklere vermiş olduğu bir çıktı olarak karşımıza çıkmaktadır (Samadova, 2017: 60). Daha önce de belirtildiği üzere, kamu politikaları hem eyleme geçmeyi hem de eylemsizliği içerisinde barındırmaktadır. Buna göre kamu politikaları olumlu ya da olumsuz anlamda eyleme geçmeyi veya geçmemeyi, hatta nötr olan bir tutumu içerisinde barındıran bir süreçtir (Yıldız ve Sobacı, 2013: 18; Babaoğlu, 2017: 513).

Kamu politikaları beklenmekte olan veya beklenmeyen sonuçları da kapsamaktadır. Kamu politikaları, onları oluşturan sürece dahil olan veya olmayan herkesi bağlayan, kısıtlayan ve zorlayan bir niteliğe sahiptir. Bu anlamıyla kamu politikaları gerek vatandaş gerekse devlet bakımından zorunluluklar getirmektedir (Uçar ve Negiz, 2016: 791; Babaoğlu, 2017: 513).

Yapılan bu açıklamalar sonucunda kamu politikasının gerek eylemi gerek sessizliği gerekse de geleceğe yönelik tahmin ve davranışları içerdiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda kamu politikaları bir hareketler bütünü olarak değerlendirilebilmektedir. Kamu politikası unsurları bir sistem olarak beşe ayrılmaktadır. Bunlar; aktörler, süreçler, kurumlar, tasvirler ve sonuçlardır. Aktörler, birey ve grupları ifade etmektedir. Aktörleri belirli yetkilere sahip olan, strateji belirleyen otoriteler olarak tanımlamak mümkündür. Süreçler, birey ya da grup olarak aktörlerin zaman içerisinde karşılıklı etkileşimlerinin biçimlenmesi, düzenlenmesi amacı güden değişimlerin birbirinden farklı aktivitelerinin açıklanması olarak tanımlanmaktadır. Kurumlar, fiilleri ve davranışları yöneten normlar ve kuralları içermektedir. Tasvirler; koşullara, eylemlere ve tepkilere yön vermekte olan bilişsel ve normatif bir çerçeve olarak tanımlanmaktadır. Sonuçlarsa, kamusal faaliyetlerin yansımalarına ve çıktılarına işaret etmektedir (Usta, 2013: 81).

1.3. KAMU POLİTİKASI OLUŞUMU

Vatandaşların beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanması hükümetlerin en temel görevlerindendir. Bu görevin en önemli çıktıları arasında ise kamu politikaları bulunmaktadır. Toplumdaki herkesin birbirinden farklı istekleri ve beklentileri bulunduğundan kamu politikası düşüncesinin temelinde, farklı talepleri orta noktada buluşturarak toplumsal problemlere çözüm üretme fikri yer alır (Kaptı, 2011: 16).

Kamu politikalarının oluşum süreci belirli aşamaları içerisinde barındıran dng halindeki bir süreç olarak bilinmektedir. Bu süreç dört temel aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar sırasıyla; gündem oluşturma, politikanın oluşturulması, uygulama ve değerlendirme aşamasıdır.

Gündem oluşturma; toplumsal problemlerin ve bu problemlere karşı üretilcek alternatif çözüm yollarının yöneten ve yönetilen bağlamında önem kazanması ya da kaybetmesi durumundan ortaya çıkan bir süreçtir. Politika oluşturma aşaması; kamu politikasının amaç ve hedeflerinin oluşturulması, bu hedeflere ulaşma aşamasıyla ilişkili toplumsal problemleri ortadan kaldıracak alternatif yöntemlerin belirlenmesi ve bu alternatiflerden bir tanesinin uygulanması gerektiğine karar verilen süreci ifade etmektedir. Uygulama aşaması; oluşturulmuş olan kamu politikasının işlevsel hale getirilmesi ve bürokrasi tarafınca eyleme geçirilmesini anlatmaktadır. Bunların sonucunda, değerlendirme aşaması ise uygulanmakta olan kamu politikasının etkililiği ve verimliliği açısından geribildirim alınması durumunu ifade etmektedir. Bu açıdan, değerlendirme aşaması uygulanmakta olan kamu politikasının ilgilenilen soruna yönelik etkisinin belirlenmesi durumunu açıklamaktadır (Demir, 2011: 110-117).

1.4. KAMU POLİTİKASI AKTÖRLERİ

Toplumsal problemlere çözüm bulmak adına geliştirilmekte olan kamu politikalarının oluşturulması, uygulanması ve değerlendirilmesi süresince birden fazla i ve dış aktör bulunmaktadır. Bu aktörden bazıları, uygulanacak politikaya doğrudan etki edebilmektedir; bazıları ise bulundukları konum gereği yalnızca dolaylı yönden etki edebilmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2013: 19).

Kamu kaynaklarının kısıtlı olmasına rağmen, toplumsal istekler ve beklentiler sürekli olarak bir artış göstermektedir. Bu durum sonucunda birçok kesim kamu politikaları üzerinde rol oynamak için rekabet etmektedir. Söz konusu rekabet ortamında birbirinden farklı fikirleri olan birçok toplumsal kesim bulunmaktadır. Dolayısıyla bu duruma bağlı olarak kamu politikalarını etkileyen aktör sayısı da artış göstermektedir (Nacak, 2015: 95-96). Bu doğrultuda bakıldığı zaman kamu politikası üretmek için sürece dahil olan bileşenleri tek bir uzlaşı zemininde buluşturmak oldukça zor olacaktır. Sonuç olarak politika oluşturma sürecine dahil olmak isteyen her bir aktörün isteği farklı bir doğrultuda kendisini gösterecektir. Bu durum aktörler arasında oluşacak bir çıkar atışması ortamı da doğurabilmektedir.

Kamu politikalarına etkisi bulunan aktörlerin tasnif edilmesinde birbirinden farklı sınıflandırma modellerine rastlamak mümkündür. Ancak bu aktörleri kaynaklandıkları alana uygun bir şekilde resmi aktörler, gayri-resmi aktörler ve uluslararası kuruluşlar olarak sınıflandırmak mümkündür. Resmi aktörler meclis, hükümet, yürütme (bürokrasi) ve yargı olarak ifade edilebilir. Gayri- resmi aktörler ise vatandaşlar, siyasi partiler, çıkar grupları, medya ve sivil toplum kuruluşlarıdır (Samadova, 2017: 60- 61).

Tüm bu aktörlerin yanı sıra, kamu politikalarında karar alma süreçlerinde coğrafi, siyasal, demografik, ekonomik ve toplumsal koşulları göz ardı etmek doğru bir davranış olmayacaktır. Bu bağlamda diğer devletler, siyasal yaklaşımlar ve siyasal kültür, çıkar grupları arasında çıkan çatışma ve uzlaşma konuları, piyasa- devlet ilişkisi, bürokrasinin uygulama ve politika değişimine göstermiş olduğu karşı direnç özelliği de kamu politikalarının oluşması ve uygulaması aşamasına etkide bulunmaktadır.

1.4.1. Resmi Aktörler

Kamu politikası süreçlerinde etkisi bulunan aktörler arasında devletin içinde veya devletle ilişkisi bulunan kişiler ve kurumlar mevcuttur. Bunlara resmi aktörler denilmektedir. Resmi aktörler, etki kaynaklarını devletin resmi yapısı ve gücünden almaktadır. Bu bağlamda resmi aktörler, söz konusu yetkiyi elinde bulunduran kişiler ve kurumlara dikkat çekmektedir (Nacak, 2015: 95). Türkiye’de kamu politikası süreçlerinde en etkin ve önemli rol oynayan resmi aktörler meclis, hükümet, yürütme (bürokrasi) ve yargı kurumlarıdır.

1.4.1.1. Meclis

Meclisler siyaset etme sürecinde halkın temsil edilmesinin ortaya çıkardığı en önemli yapılardır. Toplumsal olarak birbirinden farklı çıkarların birbiriyle uzlaşmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Toplumsal bazdaki problemlere çözüm bulma açısından ve kamu politikalarının meydana gelmesinde halkın egemenliğini temsil etmekte olan bir kurum olması bakımından büyük önem taşımaktadır (Karatepe, 2013: 125-130). Bu açıdan farklı düşünce yapılarının temsilini sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Meclisler demokrasi kavramının mihenk taşı olma özelliğini

içlerinde barındırmaktadır. Yürütülecek olan projelerin yasal zeminini meydana getirmesinden ve politikalara meşruiyet kazandırmasından dolayı kanun yapıcı unsur olarak işlevsel ve önemli bir konuma sahiptir (Yıldız ve Sobacı, 2013: 20).

Toplumsal sorunların ortaya konduğu ve bu sorunların çözülmesine yardımcı olacak kamu politikalarının tartışıldığı bir yasama organı olarak meclisler, yasa yapma hürriyetini elinde bulundurmaktadır. Meclisler; bir politika aktörü olarak, kamu politikalarının oluşumu sürecinde ciddi bir rol üstlenmekte ve egemenlik yetkisini halktan almaktadır. Aynı zamanda kanunların oluşumu aşamasında merkezi bir konuma sahiptir. Halk adına yetki kullanabildiği için kamu politikalarının meşru bir zemine oturmasını sağlamaktadır (Sobacı, 2012: 55).

Meclislerin kamu politikalarının oluşumundaki etkisi buna rağmen sınırlı bir özellik gösterebilmektedir. Özellikle yasama üzerinde yürütmenin etkisinin bulunduğu; meclis içinde iktidarın yoğun olduğu durumlarda bu sınırlılık etkisi daha da belirgin hale gelebilmektedir (Cahn, 1995: 202).

1.4.1.2. Hükümet

Hükümet, politika ve kamusal alandaki hizmetlerin siyasi iktidar tarafından gerçekleştirilecek olmasından dolayı önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin politik ve idari kültürü, yönetim biçimleri, demokrasi kavramının kurumsal olarak içselleştirilmesi durumlarına bağlı olarak hükümetlerin kamu politikalarının oluşum sürecindeki etkileri değişebilmekle birlikte süreklilik de arz etmektedir (Akman, 2019: 43; Yıldız ve Sobacı, 2013: 20). Ayrıca meclis içinde çoğunluğa sahip olmasından dolayı siyasi iktidarın herhangi bir politikayı yasallaştırabilme olasılığı nispeten daha yüksektir. (Kavak, 2016: 91)

1.4.1.3. Yürütme (Bürokrasi)

Bürokrasi, devlet içerisinde, kamusal hizmetleri yerine getirebilmek için örgütlenmiş bulunan ve en alt seviyeden en üst seviyeye kadar bütün hiyerarşiyi kapsamakta olan bir kavramdır. Politika içerisindeki görevlilerin emirlerini uygulamak ve onlara tam olarak bağlı olmakla sorumludur (Göküş, 2000: 36). Bu anlamıyla bürokrasiler, politika üreticilerinin en önemli iş ortakları ve aynı zamanda yardımcılarıdır. Kamu politikası süreçlerine etki eden aktörler arasında yerini

almaktadır. Bürokratlar ile siyasiler arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Meydana getirilecek olan politikaların altyapısı, taslakları, alternatif çözüm yolları ve yasal düzenleme süresi zarfında teklif ve tasarı hazırlığı süresince görevli olan bürokratlar, siyasilerin onlara bağlılık duymasının sebebinin teşkil etmektedir (Yıldız ve Sobacı, 2013: 20; Göküş, 2000: 4).

Kamu politikalarının oluşum aşamasında bürokrasinin karar verme aşamasına doğrudan bir etkisi söz konusu değildir fakat bu süreçte dolaylı olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra kamu politikası oluşum ve uygulama sürecine bürokrasinin etkilerini belirleyen bazı koşullar mevcuttur. Bunlardan ilki, yasal zeminin bürokrasiye kendini gerçekleştirebilecekleri bir alan tanınması durumunda gerçekleşmektedir. Bu bağlamda bürokrasinin yeterli bir seviyede yetkisinin bulunması gerekli görülmektedir. Bunlardan ikincisi, örgütün sürekliliği bakımından maddi kaynaklara erişim düzeyinin sınırsızlığı şartının sağlanmasıdır. Üçüncüsü ise, bürokrasinin beceri, kaynak ve uzmanlıkları ile toplum üzerindeki önde gelen örgütlenmesinin varlığıdır. Dördüncü koşul olarak, bürokrasinin topluma ait bilgilere ulaşabilmesi söz konusu olmak durumundadır. Beşinci koşul ise bürokrasinin kalıcılığı ve görev süresi ile alakalıdır. Bu durumda amirlere veya siyasal idarecilere nazaran daha avantajlı bir durumda olunması gerekmektedir. Kamu politikaları sürecinde bürokrasinin etkisini belirlemekte olan son koşul ise, bürokratlara politikaların görüşülmesi esnasında dışarıdan bir müdahalenin gelmemesi ile ilgilidir. Bir diğer ifadeyle yalnızca bürokratin kendisinin yapabileceği bir ortamın yaratılması gerekmektedir (Erat, 2015: 532).

Son dönemlere kadar olan süreçte kamu bürokrasisinin ve siyasilerin, kamu politikaları sürecinde üstlendiği bu işlevleri, teoride vatandaşların katılımının varlığının bahsi geçmesine rağmen bu durum pratiğe yansımamıştır. Ancak eğitim ve teknoloji hususunda yaşanmakta olan gelişmelerin bir sonucu olarak, kamu bürokrasisinde bulunan teknik donanımın aşınma süreci meydana gelmiştir. Bu durumla birlikte bilgiye erişim noktasında kamu politikalarının oluşum sürecinde katılımın artmasıyla, politika oluşturma konusunda egemen bulunan konumları işgal eden bileşenlerin aşınması da ortaya çıkmıştır (Nacak, 2015: 102).

1.4.1.4. Yargı

Yargı organları bir hukuki bileşendir. Bu bileşenler kamu politikalarını dolaylı ve doğrudan olacak şekilde etkileyebilmektedir. Yargı, kamu politikalarına etkisi açısından yürütme ve yasamayla ilgili hukuki denetim ve sınırlamalar getirdiği için önem arz etmektedir. Yargının bu etkisi “hukuk devleti” ilkesi kapsamında yürütme ve yasama güçleri üzerinde bulunan denetimini anlatmaktadır. Bahsi geçen bu denetim, yürütme ve yasama organlarınca gerçekleştirilmekte olan yasal ve idari düzenlemelerin gerekli bulması halinde yürütmenin iptal edildiği veya durdurulduğu durumlar bağlamında meydana gelmektedir. Bir politika yasalar ve diğer düzenlemelerle şekillendirilmektedir. Ancak son sözü söyleme özelliği yargı bileşenine aittir. Bahsi geçen yasanın uygulanabilirliği konusunda yaşanmakta olan uyumsuzlukların meydana çıkması durumunda yargı devreye girmektedir. Bu nedenle kamu politikası oluşumunda yargı önemli bir resmi aktör olmaktadır (Babaoğlu, 2017: 34-35; Yıldız ve Sobacı, 2013: 20-21).

1.4.2. Gayri Resmi Aktörler

Değişmekte olan yönetim anlayışları ve gelişmekte olan örgütlenmelerle bireyler ya da gruplar, ilişkisinin bulunduğu kamu politikalarında yapılacak uygulamalara veya düzenlemelere etki etmek istemektedir. Söz konusu birey veya gruplar arzu ettikleri sonuçları elde edebilmek için hükümet ve ilgili kamu kurumlarıyla irtibata geçmektedir. Bu bağlamda özellikle yenilenmekte olan yönetim anlayışlarıyla birlikte, gayri resmi aktörler de kamu politikası oluşturma sürecinde devlete ait olan kurum ve bileşenlerden farklı olarak önemli bir rol oynamaktadır (Samadova, 2017: 61). Baskı grupları, sivil toplum kuruluşları, siyasal partiler, seçmenler, vatandaşlar ve medya gayri resmi aktörler olarak sayılabilmektedir.

1.4.2.1. Siyasal Partiler

Siyasal partiler; bütün ideolojilerde siyasal katılımı sağlamak için köprü görevi görmek ve bu anlamda önde gelen aktörler arasında bulunmaktadır. Bahsi geçen köprü, halk ile iktidar arasında kurulmaktadır. Bu görev, kamusal mal ve hizmetlerle ilişkili olarak seçmenin seçeneklerinin aktarılması ve toplumun farklı kesimlerini

içerisinde barındıran isteklerin bir bütün haline getirilerek, bir politika önerisine çevrilmesi sürecindeki rolüne karşılık gelmektedir (Biçer ve Yılmaz, 2009: 53-54; Yıldız, 2013: 21).

Siyasal partilerin iktidar ile halk arasında köprü olmasının yanı sıra muhalefette veya iktidarda bulunuyor olması, kamu politikası kapsamındaki işlerliğini belirlemektedir. Kamu politikalarının meydana getirilmesinde iktidar partisi olmanın büyük avantajı bulunmaktadır. Muhalefette bulunan siyasal partiler ise bahsi geçen söz konusu kamu politikalarına yönelik eleştirel tutumlar sergilemektedir (Kavak, 2016: 91; Çam, 1990: 378-379).

Siyasal partiler, bünyelerinde oluşturdukları planları ortaya koyabilmek için vaat ettiği seçim beyannamelerine ve programlarına sahip oldukları için kamu politikasının oluşumu aşamasında önemli bir role sahiptir (Biçer ve Yılmaz, 2009: 56). Buna ek olarak siyasi partilerin, kendi kuruluşları tarafından sıkı bir şekilde takip ediliyor olmalarından ve medya mensuplarıyla olan ilişkilerinden dolayı toplumsal bir problemi gündeme taşıyabilme seçenekleri de bulunmaktadır. Siyasal partilerin kendi içerisindeki işleyişi, içerisinde kurulmakta olan güç dengelerinin bir sonucu olarak, ortaya çıkmakta olan politikaların belirlenmesi ve analizi açısından büyük önem arz etmektedir (Samadova, 2017: 63).

1.4.2.2. Kişiler

Demokrasi ile yönetilen sistemlerde idareciler, oluşturdukları kamu politikalarını halkın gücünü referans alarak hayata geçirmektedirler. Devletin var olma nedeni de meşruiyeti de bu durumdan dolayı vatandaşlara dayandırılmaktadır. Kamu politikalarının oluşumu ve uygulanması esnasında vatandaşların doğrudan veya dolaylı şekilde etkili olduğu varsayımı yapılmaktadır. Ancak seçmen konumundaki vatandaşların ilgili sürece yaptıkları etkinin nispeten az olduğu belirtilmektedir (Nacak, 2015: 109).

Vatandaşlar, hükümetin hatta kamu yönetiminin bir kaynağı olarak görülmektedir. Fakat vatandaşların temsili demokrasi altında yönlendirme ve etkileri iktidar üzerinde oldukça sınırlı olmaktadır. Halkın istek ve seçimlerini yansıtabildiği kendini ifade etme noktasında elinde bulundurduğu en önemli araç olan seçimlerin dört ya da beş yıllık dönemler halinde gerçekleştiriliyor olması söz konusu sınırlılığın meydana gelmesine neden olmaktadır. Böylesi bir durumda vatandaşlar kamu

politikalarına ve hükümete etki edebilmek için seçimleri beklemek durumunda kalmaktadır. Vatandaşların da bazı durumlarda kamu politikaları bağlamında bilgi yetersizliği söz konusu olabilmektedir. Bu durum demokratik süreçlerle ve vatandaşların bir araya gelerek oluşturduğu baskı gruplarıyla çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Ayriyeten, yönetsel ve politik kurumlara karşı vatandaşın ilgisi oluşturulan alternatif katılım süreçleriyle artırılmaya çalışılmaktadır. Böylesi bir durumun varlığı vatandaşların kamu politikaları oluşum süreçlerindeki etkisinin artmasına neden olmaktadır (Samadova, 2017: 62; Yıldız ve Sobacı, 2013: 21; Sobacı, 2012: 56).

Konuyla ilgili değinilmesi gereken bir diğer durum ise gelişen teknoloji sayesinde bilginin yayılım hızının artması ve eğitim seviyesinin üst düzeye çıkması sonucu kamu politikalarının daha sorgulanabilir bir hale gelmesidir. Vatandaşlar kendisini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen kamu politikalarının oluşumu sürecinde kendi beklenti ve istekleri doğrultusunda etkili olmaya çabalamaktadır. Bu çaba sonucunda devlet ile vatandaş arasındaki iletişim kurulmuş ve bireyler söz konusu politikalarda etkin bir rol oynamaya başlamışlardır. Böylece eskiden “pasif” durumda olan vatandaşlar gelişen süreçte iletişim araçlarının daha etkili ve verimli kullanılması sonucu “aktif” bir konuma geçmişlerdir (Nacak, 2015: 110- 111).

1.4.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Maddi kaynakları, büyüklüğü, üye sayısı, önderlik etme potansiyeli ve dayanışma becerisine göre farklılıklar göstermekte olan ve son dönemlerde “etkili yönetim” gibi kavramlarla değerini artıran sivil toplum kuruluşları (STK), politika oluşturma sürecinde önem kazanan bileşenler arasındaki yerini almaktadır (Biçer ve Yılmaz, 2009: 54). Yarattıkları kamuoyu baskısıyla temsil ettikleri grubun çıkarlarını göz önünde bulundurarak kamu politikalarını ve karar alma süreçlerini sürekli ve örgütlü bir şekilde etkilemeye çalışan gruplara baskı grupları adı verilmektedir. Bu grupların amacı siyasal iktidarı ele geçirmek değildir. Amaçları yalnızca kamu politikalarını kendilerinin temsil ettiği vatandaşların çıkarları doğrultusunda yönlendirmektir (Sakal, 1998: 216).

Özellikle batılı demokrasilerde kamu politikalarının oluşması ve şekle kavuşması sürecinde, sivil toplum kuruluşları ve baskı grupları oldukça etkili ve verimli bir rol üstlenmektedir. Demokrasi ile yönetilmekte olan ülkelerde hükümetler,

sivil toplum kuruluşları ve baskı grupları ile sürekli iletişim halindedirler. Fakat bu durum ülkelerin yönetsel ve siyasal kültürüne göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu doğrultuda bütün baskı gruplarının, üyeleriyle alakalı hedeflere odaklanarak devlet aktiviteleriyle ilgilenmeleri onları kamu politikası oluşumunda ve uygulamasında önemli bir bileşen haline getirmiştir (Yıldız, 2013: 21; Samadova, 2017: 62). Buna benzer bir biçimde, sivil toplum kuruluşlarının da yine kendileri ile alakalı alanlarda, çıkarlarını gözetmeleri politika oluşturma ve uygulama süresi boyunca söz konusu olabilmektedir. Türkiye’de ise baskı grupları ve sivil toplum kuruluşlarının etkinliği eski dönemlere göre artış göstermiştir (Sakal, 1998: 217). Fakat batılı demokrasilere nispeten kamu politikaları ile ilgili kararların alınmasında daha az etkinlikleri olduğunu söylemek mümkün olmaktadır (Nacak, 2015: 114- 115).

1.4.2.4. Medya

Medya; toplum ile devlet arasındaki iletişimi sağlamaktadır. Bu iletişim ağında ilk olarak yönetici kesimin yaptıklarını vatandaşa aktarmak ile sorumlu tutulmaktadır. Vatandaşların yöneticilerin gündeminde olan konulardan haberdar olmasını sağlamak için ortaya çıkmıştır. Medya hakkındaki ikinci bir unsur ise gündemdeki konu veya sorunlar hakkında toplumun beklenti ve arzularını devlet yetkililerine ulaştırmaktır. Tüm bu etkinlikleri yapan medya; halk ve devlet arasındaki bağı kurduğu, bilgi alışverişi sağladığı ve kamuoyunu belirleme gücüne sahip olduğu için etkili bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır (Birkland, 2011: 149).

Ancak bahsi geçen işlevleri yerine getirdiği esnada medyanın tarafsız olması büyük bir önem taşımaktadır. Eğer ki medya taraflı ise toplum ile devlet arasındaki iletişimde sorunlar meydana gelebilecektir. Ayriyeten medya yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket edecek bir güce de sahiptir. Ancak bu güç tehlike arz etmektedir. Böylesi bir durumda halk ile devlet arasındaki bağ zedeleneyeceği gibi karşı karşıya da gelebilmeleri söz konusu olabilecektir (Samadova, 2017: 62).

1.4.3. Uluslararası Aktörler

Kamu politikalarının oluşum aşamasında ve uygulanmasında etkili olan ve bu bölüme kadar aktarılmış olan resmi ve gayri resmi bileşenlerin yanında bir de uluslararası bileşenlerin varlığından bahsetmek yerinde olacaktır. Bu perspektiften

bakıldığında kamu politikalarının yalnızca ulus içi sınırlar dahilinde anlam taşımadığını uluslararası etkisinin de olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Uluslararası bileşenler ekonomi, dış politika, güvenlik ve eğitim gibi neredeyse bütün kamu politikalarını etkilemektedir. Günümüzdeki küreselleşme olgusu ve teknolojik gelişmeler vasıtasıyla ulusların birbirlerine yakınlaşması, geleneksel kamu yönetimi kapsamının dışına çıkarak uluslararası bileşenleri daha önemli bir hale getirip ön plana çıkartmıştır (Nacak, 2015: 124- 125).

Uluslararası kuruluşlar, birbirinden farklı politika alanlarında, ulus devletleri bir araya getirerek oluşmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği (AB), Arap Birliği (AL), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi uluslararası birlikler bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşlar da kamu politikası süreçlerinde etkin bir rol oynamaktadır (Samadova, 2017: 64). Uluslararası bileşenlerin kamu politikası oluşturma ve uygulama sürecinde gerçekleştirdiği işlevleri, uluslararası hukukun gereklerini yeri getiren sözleşmeler imzalayarak, kendi kurumları içerisindeki örgüt yapısı dahilinde karar verme sürecini gerçekleştirmelerine bağlıdır. Uluslararası bileşenler kamuoyu oluşturma sebebiyle kendisine üye olan devletler üzerinde baskı kurabilme gücüne sahiptir bundan dolayı o ülkelerde gerçekleştirilecek kamu politikaları üzerinde etkili olabilmektedir. Ayriyeten uluslararası kuruluşlar, kendileri tarafınca verilmekte olan ödenek ya da hibelerin belirli koşullara bağlanması yöntemiyle veya bünyesinde barındırdıkları akademisyen ve uzmanlarca yapılan araştırmalar ve hazırlanan raporlar vasıtasıyla bir politikanın yayılması ve benimsenmesi noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Tüm bunlara ilave olarak; uluslararası bileşenler içerisinde çok uluslu şirketlerin de yerinin olduğunu söylemek mümkündür. Bahsi geçen uluslararası şirketler kar etme amacıyla yatırımlarını daha az maliyetli yerlere doğru aktarmaktadır. Bu işlemi gerçekleştirirken de yatırım yapacakları ülkenin kamu politikalarını da incelemekte ve bu doğrultuda ülkelerin yönetimlerine bu konu da baskı yapabilmektedir (Sobacı, 2012: 59).

1.4.4. Diğer Aktörler

Kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması aşamasında etkisi olan bileşenler yalnızca yukarıda bahsi geçen unsurlardan ibaret değildir. Bunların dışında

da belirli bileşenlerin olduğunu söylemek mümkündür. Düşünce kuruluşları bu bileşenler arasındaki en önemli yeri kapsamaktadır. Yapmış oldukları çalışmalarla karar vericilerin üstünde etkide bulunmayı hedeflemektedirler. Aynı zamanda gündemdeki konuya uygun bir biçimde halka bilgilendirme yapmaktadırlar. Bu kuruluşlar ham veriyi işleyerek geleceğe yönelik bir analitik çözümleme ve değerlendirme yapmaktadırlar. Esas amaçları; konferans, seminer ve toplantı vb. çeşitli etkinliklerle düşünce üretimi yapmak ve bahsi geçen düşünceleri hayata geçirebilecek raporlar, politikalar ve veri setleri ortaya koymaktır. Elde edilen bu bilgiler ışığında kamuoyu oluşturularak geniş kesimlere hitap edilebilmektedir. Böylece sivil toplum ve kamu otoriteleri bu bileşenden etkilenecektir. Düşünce kuruluşları esas itibarıyla sivil toplum kuruluşlarının niteliklerine sahip olsalar da bu oluşumlardan çeşitli farklılıklarla ayrılmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşları gibi olan bilgiyi örgütlemek için değil, bilgiyi bizzat kendileri üretmek için çabalamaktadırlar. Sivil toplum kuruluşları gibi belirli konular üzerine yoğunlaşmaktadırlar (Gül ve Yemen, 2016: 659- 661). Düşünce kuruluşları, politika yapıcılarına; alternatif politikalar sunmak, onlara uzman kadrosu yetiştirmek, uygulanmakta olan politikalara meşru zemin hazırlamak gibi değişik şekillerde etkide bulunmaktadır. Sistemik ve derlenmiş olan veri ve bilgileri politika sürecini kolay kılmak adına karar vericilere sunmaktadır (Nacak, 2015: 124).

Kamu politikası oluşturma ve uygulama sürecine etkisi bulunan diğer bileşenlerden bir diğeri de “kamuoyu” olarak adlandırılmaktadır. Daha önce bahsi geçen bileşenlerin kamu politikası süreçlerine etki etmek amacıyla kamuoyunu kullandığını söylemek mümkündür. Ancak kamuoyu, araçsal görevine karşın tek başına bir kamu politikası bileşeni olarak sayılmaktadır. Kamuoyu; belirli bir zaman içerisinde, herhangi bir tartışmalı problem karşısında, ilgili problemle ilgilenmekte olan kişiler ya da grupların fikirlerine hâkim olan kanaat olarak tanımlanabilmektedir (Kapani, 1992: 147). Aynı zamanda kamuoyunun desteği uygulanmakta olan politikanın başarısını, etkinliğini ve meşruiyetini de yönlendirme kabiliyetine sahiptir.

Yöneticilere uzmanlık isteyen konularda danışmanlık yapmak ve yardımcı olmak için var olan politika danışmanları, kamu politikalarının diğer bileşenleri arasında sayılabilmektedir. Bu danışmanlar; politika alternatifleri geliştirmek ve politika tasarıları hazırlamak gibi işlemleri yerine getirmektedir. Böylece yöneticileri yönlendirerek karar alınması süreçlerine ve kamu politikasının süreçlerine etkide bulunabilmektedirler. Politika girişimcileri de kendi amaçları kapsamında

hükümetlerin içinde veya dışında politika değişimlerini destekleyerek kamu politikasının oluşumu ve uygulanması sürecinde bir bileşen olarak yerini almaktadır. Verdikleri demeçlerle, hazırladıkları raporlarla veya katıldıkları komisyonlar vasıtasıyla düşüncelerini ifade etmekte olan politika girişimcileri, bunlar aracılığıyla kendi çıkarları doğrultusunda kamu politikalarını etkilemeyi amaçlamaktadır (Nacak, 2015: 115- 122).

1.5. GÖÇ OLGUSU

Geçmişten günümüze, göç konusunda birçok çalışma yürütülmüştür. Göç olgusunun hayatın tam anlamıyla içerisinde yer alması ve merkezinde insan yaşamının olması bu çalışmaların çoğunda önemli bir etken olmuştur. Bu bölümde kamu politikası bağlamında göç kavramına yer verilecektir. Göç ile ilişkili politikalar incelenmeden önce göçün kavramsal olarak niteliğinden, çeşitlerinden ve nedenlerinden bahsetmek doğru olacaktır.

1.5.1. Göçün Tanımı

Türk Dil Kurumu göçü; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme faaliyeti” şeklindeki bir tanımla ifade etmektedir (Türk Dil Kurumu).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), kavramsal anlamda göçü şu şekilde tanımlamaktadır.

Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir (Uluslararası Göç Örgütü, 35-36).

Birleşmiş Milletlerin tanımına göre göç; “Bir kişinin veya bir grup insanın bir coğrafi birimden ötekine, kendi ülkesinden farklı bir yerde geçici veya sürekli ikamet etmek üzere yönetsel veya siyasi bir sınırı aşarak geçmesi” durumunu ifade etmektedir (Paydak, 2012: 13).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) (2013) kapsamında ise göç, “yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasadışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” içerisinde barındırmaktadır.

Birbirinden farklı olan bu göç tanımları incelendiğinde göçün; toplumsal, siyasal veya ekonomik sebeplerle tek başına bireylerin veya toplulukların yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim yerlerini bırakarak farklı bir ülkeye veya bölgeye gitme faaliyeti olduğu görülmektedir. Başka bir çıkarıma göre ise göç etme eylemi, bireylerin gelecekteki yaşantısının tamamını ya da bir kısmını geçirmek amacıyla tamamen veya geçici bir zaman diliminde belirli bir yerden başka bir yere yapılan coğrafi yer değiştirme hareketidir (Bulak, 2015: 42-43).

Bu tanımlar ışığında bakıldığında göç hareketleri sabit olan tek bir nedene dayandırılmamıştır. Nedeninin ne olduğu önemli olmaksızın kişilerin yer değiştirme çabaları göç olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca yukarıda bahsedildiği üzere, sebepleri açısından birbirinden farklı form ve koşullarda meydana gelen göç olgusunun farklı çeşitleri bulunmaktadır. Bu duruma istinaden kuramsal açıdan göçle ilişkili tanımlamalara göz atıldığı zaman, bahsi geçen farklılıkların gözetilmiş olup vurgulandığı söylenebilmektedir.

Göçü, bulunduğu durumdan daha iyi bir yaşam şartı sağlayabilmek için ekonomik, sosyal, duygusal, siyasi veya doğal sorunlar sebebiyle yaşanan, zorunlu veya iradi olarak gerçekleşmekte olan insani hareketliliğin genel ismi olarak tanımlamak mümkündür. Bu bağlamda Anadolu’da yaşanan tarihi gelişmeleri, bir göçler tarihi olarak nitelendirmek mümkün olabilmektedir (Erdoğan vd., 2013: 423).

Türkiye’nin de üzerinde bulunduğu Anadolu coğrafyası en eski medeniyetlere kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu bağlamda Anadolu; iklimi, doğal kaynakları ve jeopolitik konumu bakımından tarih süresince birbirinden farklı toplulukları kendisine çekmiştir. Öte yandan tarihsel süreç içerisinde Anadolu, çeşitli göç hareketlerinde geçiş noktası olarak da yoğunlukla kullanılmış, hatta günümüzde de kullanılmaktadır.

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana var olan bir olgudur. Geçmişte coğrafi etmenler, açlık, kıtlık, iklim koşulları gibi nedenlerle; günümüzde ise daha çok ekonomik, dinsel, kültürel, siyasal, endüstrileşme ve eğitim gibi nedenlerle göçler

yaşanmaktadır. Bu anlamıyla göç, yalnızca bir yer değiştirme değildir. Bunun da ötesinde ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları olan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Disiplinler arası bir alanı kapsasa da göçlerin inceleme konusu olarak algılanıp bu konunun ele alınması süreci 20. yüzyıldan itibaren başlamıştır (Çakı, 2018: 8-9).

Göçler, herhangi bir alanda eşit olmayan biçimde dağılmış olan iktisadi kaynakların belirlediği bir sonuç olabilmektedir. Aynı anda sürgün, savaş, isyan, ekolojik nedenler gibi çeşitli sebepler göçü doğuran etkenler arasında sayılabilmektedir. Göçün, evrensel bir olay olmasından dolayı dünyanın her yerinde gerçekleşmesi mümkündür (Koçak ve Terzi, 2012: 165). Örnek olarak; Türk boylarının dalga dalga batıya doğru ilerlemeleri, Roma İmparatorluğu'nun sonlarına doğru gerçekleşen barbar istilaları göç olgusunun tarihsel bir süreç olduğunun aktarılabilmesi için önemlilik arz etmektedir.

IOM'un verileri baz alındığında dünya genelinde halen 272 milyon civarındaki insan kendi doğduğu topraklardan başka ülkelerde yaşamaktadırlar. Bunlar sosyolojik açıdan uluslararası göçmen statüsünde bulunmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2019: 2). Bu kadar fazla sayıda göçmenin olduğu dünyada, hedef, kaynak ve transit ülkeler kendi ekonomik ve siyasi durumlarına uygun olarak birbirinden farklı göç politikaları belirlemiş bulunmaktadır.

Sonuçta göç konusuna ilişkin tanımlar içerisinde ortak noktalar bulunsa da gerek çeşitleri ve gerekse nedenleri açısından kendi içerisinde farklı durumlarda ele alınan göç olgusunun standartlaştırılabilen bir tanımı yoktur. Göç bu bağlamda ekonomi, siyaset, sosyoloji, coğrafya gibi birbirinden farklı disiplinleri ilgilendirmekte olan dinamik bir olgudur. Bu noktada göçün sebeplerinden ve göçün çeşitlerinden bahsetmek gerekmektedir.

1.5.2. Göçün Sebepleri

Göçe etki etmekte olan sebepler arasında sosyo-ekonomik kökenli olanlar oldukça önemli bir işleve sahiptir. Buradan hareketle sanayileşme süreci ile beraber gelişen ekonomik alt yapının toplumsal sınıf yapısında da bir dönüşüm meydana getirdiğini söylemek mümkün olacaktır. Bu durum makro düzeyde göçe etki etmekte olan ekonomik sebepleri meydana getiren sürece dikkat çekmektedir. İnsanların daha rahat bir hayat sürme arzusu ve daha iyi imkânlarda çalışma isteği kendilerini

ekonomik olarak rahatlatacak yerlere gitme eğilimini ortaya çıkarmıştır. Bu durum göçün ekonomik sebeplerini özetler niteliktedir. Bu bağlamda kişinin içine yeni girmiş olduğu topluma uyum sağlaması bakımından önem arz eden istihdam konusu, göçün ekonomik temelinde yatan birincil etmenler arasında kendisine yer bulmaktadır. Bahsi geçen bu durumla bağlantılı olarak; ticaret, ulaşım, turizm olanaklarındaki kısıtlılıklar, işsizlik ve hammadde sınırlılığı, gelir dağılımındaki adaletsizlik durumu, yoksulluk ve açlık, enflasyon oranlarındaki değişim, ekonomik büyüme gibi etmenler de göçün arka planını oluşturan ekonomik faktörler arasında bulunmaktadır (Günay vd., 2017: 40).

İkinci olarak ise sosyokültürel ve siyasi sebeplerden söz etmek mümkündür. Regim ve sınır değişiklikleri, askeri ya da sivil darbeler, etnik kökene bağlı sorunlar, siyasi yönden oluşan baskılar, siyasi istikrarsızlık ve ayrımcılık gibi nedenler siyasi açıdan göçe sebebiyet veren etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakmak, 2018: 5). Siyasi ve askeri nedenlere bağlı bir şekilde meydana gelen göç durumuna örnek olarak Osmanlı'nın Kafkasya'da toprak kaybı yaşamasından sonra ortaya çıkan göç hareketi veya Çin'in Doğu Türkistan toprakları içerisinde uygulamış olduğu ağır işkenceler sonucu yaşanan göç hareketi gösterilebilmektedir. Bu örneklerden yola çıkarak savaş durumunun da göç olgusu üzerinde etkisinin olduğundan bahsetmek mümkün olmaktadır (Bulak, 2015: 42-43).

Güvenliği ilgilendirmekte olan iç savaş, terör, katliam, soykırım gibi tehdit edici unsurlarında göçü tetiklemekte olan faktörler arasında olduğunu söylemek mümkündür. Örnek olarak Suriye'de yaşanmış ve halen yaşanmakta olan iç savaş sebebiyle meydana gelen göç dalgası, yaşanmakta olan güvenlik sorunuyla ilişkili olarak oluşan göç hareketine işaret etmektedir. Böylesi bir durum, güvenlik ve göç arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmış ve bazı göç hareketlerinin güvenliği tehdit etmesi durumunu gündeme taşımıştır (Günay vd., 2017: 41). Ayriyeten nüfus artış durumu ve eğitim, göçü etkilemekte olan temel sosyo-kültürel öğeler içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır (Bulak, 2015: 52; Günay vd., 2017: 39-40).

Doğal sebepler de göçün meydana gelme sürecinde etkili bir unsur olmaktadır. Sel, kuraklık, volkanik olaylar, deprem, küresel iklim değişiklikleri vb. ekolojik etmenler nedeniyle de insanlar göç edebilmektedir (Bulak, 2015: 53; Günay vd., 2017: 41-42; Çakı, 2018: 13). Bütün bu etmenlere ek olarak, ailevi birleşmeler veya ayrılıklar gibi unsurlar da göçe sebep olabilmektedir. Ayrıca dini nedenler de göçlerin gerçekleştirilmesinde etkili bir öğedir. Uluslararası politikalar bile yeri geldiğinde göçe sebep olabilmektedir (Bulak, 2015: 52-53; Çakı, 2018: 13).

1.5.3. Göç Türleri

Kapsamları ve nitelikleri bağlamında göçler birbirinden farklı gruplar altında sınıflandırılabilir. Göçlerin yasal bir çerçevede olup olmaması durumu, zaman bakımından göçün sürekli olup olmaması, coğrafi konum açısından belirli bir ülke içerisinde olup olmaması gibi etmenler göç türlerinin meydana gelmesine olanak tanımıştır.

Göçün ilk olarak iç ve dış olmak üzere kategorize edilmesi söz konusu olmaktadır. Ulusal sınırlar dahilinde veya belirli bir köy, kasaba, kent gibi yerleşim birimleri arasında ortaya çıkan nüfus hareketliliğine “iç göç” denilmektedir. “Dış göç” ise uluslararası göç kavramı ile ilişkilidir. Kişilerin kendi ülke sınırlarının dışına çıkarak başka ülke sınırları içerisinde hayatlarını devam ettirmeleri durumuna dış göç denilmektedir. Siyasal, toplumsal, ekonomik sebeplere dayalı olarak gerçekleşebilen iç göçler; genellikle az gelişmiş göstermiş olan alanlardan gelişmiş alanlara doğru hareket etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de meydana gelen kırdan kente göç hareketi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Dış göçler ise savaş, işsizlik, dini baskılar, siyasi nedenler gibi faktörlerin ortaya çıkması sonucu oluşmaktadır. Dünya üzerindeki neredeyse bütün ülkeler dış göçle mücadele içerisinde (Akıncı vd., 2015: 62-63).

İkinci husus olarak ise isteğe bağlı ve zorunluluk halinde gerçekleşmekte olan göç türlerinden bahsetmek mümkündür. İsteğe bağlı gerçekleşen göçlere gönüllü göçler de denilmektedir. Bu göç türü, insanın üzerinde herhangi bir baskı hissetmeden kendi irade ve istekleri doğrultusunda daha iyi yaşam standartlarına erişebilmek adına veya tamamen macera amacıyla, yenilik yapmak için kendi belirlemiş olduğu bir süre içerisinde yapmış oldukları göçlerdir. Bu göçler daha çok aile veya birey bazında gerçekleşmekte kitlesel bazda gerçekleşmemektedir (Sayın vd., 2016:3; Akıncı vd., 2015: 62-63). Zorunlu olarak gerçekleştirilen göçler ise insanların yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerden kendi arzu ve istekleri dışında vazgeçmek zorunda kalmaları halinde ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda zorunlu göç; insan ticareti sonucunda ortaya çıkmakta olan hareketliliği, sığınmacı hareketliliğini ve zorunlu olarak gerçekleştirilen nüfus mübadelelerini kapsamı içerisine almaktadır. Bu perspektiften bakıldığında zorunlu göçlerin gönüllü olarak gerçekleştirilen göçlerin tersine, isteğe bağlı bir durumda gerçekleştiğini söylemek mümkün olmamaktadır. Bu göç türü mecburiyetten oluşmaktadır (Tekin, 2011: 25; Paydak, 2012: 13).

Göç ile ilgili yapılabilecek üçüncü sınıflandırma devamlı göç ve geçici göç biçiminde oluşmaktadır. Devamlı göçlere sürekli göçler de denilmektedir. Devamlı göçler; geriye bir daha dönmeksizin veya herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın kişilerin şimdiki yaşadıkları bölgelerden başka bir bölgede yaşamlarını devam ettirmeleri adına yapmış oldukları göç türünü ifade etmektedir. Geçici göçler ise bu durumun tam tersidir. Bu göç türünde bireyler, belirli bir nedene dayalı olarak belirli bir zaman dilimin içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri ülkelere başka ülkelere gitmektedir (Günay vd., 2017: 43; Çakmak, 2018: 13).

Göç aynı zamanda yasalarla ilişkisi bağlamında yasal ya da yasadışı (düzensiz) şekilde gerçekleşebilmektedir. Yasal göçlere düzenli göçler de denilmektedir. Yasal bir göç etme durumunda insanlar ülkelere belirlenmiş yasalara uygun bir şekilde izinli bir biçimde ülkelere arası geçiş yapmakta ve gittiği ülkede ikamet etmeye başlamaktadır (Akıncı vd., 2015: 69). Düzensiz göç ise, yasadışı araçlar vasıtasıyla yeni bir yerleşim merkezine geçme sürecini içerisinde barındırmaktadır. Bu doğrultuda düzensiz göçler, yasal izin bitmesine karşın bulundukları ülkeyi terk etmeyenler, çalışma izni olmasına rağmen bu belgeyi yenilemeyenler veya göçmen kaçakçılığı şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Bu nedenle ülkeler bahsi geçen düzensiz göç türlerini kontrol altında tutmak istemektedirler (Uzun, 2015: 23; Paydak, 2012: 13).

Göç türleri yalnızca bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Tüm bu değinilen sınıflandırmaların yanında, tayin olma gerekçesiyle ve işgücü göçlerini içerisinde barındıran “emek göçü”, bir ülkeden başka bir ülkeye geçiş için gidilmekte olan geçiş ülkesindeki geçen süreç içerisinde oluşan “transit göç”, iyi eğitilmiş, kabiliyet sahibi, kalifiye bireylerin gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yapmış olduğu göç hareketi sonucu oluşan “beyin göçü”, uluslararası olarak yapılmış olan bir antlaşmanın belirlemiş olduğu esaslara göre yapılan, ülkelerin nüfuslarının karşılıklı olarak yer değiştirmesi durumunu içerisinde barındıran “mübadele göçleri” de göç türleri içerisinde değerlendirilebilmektedir (Akıncı vd., 2015: 64; Koçak ve Terzi, 2012: 175; Sayın vd., 2016: 3).

Göç olgusu kapsamında göç eden kişilere göçmen, mülteci veya sığınmacı isimleri verilmektedir. Göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları birbirleri yerine sıklıkla kullanılmakta ve karıştırılabilmektedir. Buna karşın aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Göçmen, kendi ülkesi dışında en az bir yıl süreyle yaşayan kişidir. Göçmen kavramı karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşayı yaratan en önemli

unsur, göçmen kavramının farklı durumlar içerisinde bulunan insanları kapsıyor olmasıdır. İkinci unsur, göçmenlerin sayısını belirlemenin ve ne kadar süreyle kendi ülkesi dışında olduklarının tespit edilmesinin zorluğudur. Tanımı karmaşaya iten bir başka unsur ise, bir kişinin ne zaman göçmen statüsüne erdiği kadar o kişinin ne zaman göçmenlikten çıkacağını da çok büyük bir önem taşımasıdır. Bu durum, o kişinin kendi ülkesine geri dönmesiyle veya yeni bir ülkenin vatandaşı haline gelmesiyle gerçekleşmektedir (Şemşit, 2010: 9).

Mülteci kavramı göçmen kavramı ile karşılaştırıldığında daha özel bir durumu ve eylemi kapsamakta, buna ek olarak uluslararası literatürde de göçmen (migrant/immigrant) ile mülteci (refugee) kavramları birbirinden ayrı kullanılmaktadır (Akıncı vd.,2015: 64). Kavramsal çerçevede ele alınması gereken diğer bir kavram ise sığınmacı (asylum seeker) kavramıdır.

Türkiye'nin göç politikası sisteminde, taraf olarak yer aldığı uluslararası sözleşmelerin önemli bir yeri vardır. Türkiye, 1951'de imzalanmış olan Cenevre Sözleşmesi'nin 1967 tarihli Ek Protokolü'nde coğrafi sınırlama dahilinde taraf olarak yer almaktadır. Mültecilerin hukuksal statülerine ilişkin hazırlanan 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci; dini, milliyeti, ırkı nedeniyle dışlanan, belirli bir sosyolojik grupta üyeliği bulunan ya da siyasi fikirleri sebebiyle takip edilme korkusu yaşayan kişilere denilmektedir. Türkiye ise söz konusu kişilerin iltica talebini kabul etmekte ve coğrafi çekince sebebiyle sadece Avrupa'dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermektedir (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği).

Sığınmacı kavramı ise, “kendi ülkesini terk ederek üçüncü bir ülkeye gidip orada sığınma talebinde bulunan kişiyi ifade etmektedir” (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1019). Sığınmacı ülkesini terk etmiş fakat hukuki olarak statüsü kesinleşmemiş insan topluluklarıdır. Kişilerin menşei ülkelerinden başka ülkelere göç etmesi ve mültecilik başvurusunda bulunması durumunda kendilerine o ülke tarafından mültecilik veya herhangi başka bir statü verilinceye kadar sığınmacı olarak adlandırılmaktadır.

1.5.4. Göçün Tarihi Gelişimi

Göç, insanlık tarihi kadar eskidir. Kitlemel göçün ise başlaması 4.yy'da Çin hakimiyetinden bıkan kitlelerin Batı istikametine doğru hareket etmesiyle meydana gelen Kavimler Göçü ile başladığını söylemek mümkündür (Günay vd., 2017: 40).

Orta çağda boy gösteren sömürge faaliyetleri ve fetihler sebebiyle yaşanmakta olan göçler ve bunun yanı sıra kölelerden oluşmakta olan işgücü gereksinimi gibi etmenler de göç olgusunu oluşturmakta olan sürecin bir parçası halini almıştır. Özellikle Endüstri Devrimi ile beraber ekonomik nedenlerle Avrupa'dan ABD'ye göçler artmaya başlamış ve bu durum Sanayi Dönemi'nin göç hareketlerini karakterize etmiştir (Develi, 2017: 1348). Endüstri Devrimi'nden 2. Dünya Savaşı'nın hemen sonrası döneme kadar, göçlerde bir durgunluk olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi olarak ise o dönemde yaşanmakta olan ekonomik buhran olduğu düşünülmektedir. Bahsi geçen bu husus, ekonomi ve göç ilişkisini meydana çıkarmaktadır (Uzun, 2015: 27-28).

Yakın tarihe göz atıldığında, 2. Dünya Savaşı sonrası gelişen göç olgusu dört temel zaman diliminde ele alınabilmektedir;

- Bahsi geçen savaşın ardından Avrupa'da meydana gelen sınır değişiklikleri ile beraber insanların yeni topraklarına doğru gerçekleştirmiş oldukları göç (Uzun, 2015: 18).

- Savaş sonrası dönemde Avrupa'nın yeniden inşasının başlamasıyla endüstrileşmiş Batı Avrupa ülkelerinin 1973'de meydana gelen petrol krizine kadar süren işgücü gereksinimi vesilesiyle yaşanan göç dalgası;

- 1974 yılında başlayıp 1880'li yıllarına ortalarına kadar süren ve petrol krizi neticesinde oluşan ekonomik anlamdaki durgunluğun göç kapılarının kapanması sürecine neden olması (Paydak, 2012: 18);

- Post-komünizmin yaşandığı çağda Doğu Avrupa'da hayatlarını devam ettiren halkların Batı Avrupa'ya göç etmesi neticesinde ve bölgede yaşanmakta olan savaşlar sonucunda mülteci, sığınmacı ve düzensiz göçmen sayısında artış yaşanmıştır. 2011 yılında meydana çıkan "Arap Baharı" ile gerek bölge içerisindeki ülkeler arası geçişler, gerekse Arap bölgesinden Avrupa'ya doğru artmakta olan yeni bir göç etme süreci boy göstermiştir (Uzun, 2015: 28-30; Paydak, 2012: 17-18).

Türkiye'de Cumhuriyet dönemi çerçevesinde yaşanmakta olan göç hareketlilikleri nedensel olarak incelemeye tabi tutulduğunda; mübadeleden, ekonomik ve sosyal nedenlere dayanmakta olan göçlerden, doğal nedenlerle meydana gelen göçlerden ve ulusal güvenliğin sağlanması bağlamında zorunlu olarak oluşan göçlerden bahsetmek mümkün olabilmektedir. Özellikle 1965-1990 yılları içerisinde ülkenin batı bölgesine doğu bölgesinden oldukça yoğun bir iç göç hareketi ortaya

çıkıştır. Bu göç dalgasının temelinde, sosyo-ekonomik dengesizlikler yatmaktadır. 1985-1995 yılları içerisinde ise güvenlik sebebiyle 4,5 milyon kişiyi içerisinde alan bir göç süreci yaşanmıştır. Bu göçün sebebi ise tamamen zorunluluktur (Bulak, 2015: 40-41).

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde yaşanmış olan göçler; iç ve dış göçler olarak iki grup altında incelenebilmektedir. İç göçler Türkiye’deki göç olgusu içerisinde önemli bir anlam ifade etmektedir. Bu durum özellikle 1950’de başlayan kırdan kente doğru olan göç süreci ile iyice belirgin bir hal almıştır (Bulak, 2015: 41). Tarihsel olarak Türkiye’de iç göçlerin ortaya çıkış süreci, dört temel grupta incelenmeye tabi tutulmaktadır:

Birinci dönem 1923-1945 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde gerçekleşen iç göç mekânsal olarak durağan ve kısıtlıdır. Çünkü bahsi geçen bu dönemde kırdan kente gerçekleşen emek göçünün önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ancak bu dönemde sınırlı sayıda da olsa genç erkek nüfusun eğitim almak maksadıyla kentlere giderek iç göç oluşturduğu söylenebilmektedir.

İkinci dönem 1945-1980 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde yaşanan iç göç; 2. Dünya Savaşı’nın akabinde ortaya çıkan ekonomik olarak çökme, 1950’de iktidara gelen Demokrat Parti ile değişim gösteren ekonomi politikalarının yaratmış olduğu etki, nüfusun artış göstermesi, işsizlik ve tarımda makineleşme etmenlerine dayanmaktadır. Bu gelişmeler ışığında köyden kente göç dalgası meydana gelmiştir.

Üçüncü dönem ise 1980 sonrasında yaşanan gelişmeleri kapsamaktadır. Bu dönemde hükümetin 24 Ocak kararlarını almasıyla liberal politikalara geçilmiştir. Bahsi geçen politikaların benimsenme süreci, nüfusun mekânsal dağılımına ve kentleşmesine etki etmiştir. 1980 sonrasında ulaşım ve iletişim alanında gelişmeler yaşanmış ve sanayileşme ile nüfus çekim merkezleri işlevini gören kentler meydana çıkmıştır. Bu durum yoğun bir göç dalgasını da beraberinde getirmiştir. 1980 ile 2008 yılları arasını içerisinde alan bu süreç, Türkiye’de iç göç hareketinin bir dönüm noktası olması niteliği taşımaktadır.

2008’de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ne geçilmiştir. Bu gelişme sonrasında ortaya çıkan gelişmeler dördüncü dönemi oluşturmaktadır. Bahsi geçen kayıt sistemiyle göç ile ilişkili verilerin daha detaylı şekilde takip edilebilme imkânı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Türkiye’de iç göç kavramı yeni bir boyut kazanmıştır. Göçün belirli kentlerin etrafında yoğunlaşmış olması gözlemlenmiştir. Bununla birlikte ülke içinde nüfusun dengesiz dağıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda eğitim

alma maksadıyla göç eden kişilerin bu dönemde etkinliği de artmıştır. İç göç böylelikle bir yaşam güzergahı haline gelmiştir. Kısacası göç süreklilik arz etmeye başlamıştır (Önder, 2018: 32).

Dış göç olgusu ise Türkiye’de dört ana dönem içerisinde incelenmeye tabi tutulabilmektedir:

1923-1960 yılları arasını kapsamakta olan döneme birinci dönem denmektedir. Bu dönem genel itibariyle ulus devletin temellerinin inşa edildiği ve göç politikalarının da bu yönde bir değişim gösterdiği zaman dilimini ifade etmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleşen nüfus mübadelesi dış göç olgusunun ilk olarak gerçekleşen içeriğini oluşturmaktadır. Yine bu süreçte nüfusu arttırma politikası benimsenmiştir. Bu bağlamda ulus devlet olmanın yapmış olduğu etkiyle de yurt dışından özellikle Balkan topraklarından birçok Türk vatandaş Anadolu sınırları içerisine getirilmiştir (Çakmak, 2018: 26-31; Uzun, 2015: 97-99).

1960 ve 1980 yılları arasını içerisine alan dönem; ikinci dönem olarak anılmaktadır. Bu dönemde iç göç olgusunun yanı sıra dış göç olgusu da hızlanmıştır. Almanya’ya Türkiye’den uluslararası düzenlemeler bağlamında ve ekonomik temele dayanan bir işçi göçü dalgası oluşmuştur. 1978’de her ne kadar Türkiye’ye Bulgaristan’dan 130.000 kişi göç etmiş olsa da 1960’dan bu yana Türkiye göç vermekte olan bir ülke karakteri göstermiştir (Çakı, 2018: 32; Uzun, 2015: 99; Çakmak, 2018: 31).

1980 ve 2011 yılları arasında geçen süreç üçüncü dönem olarak adlandırılmaktadır. Bahsi geçen bu dönemde 1980 sonrasında itibaren artmakta olan siyasal ve ekonomik istikrarsızlığın bir sonucu olarak, küresel göç olgusu meydana çıkmıştır. Türkiye bağlamında bakıldığında dönemin en önemli göç hareketini, Bulgaristan’da yaşamakta olan Türk kökenli vatandaşların gerçekleştirdiği göç dalgası oluşturmaktadır. Türkiye’ye bu süreçte 345.000 kişi Bulgaristan’dan göç etmiştir. Ayriyeten 1980’de yapılan askeri darbe sonucundan Türkiye’den de yurtdışına özellikle Avrupa’ya yoğun bir şekilde göç gerçekleşmiştir. Batı Avrupa ülkelerine Türkiye’den göç etme süreci kapsamında Almanya’da yaşamını sürdürmekte olan göçmenlerin tekrar Türkiye’ye dönmesini teşvik edici hamleler de yapılmıştır. Bu proje kapsamında 250.000 kişi Türkiye’ye geri dönüş gerçekleştirmiştir. Sovyetler Birliği’nin dağılması neticesinde, Türki Cumhuriyetlerden, Orta Doğu ve Afrika ülkelerine işçi göçü akını söz konusu olmuştur. Türkiye, bahsi geçen bu işçi göçü

zamanında transit göç ülkesi konumunda yer almıştır. Bu süreç günümüzde halen devam etmektedir (Çakmak, 2018: 33-35; Paydak, 2012: 59-60).

2011 yılından günümüze kadar uzanan süreci içerisine alan döneme dördüncü dönem denilmektedir. Bu dönemde cumhuriyet tarihinde bir benzeri görülmemiş olan göç dalgası başlamıştır. Bu dönemde Suriye’de çıkan iç savaşın bir sonucu olarak Türkiye’ye olağandışı bir göç hareketi olmuştur. Bu göç süresi içerisinde yaklaşık olarak 3,6 milyon kişi Türkiye topraklarına ayak basmıştır. Daha önce Bulgaristan Türkleri için uygulanan açık kapı siyaseti bu dönem içerisinde de benimsenmiş ve sınırdan geçecek olanlara serbest geçiş hakkı verilmiştir (Çakmak, 2018: 36-37). Nitekim Tablo 1’deki 2019 verilerine bakıldığında 6.600.000 Suriyeli sığınmacının %55’i Türkiye’de yaşamlarını sürdürmektedir.

Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların Bulundukları Ülkeler (31 Aralık 2019)

Ülke	Sığınmacı Nüfus Sayısı	Yüzdelik İfadesi
Türkiye	3.576.000	%55
Lübnan	948.000	%15
Ürdün	654.000	%10
Irak	254.000	%4
Mısır	254.000	%2
Almanya	532.000	%8
İsveç	350.000	%5
Diğer Ülkeler	50.000	%1

Kaynak: Erdoğan, 2020: 3.

Tarihsel olarak bakıldığında ve coğrafi konum itibarıyla değerlendirildiğinde Türkiye; iç ve dış göçün yaşandığı bir ülke olmaktan öte son yıllarda transit göç sürecinin yaşandığı bir ülke haline gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin göçün birçok çeşidinin yaşandığı bir ülke olarak değerlendirilebilmesi mümkündür. Türkiye hem

göç vermekte, aynı zaman da hem de göç almaktadır. Değişen koşullarla birlikte Türkiye; jeopolitik konumu itibariyle “göç odağı” halini almıştır (Akıncı vd., 2015: 77).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKALARI VE SURİYELİ SIĞINMACILAR BAĞLAMINDA UYGULANAN KAMU POLİTİKALARI

2.1. TÜRKİYE’DE UYGULANAN GÖÇ POLİTİKALARI

Türkiye, bütün dünyada yaşanmakta olan göç hareketlerinden ciddi oranda etkilenen ülkelerden bir tanesidir. Jeopolitik konumu gereği Türkiye son yıllarda büyük oranda birbirinden farklı nitelik ve düzeylere sahip göç dalgalarına maruz kalmıştır. Belirli bir döneme kadar kaynak ülke konumunda bulunan Türkiye, dünyada baş gösteren siyasal istikrarsızlıklardan dolayı kaynak ülke durumundan hedef ülke konumuna geçiş yapmıştır. Böylesi bir durumun varlığı Türkiye’nin göç olgusu üzerinde iç ve dış politikalarını gerçekçi temeller üzerine kurgulamasını zorunlu kılmıştır. Bu anlayışın birer çıktısı olarak uluslararası göçlere dair düzenlemeler söz konusu olmuştur.

Uluslararası göç politikaları alanında Türkiye, özellikle Suriye göç krizinden itibaren önemli bir yere sahiptir. Avrupa ve Asya’yı birbirine bağlayan bir jeopolitik konuma sahip olduğu için Türkiye, birçok hedef ve kaynak ülke ile bağlantı içerisinde bulunmaktadır. Özellikle dünyada yaşanan son gelişmelere bakıldığında Türkiye’nin uluslararası düzeyde bölgesel bir güç olduğunu, dolayısıyla uluslararası göç politikaları konusunda önemli bir paydaş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Erdoğan vd., 2013: 425).

Göç edenlerle onları misafir eden ülkenin vatandaşları arasında sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda birtakım sorunlar meydana gelebilmektedir. Göç hareketlerine yönelik politika geliştirmek, göç ile birlikte gelen olumsuzluklarla başa çıkmanın yegâne yoludur. Bundan dolayı Türkiye’nin mültecilere, sığınmacılara, göçmenlere yönelik uygulamış olduğu politikaları incelenmeden önce Türkiye’ye yönelik olan göç hareketlerine tarihsel bir bakış açısıyla bakmakta fayda vardır.

Göç hareketlerinin yakın zamana kadar daha çok batılı ülkelerde yaşandığı söylemi olsa da göç aslında Türkiye’yi de yakından ilgilendirmekte olan bir konu olagelmıştır. Türkiye, Osmanlı Devleti zamanından bu yana çeşitli göç hareketlerine tanıklık etmiştir ve bu bağlamda milyonlarca kişiye ev sahipliği yapmıştır (Demirhan

ve Aslan, 2015: 34). Bu nedenledir ki göç olgusu ve buna bağlı bir şekilde ortaya çıkan göç politikaları Türkiye açısından da büyük önem taşımaktadır.

Temel olarak göç politikaları iç ve dış göç politikaları olmak kaydıyla ikiye ayrılmaktadır. Ülke içindeki nüfusun mekânsal bağlamda yeniden dağılmasını ifade eden göç hareketliliği, iç göç olarak ifade edilmektedir. Söz konusu bu hareketlilik daha az gelişmiş olan bölgelerden çok daha gelişmiş konumdaki bölgelere doğru gerçekleşmektedir. Bu durum neredeyse bütün ülkelerde aynı şekilde seyretmektedir. Dış göç ise belirli bir süre için ya da kalıcı olacak şekilde, yerleşmek, eğitim almak amacıyla ülke sınırlarının dışına çıkılan nüfus hareketliliğini ifade etmektedir (Özyakışır, 2013: 8). Başka bir ifadeyle uluslararası gerçekleşen göç dünyanın dört bir tarafında toplumları ve bu bağlamda siyaseti yeniden şekillendiren ulus aşırı olarak nitelendirilen bir dönüşümün parçasıdır. Dış göç olgusu dünya coğrafyasını farklı biçimlerde etkisi altına alabilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 11).

Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte uygulanmakta olan politikalara göz atıldığında göç serbestisinin olmadığı, denetim ve zorunluluk bağlamında düzenin tekrardan sağlanması adına iskân kurumunun kullanıldığı bilinmektedir. Bahsi geçen bu dönemde iki önemli zorunlu göç uygulanmıştır. Bunlardan ilki Batıdaki mübadele iken; diğeri Doğu bölgesinde çıkan isyanlar neticesinde gerçekleştirilen zorunlu iskân ve sürgün uygulamalarıdır (İçduygu vd., 2014: 100-101).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmuş olduğu ilk yıllara bakıldığında Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen nüfus mübadelesinin Lozan Konferansı konularının en önemlilerinden birisi olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmış olan “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan arasında bir nüfus değişimi gerçekleşmiştir (Bozdağlıoğlu, 2014: 10). Gerçekleşen bu nüfus değişimi neticesinde Türkiye’de yaşayan Rumlar Yunanistan’a; Yunanistan’da yaşayan Türkler ise Türkiye’ye olacak şekilde yer değişikliği söz konusu olmuştur.

Türkiye’de Erken Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan bu dönemde uygulanan göç politikaları, iç ve dış kaygıların varlığı üzerinden şekillendirilmiştir. Müslüman olmayan nüfusa yönelik sevk ve iskân uygulamaları ve Balkanlardan Türkiye’ye gelmekte olan nüfus hareketliliğine yönelik iskân uygulamaları bahsi geçen kaygılar ekseninde uygulanmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde nüfusun neredeyse üçte biri yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Buradan hareketle Anadolu’nun güncel olan etnik ve dinsel dağılımının belirleyicisinin bu dönemde

uygulanan göç politikaları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Dündar, 2007: 245-252).

Türkiye’de uygulanan göç politikalarının ikinci bölümünü 1950 ve 1980 arasında gerçekleşen göçler oluşturmaktadır. 2. Dünya Savaşı neticesinde özellikle ekonomi alanında yenilenmek durumunda kalan Avrupa ülkeleri oldukça fazla sayıda işçi göçüne gereksinim duymuştur. Bu bağlamda 1960’lı yılların gelmesiyle beraber Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesine Türkiye’den işçi göçü hareketi meydana gelmiştir (Erdoğan vd., 2013: 443). Bu gelişmeler ışığında Federal Almanya ile Türkiye arasında 1961’de işgücü ekseninde bir mübadele anlaşması yapılmıştır. Buna benzer anlaşmalar 1964 yılında Belçika, Avusturya ve Hollanda ile, 1965’te Fransa ile, 1967’ de ise İsveç ile imzalanmıştır.

Cumhuriyet döneminin ilk zamanlarında yaşanmış olan mübadele sonrasında Balkan bölgesinden Türkiye sınırlarına yönelim gösteren göçler ve arkasından Türkiye ile Almanya arasında 1961 yılında imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türk Firmaları İşçilerinin İstisna Akdi Çerçevesinde İstihdamına İlişkin Anlaşma” ile Avrupa bölgesine gerçekleşmiş olan insan hareketliliğiyle birlikte uygulanan göç politikaları çeşitlilik arz etmeye başlamıştır (Deniz, 2014: 193).

Önemli bir diğer konu da aynı süre içerisinde 1962’de kabul edilmiş olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’dır. Türkiye’nin hedefi yapılan bu plan doğrultusunda artmakta olan işgücü ihracatı vesilesiyle endüstrileşmeyi sağlamaktır. Öyle ki gerçekleştirilmesi düşünülen plan gereği yurt dışına giden işgücü, orada bir yılını doldurduktan sonra Türkiye’ye geri dönecek ve bu vesileyle Türkiye’nin endüstrileşmesine katkı sağlayacaktır. Fakat Türk işçileri Avrupa ülkelerine gidince geri dönmemişler ve Avrupa’da yaşamaya devam etmişlerdir. Böylelikle Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde gerçekleştirilmesi planlan an işgücü ihracatı ile endüstrileşme sürecinin hızlandırılması gerçekleşmemiştir (Abadan, 2007: 5).

1973’de patlak veren petrol krizine kadar işçi göçleri devam etmiştir. Bu yıldan sonra ise işçi göçü hareketi neredeyse durma noktasına gelmiştir. 1973’de Federal Almanya’ya Türkiye’den 103.753 işçi göç ederken; 1975’de bu sayı yalnızca 640 ile sınırlı kalmıştır. Bu süre içerisinde Avrupa’ya göç etmek amacıyla bekleyişte olan Türk işçi sayısı ise 1.000.000 kişiyi aşmıştır. Bu durum sonucunda yurtdışına çıkmayı kendilerine amaç edinmiş olan vatandaşların bir kısmı turist olarak Avrupa’ya gitmiş

ve daha sonra orada kaçak işçi konumunda kalmayı tercih etmişlerdir (Abadan, 2007: 7).

1980 yılından sonra ise Avrupa'ya sığınmacı olarak gitmek isteyen kişilerin sayısı niceliksel olarak sınırları zorlamıştır. 1980 yılında Türkiye'de meydana gelen askeri darbe sonrasında Türkiye'den Avrupa'ya gitmek için çoğu vatandaş sığınmacı talebinde bulunmuştur. Aynı yıllar içerisinde Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda sosyalist ülkelerden de Avrupa'ya gitmek için sığınmacı talepleri oldukça artmıştır. Siyasi baskılar sonucunda sığınma talebinde bulunan Türk vatandaşların sayısı 1976'da 809 iken bu sayı 1980'de 57.913'e ulaşmıştır (Abadan, 2007: 8). Bu gelişmelerle birlikte Sovyetler Birliği'nin çökmesinin vermiş olduğu etkiyle Türkiye; eski Sovyet ve Doğu Avrupa ülkelerinden yoğun bir şekilde gelen göç hareketine maruz kalmıştır. Fakat bahsi geçen bu göç dalgası Cumhuriyet'in ilk yıllarında meydana gelen Türklerin oluşturduğu bir göç dalgası değildir. Daha çok değişik etnik kökene sahip kişilerden oluşan bir göç sürecinden bahsedebilmek mümkündür. Özellikle 2000 yılından itibaren Türkiye artık göç vermekte olan bir ülke konumundan sıyrılıp göç alan bir hedef ülke haline gelmiştir (Erdoğan vd., 2013: 444).

Çevre ülkelerde 1980 yılından itibaren başlamış olan siyasi istikrarsızlıklarla birlikte göç hareketleri yeniden boy göstermiştir. Türkiye, bahsi geçen bu göç hareketlerinde hem hedef ülke hem de transit ülke konumunda yer almıştır ve dolayısıyla bu durumdan oldukça etkilenmiştir. 1982'de Afganistan'da başlayan iç savaştan kaçan Afgan Türkleri Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesine bir göç hareketi gerçekleştirmiştir. Daha sonra 1980-1988 yılları arasında yaşanan Irak-İran savaşının akabinde 1988 ve 1991 yılları arasında toplam 51 bin peşmerge Türkiye'ye sığınma gerçekleştirmiştir. 1990'lı yılların ilk zamanlarında Bosna Hersek savaşı yaşanmış ve bu savaş sonrasında Boşnakların Türkiye'ye göç etmesi söz konusu olmuştur. 1991'de ise Irak'ta yaşanan Kürtlere yönelik baskılar ve saldırılar sonucu 460.000 Irak vatandaşı Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmuş ve bu talep kabul edilmiştir. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde Türkiye'nin göç alma potansiyelinin hızlı bir şekilde artış gösterdiğine tanık olunmuştur (Deniz, 2014: 197).

Türkiye, 1920 yılının başından itibaren her zaman zarfında farklı niteliklere sahip olan göçler almış olsa da söz konusu olan bu göçler Türk soyundan olanlar ve Türk kültürüne bağlı olan göçmenlerle sınırlı kalmıştır. 1980 yılından itibaren ise ilk defa Türk ve Müslüman olmayanların Türkiye'ye göç etmesine tanıklık edilmiştir. Bu durum göç tarihi açısından önemli bir değişim olmuştur (İçduygu vd., 2014: 58). Tarih

içinde yaşanan bütün kitlesel nitelik taşıyan göç hareketleri Türkiye'nin göç politikası tecrübelerini arttırmıştır. Çünkü bu politikalar yaşanan gelişmelere paralel olarak revize edilmiştir. Bu revizelerin gerçekleştirilmesinde insani hassasiyetler temel belirleyici bir rol üstlenmiştir.

Sonuç itibarıyla ülkelerin üretmiş olduğu ve halen uygulanmakta olan, aynı zamanda bir kamu politikası niteliği taşıyan göç politikaları hem onu üreten ülke hem de o ülkeye sınır komşusu olan diğer ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik koşulları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle son yıllar içerisinde dünya siyasetinde meydana gelen değişiklikleri takiben uluslararası göçlerin niteliğinde de bir değişim meydana gelmiştir. Arap Baharı ile bir iç savaş içerisinde kendisini bulan Suriye, uluslararası göç konusunun en büyük örneği haline gelmiştir. Bu durum aynı zamanda Türkiye için de yeni bir sürecin başlamasına vesile olmuştur.

Göç politikalarının bir devlet politikası olarak belirlenmesinde esas rolü oynayan en önemli etmen, göç almakta olan ülkelerde yaşanmış olan deneyim ve kazanımlardır. Göç deneyimini yaşamış olan ve sürekli bir şekilde göç alma eylemini gerçekleştiren devletler, göç etmiş kişilerin ülke sınırlarına girişinden çıkışına kadar olan süreçte göçmenlerin ekonomik, sosyal, kültürel gereksinimlerini karşılamaya yönelik politikalar oluşturmuşlardır. Ancak uygulamaya konmuş olan bu politikalar her zaman için beklentiyi karşılayan sonuçları meydana çıkarmayabilmektedir (Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2063). Bu nedenler devletlerin uygulamaya koymuş oldukları politikaların hepsini bütüncül bir yaklaşımla tanımlayabilmek neredeyse imkansızdır.

Göç literatürü incelendiğinde Türkiye'nin göç politikalarının belirlenmesinde beş etmenin etkili olduğu söylenebilmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

1. 1923 ve 1960 yılları içerisinde Türkiye'nin uygulamış olduğu göç politikalarından bir tanesi, milli kimlik ve aidiyet oluşturmaya yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu politika gereği Türk soyunu ve kültürünü yansıtan göçmenler ülke içersine yerleştirilmiştir.

2. İkinci etmen, Türkiye'nin NATO'ya üye olma sürecini içerisinde barındırmaktadır. Bu süreç içerisinde Soğuk Savaş döneminde Türkiye sınırlarını kapatarak güvenliği temel alan bir göç politikası izlemiştir.

3. Üçüncü etmen ise, Türkiye'nin coğrafi yönden çekince koymasıyla birlikte imzaladığı Cenevre Sözleşmesi'dir. Türkiye hem NATO'ya hem de Cenevre Sözleşmesine istinaden göç politikalarını yönetmeye çalışmıştır. 1990'lı yıllara

gelindiğinde ise dünyada büyük değişimlere yol açan göç hareketleriyle karşılaşmıştır.

4. Avrupa Birliği'ne üye olma fikrini benimseyen Türkiye, göç politikalarını bu doğrultuda geliştirmiştir. Bu durum Türkiye'nin göç konusu ile ilgili politikalarını biçimlendiren dördüncü etmeni oluşturmaktadır.

5. 2011'den 2021 yılına kadar, Suriye'de devam etmekte olan iç savaş neticesinde Türkiye, Temmuz 2021 itibariyle 3.690.896 mültecinin göçüne maruz kalmıştır (Mülteciler Derneği, 2021; Örselli ve Babahanoğlu, 2016: 2066). Bu durum Türkiye'nin göç politikasını şekillendiren beşinci etmeni oluşturmaktadır.

Türkiye sonuç olarak, kurulduğu günden bu yana birbirinden farklı dönemlerde yaşamış olduğu deneyimlerle birlikte kitlesel göçleri şekillendiren bir ülke konumunu almıştır. Fakat göç politikasına dair en kapsamlı düzenlemelerin Suriye'den Türkiye'ye olan kitlesel göçün bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Son yıllarda meydana gelen kitlesel göç akınları Türkiye'nin bu konu üzerinde daha derinlemesine yaklaşmasını gerekli kılmıştır. Bu sebeple, göç ile ilişkili ortaya çıkan kamu politikalarının Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelmesiyle daha kapsayıcı ve uygulanabilir bir konuma geldiği görülmektedir.

2.2. SURIYELİ SIGINMACILAR İÇİN KAMU POLİTİKALARI

Türkiye'nin Suriye'den aldığı kitlesel göçlerin önemli bir seviyeye ulaşması sonucunda Suriyeli sığınmacılara yönelik belirli alanlarda kamu politikaları ortaya konmaya başlanmıştır. Bu bağlamda göçe ve göçmenlere yönelik meydana getirilen politikalara temel oluşturan ilk yasal düzenlemeden Suriyeli göçünün yoğunluk kazandığı sürece kadar hayata geçirilmekte olan uluslararası sözleşmelere ve yasal düzenlemelere değinilmiştir. Öte yandan geçici koruma yönetmeliği sayesinde geçici olarak koruma altına alınan sığınmacılara sağlanmakta olan temel haklardan ve uyum sağlama süreci içerisinde önemli bir etkisi olan sağlık, eğitim, sosyal yardımlar, çalışma ve hizmetler alanlarında hayata geçirilmiş olan kamu politikaları çalışmanın bu bölümünde yer almaktadır.

2.2.1. Yasal ve Kurumsal Çerçeve

Göçmenlere dair Türkiye’de ilk olarak çıkarılmış olan yasal düzenleme 1934’de yapılmış olan İskân Kanunu’dur. Türkiye sınırları içerisine kimlerin yerleşebileceği, göç edebilecekleri ve kimlerin mülteci statüsünde değerlendirilebilecekleri bahsi geçen bu kanunda bulunan ilgili maddeler ile düzenlenmiştir. Göçmen ya da mülteci olarak Türkiye’ye başvuruda bulunanların Türk soyundan ve kültüründen olanlarına öncelik tanınmıştır. İskân Kanunu, 1989’da kitlesel olarak gerçekleşen Bulgaristan Türklerinin göç hareketinde yerel uyum ve açık kapı politikalarının uygulanmasına yön teşkil etmiştir. Ancak uygulanan bu politika, Türkiye’nin son zamanlarda karşılaştığı göç hareketleri karşısında etkili olamamıştır (Kirişçi, 1992: 447).

Türkiye’nin göç politikası sisteminde taraf olarak yer aldığı uluslararası sözleşmelerin önemli bir yeri vardır. 1951’de imzalanmış olan Cenevre Sözleşmesi’nin 1967 tarihli Ek Protokolü’ne coğrafi sınırlama dahilinde Türkiye taraf olarak yer almaktadır. Türkiye yalnızca Avrupa’dan gelmekte olan dini, milliyeti, ırkı nedeniyle dışlanan, belirli bir sosyolojik grupta üyeliği bulunan ya da siyasi fikirleri sebebiyle takip edilme korkusu yaşayan kişilerin iltica talebini kabul etmekte ve onlara mülteci statüsü vermektedir. Avrupa ülkeleri dışından gelmekte olan başvurular ise, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile birlikte değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda mülteci statüsü verilmesi kararlaştırılmış olanlar Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği vasıtasıyla üçüncü ülkelere yerleştirilmektedir (Öner, 2014: 43-44).

1994 yılında sığınmacı sayısında meydana gelen artış sebebiyle göçmen hukukuyla ilgili ciddi yasal boşluklar oluşmuştur. Bu boşlukları doldurmak amacıyla ilk kez yine aynı tarihte “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır (Erdoğan, 2020: 4). Bu yönetmelik kısaca 1994 Yönetmeliği olarak da anılmaktadır. Bahsi geçen bu yönetmelik sığınmacılardan kaynaklanmakta olan problemlere ilişkin çözümler üretmeyi hedeflemektedir. Bu belge, sığınmacılarla ilgili olan ilk ve tek belge niteliği taşımaktadır. 1994 Yönetmeliği hükümleri gereğince sığınmacı statüsüne sahip olan Suriyelilere geçici olmak kaydıyla koruma sağlanmaktadır. Sağlanmakta olan bu

geçici koruma ile Suriyeli sığınmacılar hukuki olarak başka bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar ülke sınırları içerisinde sığınma hakkına sahip olmaktadır (Altınışık ve Yıldırım, 2002: 35).

Türkiye'nin göç politikalarını etkilemekte olan faktörlerden birisi de Türkiye-AB ilişkileri kapsamında müzakerelerin başlaması süreci olmuştur. Bu süreç içerisinde Türkiye'nin göç politikaları AB göç politikaları bağlamında şekillenmiştir. 2001'de imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığında Yer Alan İlkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara İlişkin 8 Mart 2001 tarihli ve 2001/235/AT sayılı Avrupa Konseyi Kararı" Türkiye'nin yeni göç yönetimi oluşumunu başlatmıştır (Sağiroğlu, 2016: 50). Bahsi geçen belgede kendisine yer bulan, Türkiye'nin göç yönetimiyle ilgili hedefleri şu şekildedir:

Yasal bir nitelik taşımayan göç hareketlerini engellemek için kabul, tekrar kabul ve sınır dışı etme hususundaki AB mevzuatını ve bu mevzuatın uygulamalarını benimsemek ve yürürlüğe koymak.

Müktesebatın benimsenmesi, idare edilmesi ve uygulanması amacıyla yasal nitelik taşımayan göç ve yasal nitelik taşımayan uyuşturucu ve insan ticaretini önlemek amacıyla verilecek olan eğitimlerle etkili ve verimli bir sınır kontrolü yapmak; bu hususta bakanlıklar arasındaki eşgüdümü uygun bir şekilde sağlamak.

Avrupa Birliği'ne katılma süreci içerisinde "24.07.2003 tarihli ve 5930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı" ile uygulamaya geçirilen "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" ve 2005 yılında yürürlüğe giren "İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" sığınmacı ve mültecilerin durumlarıyla alakalı olan ve AB ile sağlanan mutabakat gereği ilan edilmiş olan diğer hukuki belgelerdir (Çağlar, 2011: 87).

Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların sayısında meydana gelen artış, 1994 Yönetmeliği'nin ve buna bağlı oluşturulan diğer yasal düzenlemelerin yetersiz kalması durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) oluşturulmuştur. Bu kanun 11 Nisan 2013'de Resmî Gazete'de yayınlanarak işlerlik kazanmıştır. YUKK ile ülkeye giriş ve ülkeden çıkış, geri gönderme yasağı, vatansız kişiler, uluslararası koruma, sınır dışı etme gibi mevzular düzenlenmiş olup; yabancılar yönelik olan ancak dağınık bir şekilde bulunan mevzuat tek bir yasa etrafında toplanmıştır.

YUKK; mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil koruma gibi yeni kavramlar ekleyerek uluslararası koruma statülerini yeniden düzenlemiştir. Bahsi geçen kanunun 61. Maddesi içerisinde mülteci kavramı:

Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan olaylar sebebiyle; dini, ırkı, tabiiyeti, belirli bir sosyolojik gruba mensup olması ya da siyasi fikirlerinden dolayı baskı göreceğinden çekindiği için vatandaşı olduğu ülkenin dışında kalan bir ülkenin korumasından yararlanmak için ülkesini terk eden ve geri dönmek istemeyen kendisini vatansız olarak nitelendiren kişiye gereken prosedür uygulandıktan sonra mülteci statüsü verilmesi

biçiminde tanımlanmıştır (Erdoğan, 2020: 5).

Aynı koşullara sahip olan, ancak Avrupa sınırları dışında gelişen olaylar sebebiyle Türkiye sınırlarına sığınmış olan vatansız bireylere ise YUKK, şartlı mülteci ismini vermektedir. Şartlı olarak Türkiye’de yaşayan mülteciler üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de ikamet edebilmektedirler. Bahsi geçen bu durumda kalan vatansız kişiler artık şartlı mülteci olarak değerlendirilecektir.

YUKK’un 63. maddesinde mülteci ya da şartlı mülteci niteliklerine sahip olmayanlar için kişisel olarak uygulanmakta olan ikincil koruma statüsü mevcuttur. Bu maddeye göre; mülteci ya da şartlı mülteci şeklinde nitelendirilemeyen, fakat kendi ülkesine ya da ikamet ettiği ülkeye geri gönderilmesi durumunda; ölüm ile cezalandırılacak, işkenceye ya da insanlık dışı onur kırıcı muameleyle karşı karşıya kalacak ya da geri döneceği yerde şahsına yönelik saldırı tehdidiyle karşılaşma ihtimali olan bireylere ikincil koruma statüsü verilmektedir. Ancak tüm bu yasal düzenlemelere rağmen Suriye’den Türkiye’ye doğru gelen kitlesel göç akını Türk hukuk mevzuatında yer alan herhangi bir yasal zemine oturtulamamıştır. Bu nedenle YUKK’a geçici koruma statüsü de eklenmiştir (Erdoğan, 2020: 5-6; Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1039-1040).

Bahsi geçen bu kanunun oluşturulduğu süreçte Suriyeli sığınmacıların statüsünün ne olacağı hususunda tartışma yaşanmıştır. Türk hukuku kapsamında Suriyeliler mülteci ya da göçmen şeklinde adlandırılmamaktadır. İskân Kanunu kapsamında değerlendirildiğinde, Türk soyundan ve Türk kültüründen olmadıkları için göçmen olarak nitelendirilememektedir. Avrupa dışından göç ettikleri için de mülteci statüsünde değerlendirilememektedir. Oluşan bu hukuki boşluğu doldurmak için YUKK; “geçici koruma” statüsü adında yeni bir kavram ortaya çıkarmıştır (Özcan, 2018: 31).

YUKK’un 91. maddesi gereğince kendi ülkesinden ayrılmak durumunda kalmış, ayrıldığı ülkeye geri dönüşü söz konusu olmayan, geçici fakat acil bir şekilde korunma ihtiyacı olan yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir. Bu durum Bakanlar Kurulu kararınca çıkarılacak olan yönetmelikle söz konusu olabilmektedir.

Tüm bu gelişmeler neticesinde “Geçici Koruma Yönetmeliği” çıkarılmıştır. YUKK’un 91. maddesi gereğince hazırlanan 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle koruma altına alınanlara sağlık, eğitim, çalışma, sosyal yardımlar ve hizmetler, tercümanlık gibi alanlarda hizmet verileceği belirtilmiş ve verilecek olan bu hizmetlere ilişkin hususlara detaylıca yer verilmiştir. Bu hizmetlerden yararlanabilmek için öncelikle yabancıları kayıt altına alınması gerekmektedir. Kayıt işlemi tamamlandıktan sonra ise bu kişilere “geçici koruma belgesi” adında bir evrak takdim edilmektedir. Verilen bu kimlik, geçici koruma altına alınan kişilere ülke içerisinde kalma hakkı sağlamaktadır. Fakat bu belge YUKK tarafından düzenlenmekte olan ikamet izni ve benzeri belgelerle eşdeğerlik taşımamaktadır (Topal, 2015: 17-18).

Şekil 1: Türk Hukukuna Göre Uluslararası Koruma Düzenlemesi

Kaynak: Erdoğan, 2020: 7.

2.2.2. Eğitim ve Kamu Politikaları

Suriye’deki savaştan ve bu savaşı takiben oluşan kitlesel göçten önce, Türkiye’de bulunmakta olan yabancı uyruklu öğrenciler “2010/48 sayılı Yabancı Uyruklu Öğrenciler” adlı genelge dahilinde hizmet alımını gerçekleştirmekteydiler. Ancak Türkiye’ye Suriyelilerin düzensiz bir şekilde giriş sağlaması ve bu gelişme dahilinde geçici olarak koruma altına alınmaları nedeniyle bahsi geçen bu genelge

yeterli gelmemeye başlamıştır. Bu hususta yürütülen çalışmalar sonucunda “2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” genelgesi çıkarılmıştır (Tanrıkulu, 2018: 2591).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından çıkarılmış olan “Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi” ile kitlesel göç hareketinden etkilenmiş olan bölgelere Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlı bulunacak Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) oluşturulmasına karar verilmiştir. Bahsi geçen bu merkezlerde yabancı uyruklu öğrencilerin kendi vatandaşı oldukları ülkede yarım kalan eğitimlerine devam edebilmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca ülkelerine döndükleri zaman zorluk çekmemeleri adına derslerin Arapça olarak verilmesi de söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda bahsi geçen bu kurumların öğrenim programları ve ders çizelgeleri MEB tarafından belirlenmektedir (Çelik, 2018: 80).

Suriye’de savaş süresinin gittikçe uzaması ve bu gelişme sonucu Türkiye’deki sığınmacı sayısında artışın yaşanması, eğitim çağına gelmiş olan Suriyelilerin Türkiye’de eğitim almaları durumunu gerektirmiştir. Bu süre içerisinde MEB, “Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü” kurumu kapsamında 2016 yılında “Göç ve Acil Durum Eğitimi Daire Başkanlığı” birimi kurulmuştur. GEM’lere verilmekte olan uluslararası nitelikteki mali destekler, Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlar aracılığıyla Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine adapte olmasına yönelik çalışmaların hızlanmasına olanak sağlamıştır. Eğitim hususunda gerekli olan adaptasyonu sağlamak için GEM’lere Türkçe eğitiminin ağırlıkta bulunduğu bir geçiş niteliği taşıyan eğitim merkezi olma sorumluluğu verilmiştir. Bundan dolayı 2016-2017 eğitim-öğretim sürecinden bu yana GEM’ler aşamalı bir şekilde 1.,5. ve 9. sınıf kaydı almamaktadır (Tanrıkulu, 2018: 2587).

Tablo 2’den de anlaşılacağı gibi resmi okullarda eğitim almakta olan Suriyeli öğrencilerin sayısı yıllara göre ciddi bir artış göstermektedir. 2014-2015 eğitim-öğretim döneminde Türkiye’de eğitim almakta olan Suriyeli öğrenci miktarı 40.000 iken, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Suriyeli öğrenci sayısı 674.199’a yükselmiştir (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020).

Tablo 2. Yıllara Göre Türkiye’de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı ve 2019-2020 Örgün Eğitime Erişim

Yıllar	Resmi Okul	Resmi Okula Kayıtlı Toplam Öğrenci Oranı	Geçici Eğitim Merkezi	Geçici Eğitim Merkezi Toplam Oranı	Kayıtlı Toplam Öğrenci Sayısı	Çağ Nüfusu	Okullaşma Oranı
2014-2015	40.000	%17,39	190.000	%82,61	230.000	756.000	%30
2015-2016	62.357	%20,03	248.902	%79,97	311.259	834.842	%37
2016-2017	201.505	%40,91	291.039	%59,09	492.544	833.039	%59
2017-2018	387.849	%63,55	222.429	%36,44	610.278	972.200	%62,52
2018-2019	552.546	%85,92	90.512	%14,07	643.058	1.047.536	%61,39
2019-2020	674.199	%94,49	10.720	%1,56	684.919	1.082.172	%63,29

Kaynak: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020.

2019 itibariyle, eğitime yönelik aktivitelere Suriyeliler için oluşturulmuş olan Geçici Barınma Merkezlerinde (GBM) 90.512, Açık Okullarda 17.624, Devlet Okullarında 552.546 olmak kaydıyla toplam 643.058 Suriyeli öğrenci eğitime devam etmektedir. Bahsi geçen bu Suriyeli öğrencilerden okul öncesi eğitim alan 32.198 kişi, ilkokul eğitimi alan 365.535 kişi, ortaokul eğitimi alan 173.252 kişi, lise eğitimi alan 72.073 kişi bulunmaktadır (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020). Yetişkinlere yönelik olan kurslarda ise mesleki nitelikteki kurslara ve genel nitelikteki eğitim kurslarına ise 2014-2019 yılları arasında toplam 505.992 Suriyeli sığınmacı katılım göstermiştir. (Erdoğan, 2020: 39)

Türkiye içerisinde verilmekte olan eğitimi belgelendirebilmek için MEB tarafından 2015’de “Yabancı Öğrenciler için Lise Yeterlilik ve Denklik Sınavı” uygulanmıştır. Haziran ayında yapılmış olan bu sınava katılım gösteren 8.500 Suriyeli öğrenciden 6.000’i, 2017 yılında gerçekleştirilen sınavda ise, 8.000 Suriyeli

öğrenciden 4.000'i başarılı bulunmuş ve bu öğrencilere denklik belgesi verilmiştir. Daha sonra denklik belgesi alan öğrenciler üniversitelere yönlendirilmiştir (Erdoğan, 2020: 36-37; Tanrıkulu, 2018: 2596).

Türk eğitim sistemine Suriyeli çocukların adaptasyonunu sağlayabilmek adına MEB ile AB Türkiye Delegasyonu “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı Anlaşması (FRIT)” gereğince “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES)” uygulamaya konulmuş bulunmaktadır. Bu proje kapsamında, geçici olarak koruma altına alınan Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki eğitim sistemine uyum sağlaması için 300 milyon avroluk bir bütçe ayrılmıştır. Bahsi geçen bu proje, iki yıl ile sınırlandırılmış olup 2016 yılında başlamıştır. İki yıllık sürenin geçmesi ardından 2018 yılında “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi II (PIKTES II)” imzalanmıştır. Bu projenin geçerlilik süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Bu sefer ayrılan bütçe ise 400 milyon avro olarak belirlenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021).

Bahsi geçen bu proje kapsamında birbirinden farklı aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli çocukların ilgili ders müfredatını takip edebilmeleri ve Türk vatandaşı olan yaşlılarıyla iletişim kurabilmeleri için Türkçe eğitimi almaları sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra Arapça eğitimi de verilmektedir. Bu eğitimin verilmesindeki amaç Türkiye’de doğup büyüyen Suriyelilerin kendi içlerinde kolaylıkla iletişim kurmalarını sağlamaktır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021).

Ayrıca birbirinden farklı nedenlerden dolayı eğitim faaliyetlerinden uzak kalmış olan Suriyeli öğrencilere eksik kaldıkları konularda telafi eğitimleri de verilmektedir. GEM’lerde veya Türk okullarında işlenmekte olan müfredatta başarıya ulaşamamış ve dolayısıyla sınıfı geçememiş öğrencilere eğitimlerini devam ettirebilmek adına destek verilmektedir. Gereken akademik başarıyı sağlamaları için yoğun çaba sarf edilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021).

Devlet okulları sisteminde kayıtlı bulunan korumasız ve dezavantajlı konumdaki Suriyeli öğrenciler için bütün ders dönemi boyunca okula ulaşabilme olanağı da tanınmaktadır. Özellikle kız çocuklarının eğitim sürecine katılımlarının sağlanabilmesi için taşıma hizmeti sunulmaktadır. Bahsi geçen Suriyeli öğrencilere ders vermekte olan öğretmenler ise oryantasyon eğitime tabi tutulmaktadır. Bu oryantasyon sürecinin amacı travmalı öğrencilerin yönetimini sağlamak, çatışma yönetimini kontrol etmek, birbirinden farklı öğrenme metodolojileri geliştirmek,

Suriyeli öğrencilere danışmanlık ve rehberlik etmek, sosyal ve kültürel engelleri aşmalarına yardımcı olmaktır. Tüm bunların dışında yürütülmekte olan proje kapsamında danışmanlık ve rehberlik aktiviteleri yapılmakta, idari yönetici ve personel eğitimleri gerçekleştirilmekte, Türkçe dil sınavları tertip edilmekte, kırtasiye, giyim, ders kitabı ihtiyaçları gereğince yardımlar sağlanmakta ve GEM'lerin temizlik ve güvenlik ihtiyaçlarını gidermek için personel tahsis edilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2021).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Suriyeli çocukların gereksinimlerini karşılayabilmek ve onların potansiyellerini en üst seviyeye çıkarabilmek için uzun vadeli yatırımların gerçekleştirilmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmektedir. UNICEF, belirlemiş olduğu ve faaliyete geçirdiği “Kayıp Kuşak Olmasın” stratejisi dahilinde kurulmuş olan barınma merkezlerinin dışında hayatlarını sürdürmekte olan Suriyeli çocukların eğitime ilişkin gereksinimlerini karşılamaya yönelik faaliyetlere imza atmaktadır. UNICEF’in bu yürütmüş olduğu çalışmalardan bazıları şunlardır:

- 2003 yılında başlayan ve 2017 yılına kadar Türk ailelerin yararlanabildiği “Şartlı Eğitim Yardımı”, UNICEF’in desteğiyle 2017 yılının mayıs ayı itibarıyla Suriyeli sığınmacıları ve diğer mültecileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Mülteci çocukların eğitim-öğretime devamlılığını hedefleyen proje kapsamında mülteci çocukların eğitim ihtiyaçları ve nakit para desteği için toplamda 154 milyon avroluk yardım yapılmıştır.

- İçerisinde Suriyeli çocukların da bulunduğu 655.000 öğrenciye kırtasiye malzemesi ve okul çantası yardımı yapılmıştır.

- Barınma merkezlerinde okuma ve yazmayı teşvik etmek adına 21 adet kütüphane açılışı gerçekleştirilmiştir.

- Gerek barınma merkezi içinde gerekse de dışında gönüllülük esası kapsamında ders vermekte olan 13.000 öğreticiye aylık olarak teşvikler verilmiştir (Erdoğan, 2020: 38; Yılmaz ve Ünal, 2018: 329).

Suriyeli sığınmacıların eğitim alma çağına gelmiş çocukları için kaliteli ve standartlara uygun eğitim imkânı sağlamak gerekmektedir. Bahsi geçen bu eğitim imkânları sunulurken Türk vatandaşlarının bu durumdan rahatsızlık duymamaları ve mağduriyet yaşamamaları sağlanmak durumundadır. Bu bağlamda fiziki olarak okul ve öğretmenler başta olmak kaydıyla teknik kapasiteyi arttırmak için hızlı bir çalışma

yürütmek gerekli görülmektedir. Yaşanacak olan kapasite artışı ile kayıp nesillerin oluşması önlenmiş olacaktır. Aynı zamanda yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında hizmet hususunda yaşanma ihtimali olan problemlerin de önüne geçilmek amaçlanmaktadır. Fakat kapasite artışı için zaman ve ekonomik güce ihtiyaç vardır. Bu süreç içerisinde ilgili kurum ve kuruluşlar yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında gerginlik çıkmasına engel olmaya ve toplum içerisindeki sağduyuyu sağlanmaya çalışılmakla sorumlu tutulmaktadır (Erdoğan, 2020: 37).

2.2.3. Sağlık ve Kamu Politikaları

Türkiye’de geçici koruma dahilinde bulunan Suriyelilerin 29.04.2011’den bu yana sağlık hizmetleri, barınma merkezleri içinde veya dışında Sağlık Bakanlığı’nın sorumluluğunda ve kontrolünde sunulmaktadır. Bu sağlık faaliyetleri, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’nın 2015/8 sayılı genelgesi ve 04.11.2015 tarihli, 9648 sayılı Sağlık Bakanlığı’nın “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” adlı yönergesi bağlamında gerçekleştirilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016: 82).

Sağlık Bakanlığı tarafından 04.11.2015 tarihinde yayımlanan yönerge ile geçici olarak koruma altında olan kişilere verilecek olan sağlık hizmetlerinin çerçevesi belirlenmiştir. Bu yönerge bağlamında geçici koruma kimlik kartı olanlar, Türkiye sınırından yaralı bir şekilde geçmiş olan ve koruma altında sayılanlar, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından henüz kaydı gerçekleştirilmemiş olan geçici koruma altındakiler sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Kimlik kartı mevcut geçici olarak koruma dahilinde olan Suriyelilere “Sağlık Uygulama Tebliği” içerisinde yer almasa bile acil sağlık hizmetleri kapsamında önleyici ve koruyucu sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Daha kaydı gerçekleştirilmemiş olanlar ve sınırdan yaralı bir şekilde geçmiş bulunanlar, acil sağlık hizmetlerinden ve koruyucu sağlık hizmetlerinden kimlik beyanı ile faydalanabilmektedir. Bunun nedeni halk sağlığını tehdit eden salgın ve bulaşıcı hastalıklardan korunmak amacına dayanmaktadır. Bu kapsamda bahsi geçen niteliklere sahip Suriyeli sığınmacılar 1. basamak tedavi, teşhis ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2015: Md. 5).

Geçici koruma kayıt işlemlerini bitirip kimlik kartını alan Suriyeli sığınmacılar, sağlık merkezleri, sağlık ocakları, göçmen sağlığı merkezleri, verem savaş dispanserleri, anne-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi gibi 1. basamakta

bulunan sağlık kuruluşlarından, 2. basamakta yer alan devlet hastanelerinden ve eğitim ve araştırma hastaneleri ile üniversite hastanelerini kapsamakta olan 3.basamak kuruluşlarından ücretsiz bir şekilde yararlanabilmektedirler. Ancak Suriyeli sığınmacılar, özel hastanelere ve üniversite bünyesinde bulunan sağlık uygulama merkezlerine doğrudan bir şekilde başvuramamaktadırlar. Bu kurumlara yalnızca sevk yoluyla müracaat edebilmektedirler (Sağlık Bakanlığı, 2015: Md. 6).

Geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacılar, sağlık hizmetlerine ikamet ettikleri adresin yer aldığı illerden ulaşabilmektedirler. Sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için öncelikle 1. basamak sağlık hizmeti sunmakta olan sağlık kuruluşlarına başvurmaları şartı bulunmaktadır. 1. basamak sağlık kuruluşlarına müracaat edilmeden doğrudan bir şekilde 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşlarına gidilememektedir. Yalnızca 1. basamak sağlık kuruluşları sevk işlemi gerçekleştirir 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşlarından hizmet alınabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2015: Md. 6).

1, 2 ve 3. basamak sağlık hizmeti sunulan merkezlerde geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilere sağlık hizmeti sunulmaktadır. Göç edenlerin sağlık hizmetlerini Sağlık Bakanlığı adına kontrol edebilmek için 25.08.2016 tarihinde Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü içerisinde “Göç Sağlığı Daire Başkanlığı” kurulmuştur (İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü).

Sağlık Bakanlığı ile Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafınca “Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı Anlaşması (FRIT)” dahilinde imzalanmış olan sözleşme ile “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi (SIHHAT)” adı verilen proje uygulamaya konulmuştur. Bu projenin amacı, Sağlık Bakanlığı tarafından geçici bir şekilde koruma altına alınmış olan Suriyelilere yönelik 1. ve 2. basamak sağlık hizmetlerini geliştirmek ve desteklemektir. Bu proje için 300 milyon avroluk bir bütçe planlaması yapılmıştır (Sağlık Bakanlığı).

Bahsi geçen bu proje 2017 yılında başlatılmış olup 31.01.2021 tarihine kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Projenin devamı olarak ise SIHHAT II projesi hayata geçirilmiştir. Suriyelilerin yoğun bir biçimde ikamet ettiği 29 ilde sağlık hizmetlerinde iyileştirilmeye gidilmesi, hizmet sunumunda kalitenin artırılması ve kapasitenin genişletilmesi amacı güdülmektedir. 2020 sonu itibariyle de sağlık hizmetlerine ulaşım düzeyinin artırılmasına yönelik planlama yapılmıştır. Bu çerçevede;

- Göçmen sağlığı merkezlerinin kurulumun gerçekleştirilmesi,
- Gereksinim duyulan sağlık birimlerinde Türkçeyi ve Arapçayı iyi derecede bilen hasta rehberlerinin görevlendirilmesi,
- Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettiği illerde 2. basamakta yer alan sağlık kuruluşlarında bulunan tıbbi donanımların iyileştirilmesi,
- Mobil sağlık hizmeti sunan sağlık ünitelerine yenilerinin eklenmesi ve bu ünitelere kanser tarama cihazlarının getirilmesi,
- Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yer aldığı illerde toplum sağlığı merkezlerinin kurulması,
- Suriyeli sığınmacılar ile ilgilenecek olan personellere birbirinden farklı alanlarda oryantasyon eğitimi olanaklarının sağlanması planlanmıştır (Sağlık Bakanlığı).

2.2.4. Çalışma Yaşamı ve Kamu Politikaları

Resmî Gazete’de yayımlanarak 15.01.2016 tarihinde yrrlēe girmiş olan “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların alışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların çeşitli kurum ve kuruluşlarda çalışabilmelerinin ve işyeri aabilmelerinin n açılmıştır. Aynı zamanda bu hususla ilgili izin şartları düzenlenmiştir. Bahsi geçen bu yönetmelikten önce geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların çalışma iznine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum çeşitli problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu yönetmelikten önce özellikle kayıt dışı istihdam oranı artış göstermiş, haksız rekabet ortamı oluşturulmuş, Türk vatandaşlarının iş bulma konusundaki problemleri artış göstermiş ve ocuk işçi artışı gözlemlenmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2018: 79).

Bahsi geçen bu yönetmelik sayesinde Suriyeli sığınmacılar, geçici koruma kayıtları tamamlandığından itibaren başlamak kaydıyla altı aylık bir süre sonunda çalışma iznine başvurma olanağına sahip olmuşlardır. Çalışma iznine dair resmi başvurular e-devlet aracılığıyla alınmaktadır. Fakat alışma izni belgesinden muaf tutulan mevsimlik hayvancılık ve tarım içlerinde çalışmak isteyen geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar başvurularını, koruma altına alındıkları bölgenin valiliğine yapmaktadır. Yalnızca Türk vatandaşlarının çalışabileceği kanunlarla

belirlenmiş olan işlere ise başvuru yapılamamaktadır (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016: Md. 5).

Hem Uluslararası İşgücü Kanunu gereğince hem de Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik gereğince, eğitim ve sağlık sektöründe çalışacak olan Suriyeli sığınmacıların ilave olarak ön izin belgesi almaları gerekli görülmüştür. Ön izin verecek olan merci eğitim sektöründe çalışacaklar için Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığıdır. Sağlık sektöründe çalışacak olanlar ise ön izinlerini Sağlık Bakanlığı'ndan temin edebilmektedir (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016: Md. 6/3). Ayrıca Uluslararası İşgücü Kanunu çerçevesinde Ar-Ge Merkezi Belgesi'ne sahip olan şirketlerde istihdam edilecek olan Ar-Ge personellerinin öncelikle Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'ndan pozitif görüş bildiren bir belge alması gerekmektedir (Uluslararası İşgücü Kanunu, 2016: Md. 8/6).

Çalışma izni verilirken ilgili Bakanlık tarafından kota uygulamasıyla karşılaşabilmek mümkündür. Çalışma talebinde bulunulan iş yerinde geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı, istihdam edilmiş durumda olan Türk vatandaşı sayısının %10'undan fazla olamamaktadır. On kişinin altında işçi çalıştıran yerlerde ise en fazla bir geçici koruma altında bulunan Suriyeli işçinin çalışmasına izin verilmektedir. Eğer ki yapılacak olan işin tanımı Türk vatandaşının yapmasının mümkün olmadığı bir nitelikte ise yukarıda bahsi geçen istihdam kotası uygulanmamaktadır (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016: Md. 8).

Sonuç olarak; bir iş yerinde çalışmak isteyen Suriyeli sığınmacıların geçici koruma kimlik kartıyla yabancı kimlik numarasına sahip olması gerekmektedir. Bununla birlikte geçici koruma kaydı oluşturulduktan sonra 6 aylık bir süresinin geçmesi gerekmektedir. Tüm bu şartları sağlayan Suriyeli sığınmacıların ikametinin bulunduğu ile ve ön izin belgesi alması gereken durumlarda ilgili bakanlıklara müracaat etmesi gerekmektedir. Bu sırada devam etmekte olan çalışma izninin veya değerlendirme aşamasında bulunan başvurusunun olmaması gerekmektedir (Kızılay).

Suriyeli sığınmacıların kendisine ait bir iş yeri açabilmesi için de bazı koşulları sağlaması gerekmektedir. Öncelikle geçici koruma kaydının tamamlanmasının ardından 6 aylık bir süre diliminin geride bırakılması gerekmektedir. Daha sonra işyeri açmak için gerekli olan kuruluş prosedürlerini tamamlamış olması gerekmektedir. Bu koşulları sağlayan Suriyeli sığınmacıların ilgili Ticaret Sicil Gazetesi veya Esnaf ve

Sanatkârlar odasına müracaat edip sicil kayıt belgesi alması gerekmektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

Mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerini yapmak isteyen Suriyeli sığınmacıların geçici koruma altında olduklarını ibraz eden kimlik belgesine ve yabancı kimlik numarasına sahip olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra geçici koruma kaydı oluşturulduktan sonra 6 aylık bir sürenin geride bırakılması istenmektedir. Bu koşulları sağlayan sığınmacılar ikamet ettikleri ilde tarım ve hayvancılık işleri için Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine çalışma başvurusu yapmaktadırlar (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2019).

Geçici koruma altına alınan Suriyeli sığınmacılar, işveren tarafından asgari ücretin altında çalıştırılmamaktadır. İzin alma işlemleri sırasında iş yarı zamanlı ise bile tam zamanlı çalışılıyormuşçasına izin alınması ön görülmektedir. Bahsi geçen bu çalışma izni bir yıllık süre için verilebilmektedir. Bu belge her sene yenilenmek zorundadır. “Çalışma İzin Belgesi” ve “Çalışma İzni Muafiyetine İlişkin Bilgi Formu”na sahip olunması ikamet etme iznine de sahip olunduğu anlamına gelmemektedir. Bu husus gereği yapılan iş dolayısıyla şehir değiştirecek olan sığınmacıların bu durumu Göç İl Müdürlüğü’ne bildirmeleri zorunlu tutulmuştur (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2019).

2.2.5. Sosyal Hizmetler ve Kamu Politikaları

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) hazırlamış olduğu “Geçici Koruma Altındaki Yabancılar İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi” adlı genelge gereğince geçici olarak koruma altına alınmış olan Suriyeli sığınmacılara psiko-sosyal destek hizmeti verilmektedir. Bu konu hakkında sorumlu olan kuruluş Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır. Aynı zamanda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB), AFAD dışındaki yerli ya da yabancı kurum ve kuruluşların sağladığı psiko-sosyal destek hizmetlerinin koordine edilmesinden ve denetimden sorumludur. AÇSHB, üzerine düşen bu görevi Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü aracılığıyla yerine getirmektedir (TBMM, 2018: 81).

Sunulmakta olan bu psiko-sosyal desteğin kapasitesini ve işlerliğini geliştirmek amacıyla 70.000’in üzerinde Suriyeli barındıran illerde ve GBM’lerin bulunduğu illerde “Psiko-sosyal Destek Bürosu/Birimi” oluşturulmuştur. Diğer illerde

ise bu hususla ilgilenecek olan il müdür yardımcısı belirlenmesi kararlaştırılmıştır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016: 35).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü de Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri aracılığıyla Suriyeli çocukların toplum ile uyum halinde olması ve Türk çocuklarıyla kaynaşması için sosyal uyum programı düzenlemektedir. Bu hizmet UNICEF ve Avrupa Birliği Bölgesel Güven Fonu (AB-MADAD) ile finanse edilmektedir. Aynı zamanda “Kayıp Nesiller Olmasın” adlı proje ile ortak yürütülmektedir (Aslan, 2018: 61).

Şiddete maruz kalan ve can güvenliği hususunda kaygı taşıyan Suriyeli kadınlar, çocuklarıyla birlikte Türkiye’deki kadın konuk evlerinden yararlanabilmektedir. Bunun yanı sıra % 40 ve üzerinde engel durumu olduğu bilinen Suriyeli sığınmacılar, engelli bakım merkezinin sağlamış olduğu rehabilitasyon, danışmanlık gibi hizmetleri alabilmektedir. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacılar evde bakım hizmetlerinden ve gündüz bakım hizmetlerinden de yararlanabilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2018: 211).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye uyum sağlama sürecini kolay atlatabilmeleri adına 81 ilde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından Türkçe eğitimi veren kurslar açılmıştır. Burada yalnızca dil eğitimi değil, Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısına dair bilgiler de sunulmaktadır. Aynı zamanda Türk vatandaşları ile Suriyeli sığınmacılar arasındaki iletişimi kuvvetlendirmek için GİGM’in Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı içerisinde Yabancı İletişim Merkezi (YİMER) kurulmuştur. Bu merkeze 7/24 ulaşabilmek mümkün hale getirilmiştir. Bu merkez içerisinde Türkçe, Rusça, İngilizce ve Arapça olarak hizmet verilmektedir. 2015 yılında açılan bu merkeze, açıldığı 20 Ağustos gününden bu yana 250.000’den fazla çağrı gelmiştir. Gelen çağrılar neticesinde toplam 2.595 Suriyeli sığınmacı botlarıyla batmak üzereyken, Sahil Güvenlik Komutanlığı’yla iş birliği sağlanarak kurtarılmıştır (TBMM, 2018: 73).

Göçmen çocuklar ile Türk çocukları arasındaki iletişimi etkin kılabilmek, 6-11 yaş aralığındaki göçmen çocukların dil ve psiko-sosyal gelişimlerini sağlamak için GİGM’e bağlı olan Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı tarafından Göçmen Çocuklara Uyum (MUYU) eğitim setleri hazırlamıştır. Bahsi geçen bu setler; İngilizce, Türkçe, Arapça ve Rusça olarak hazırlanan hikâye kitaplarından, boyama kalemlerinden, resim defterlerinden ve kalem kutularından oluşmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016: 95).

Finansmanı “Avrupa Birliği İnsani Yardım ve Sivil Koruma Birimi” olan; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılayı ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı işbirliği çerçevesinde yürütülen ve Türkiye’deki geçici olarak koruma altında olan yardıma gereksinim duyan ve kampların dışında yaşamını sürdürmekte olan kırılgan durumdaki Suriyeli sığınmacıların gündelik olarak ortaya çıkan temel gereksinimlerini onur kırıcı olamayacak bir şekilde karşılamak için planlanmış nakit esasına dayanan “Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı” yürürlüğe konulmuştur. Bu program kapsamında Kızılaykart ödeme sistemi oluşturulmuş ve bu sistemle haneye kayıtlı bulunan her birey için aylık 155 TL yardım parası verilmektedir. Bahsi geçen bu programdan uygunluk kriterlerini sağlayan sığınmacılar yararlanabilmektedir (Kızılay, 2021a).

Şekil 2: Sosyal Uyum Yardım Programı Kurumsal Yapısı

Kaynak: Erdoğan, 2020: 42.

Sosyal Uyum Yardımı alabilmek için gerekli olan kriterler aşağıda belirtilmiştir:

- Yalnız bir şekilde yaşamını sürdüren kadınlar,
- Hane içerisinde herhangi bir yetişkin bireyin bulunmadığı ve 18 yaşından küçük olan en az bir çocuğun bulunduğu bireyler,
- Hane içerisinde 18-59 yaş aralığında herhangi bir bireyin bulunmadığı 60 yaş üstü yaşlılar,
- Dört veya daha fazla çocuk sayısı bulunan hane halkı,

- Aile içerisinde en az bir engellinin olduğu haneler (Engellilik durumunun %40'ın üzerinde olması ve bir rapor -Engellik Raporu- ile ibraz edilmesi şartı aranmaktadır).

- Yüksek sayıda çocuk, yaşlı, engelli gibi bağımlı bireyi içerisinde barındıran aileler (Her bir sağlıklı yetişkine 1.5 bağımlı düşmesi şartı aranmaktadır.) (Kızılay, 2021b).

Geçici olarak tasarlanmış olan barınma merkezleri içerisinde yaşamayan geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacılar, yardım isteklerini ikamet ettikleri yerde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV)'na iletebilmektedirler. Başvuruda bulunup yardım isteklerini belirten sığınmacılara “yabancı yardımları” başlığı altında yardım edilmektedir. 32944 sayılı kanun hükümleri gereğince Suriyeli sığınmacılara Türk vatandaşlarıyla aynı biçimde dosya açılarak verilen yardımlardan yararlanmaları sağlanmıştır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016: 40).

Yakacak, gıda, giyecek gibi temel gereksinimlerin karşılanabilmesi adına Suriyeli sığınmacılara ayni ve nakdi yardımlar yapılmaktadır. Aynı zamanda şartlı bir şekilde sağlık ve eğitim yardımları da verilmektedir. Özellikle çocuklara ve kadınlara yönelik düzenli yardım faaliyetleri yürütülmektedir. Bunlara ek olarak ağır engeli bulunan kişiler evde bakım aylığı da alabilmektedir.

Suriyeli sığınmacıların sosyal yardımlardan faydalanabilmeleri için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu ve SYDV Mütevelli Heyetlerinin belirlemiş olduğu koşulları sağlamaları gerekmektedir. Bu bağlamda;

- 3294 sayılı Kanun kapsamında bulunmaları,
- Yapılmakta olan incelemeler neticesinde ihtiyaç sahibi olduklarının belirlenmesi,
- 0-6 yaş aralığında bulunan çocukların Şartlı Sağlık Yardımı alabilmeleri için düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirilmesi,
- İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocukların Şartlı Eğitim Yardımı alabilmeleri için MEB'e bağlı okullara düzenli bir şekilde devam etmeleri gerekmektedir.

SYDV'lerin yetkili karar organı olan Mütevelli Heyetleri sosyal yardım için başvuruda bulunan Suriyeli sığınmacıların isteklerini ilgili mevzuat çerçevesinde

değerlendirip bir karara varmaktadır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016: 41).

Sığınmacıların yoğun bir şekilde yaşadığı illerde kamu hizmeti sunma konusunda belediyelerin fonksiyonları oldukça önemlidir. Belediyelerin mevzuatında göç ve iltica konusu hakkında oluşabilecek problemlerin çözümüne dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Sığınmacılara yönelik geliştirilecek politikalar ve bu politikaların uygulanması tamamıyla belediyelerin inisiyatifine kalmış bulunmaktadır. Buna rağmen her belediye, bütçesi ve kapasitesi ölçüsünde çeşitli faaliyetler yürütmektedir (Sezer ve Bayram, 2017: 1009).

Bu bağlamda birçok belediye tarafından zor şartlarda yaşam mücadelesi veren Suriyelilere yiyecek, yakacak, giyecek ve daha nice ihtiyaç duydukları eşyaların yardımları yapılmaktadır. Belediyelerin kendi kapasitesinin yetmediği yerde ise yardım kampanyaları düzenlenerek bu faaliyetlere destek olunması sağlanmaktadır. Belediyeler genel itibarıyla sağlık ve eğitim başta olmak üzere Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine ulaşabilmesine olanak yaratmaktadır. Üzerinde kitlesel bir göç baskısı olan kentler, oluşabilecek sosyal çatışma ve krizleri belediyelerin üstlendikleri birbirinden farklı faaliyetler, çeşitli etkinlikler ve projeler aracılığıyla bertaraf etmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2018: 262).

Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları problemler, bulundukları kentlerdeki sivil toplum kuruluşlarının da harekete geçmesine neden olmuştur. Bulundukları kentlerde, özellikle yoksullukla mücadele eden sivil toplum kuruluşları; sosyal dayanışma ve yardımlaşma amacı güderek giderek artış gösteren sığınmacı akınından dolayı yönlerini Suriyelilere çevirmişlerdir. Bu nedenle STK'lar yerel nitelikteki sorunların çözümünde önemli bir role sahiptir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2017: 55).

2.3. SURIYELİ SİĞINMACILARIN İMKÂNLARI VE SORUNLARI

Arap Baharı ile başlayan yeni süreçte ortaya çıkan insani krizler Suriye'de de patlak vermiştir. Suriyelilerin ülkelerinde yaşadıkları problemler son yıllarda meydana gelen en büyük yurdundan edilme krizini ve göç hareketini meydana getirmiştir (Sarioğlu, 2019: 196). Bu gelişmelere paralel olarak 2011 yılında Suriyeli sığınmacı grupları Türkiye sınırlarına giriş yapmıştır. Suriye'deki problemlerin giderek artması ve bu doğrultuda barış ortamının bir türlü sağlanamaması sonucunda Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacı sayısı milyonları aşan bir hal almıştır. Şüphesiz ki kendi

lkelerindeki savaştan dolayı oradan uzaklaşarak öncelikle komşu ülkelere sığınan Suriyelilerin çeşitli ihtiyaçları söz konusu olmuştur. Planlanmadık bir gle karşılaşan ülkeler ise bu ihtiyaçları karşılamakta ilk süreçte oldukça zorlanmıştır. Bu duruma paralel olarak ekonomi, sağlık, eğitim, kültürel ve sosyal konularda bazı problemler yaşanmaya başlanmıştır.

Sözü edilen bu problemlerle başa çıkmak Suriyelilerin sığındığı ülkelere düşmektedir. Bu g dalgasından en çok etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye’ye de bu bağlamda büyük bir sorumluluk yüklenmiştir. Oluşan problemlerin çözümünde çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşlardan destek alınsa da temel olarak göçe maruz kalan ülkelerin kendi imknlarıyla çözüm üretmeye çalıştıkları gözlemlenmektedir.

2.3.1. Barınma İmkânları ve Sorunlar

Türkiye’nin çevresinde bulunan ülkelerde patlak veren iç savaş ve çatışma süreci, g hareketliliğine sebebiyet verdiği için Türkiye’yi de etkilemektedir. Bu doğrultuda 2011’de Suriye’de meydana gelen i karışıklık sebebiyle Türkiye’ye sığınma talebinde bulunan ilk sığınmacı grubunun geçici olarak kabul edilmesi işlemleri tamamlandıktan sonra bu kişilerin Suriye’ye sınırı bulunan yakın illere yerleştirilme işlemi gerçekleştirilmiştir. Fakat Suriye’de mevcut olan iç savaşın gitgide büyümesi ve karmaşık bir hal alması neticesinde Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacı sayısında da artış yaşanmıştır. İlk etapta Suriyelilere barınma imkânları sağlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Suriye sınıra yakın olan illere kamplar kurulmuştur. Bu kamplarda insan hakları çerçevesinde AFAD tarafından sığınmacıların gereksinimleri karşılanmaya başlanmıştır. İlerleyen süreç içerisinde kamplar yetersiz gelmeye başlamış ve Suriyeli sığınmacıların başka yerlerde de ikamet etmesi için olanaklar yaratılmaya çalışılmıştır (Taş ve zcan, 2018: 44).

Bu gelişmeler ışığında barınma ve yerleşme süreci içerisinde iki farklı grup oluşmuştur. Birinci grupta geçici olarak tasarlanan barınma merkezinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. İkinci grupta ise kendi olanakları doğrultusunda hareket edip ev satın alarak ya da kiralayarak barınma gereksinimlerini karşılayan Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. İkinci grup içinde yer alanlardan bazıları akrabalarıyla birleşip kendilerine rahat bir barınma ortamı yaratmaya başarıırken; kimileri ise fiziki bağlamda yetersiz olan evlerde barınmak durumunda kalmışlardır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 123-124).

Birinci grubu oluşturan Suriyeli sığınmacılar; ikinci gruptakilerin sahip olduğu olanaklara sahip olamadıkları için ve kendi olanakları kısıtlı olduğu için AFAD tarafından oluşturulan geçici barınma merkezlerinde hayatlarını sürdürmektedirler. Daha önce de ifade edildiği gibi, GBM'ler, insani ihtiyaçları üst seviyede gözeterek Suriyeli sığınmacılara hizmet sunmaktadır. Sunulan bu üst seviye hizmetler uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından sıkça takdir edilmektedir (KDK, 2018: 123-124). Bahsi geçen bu merkezlerin hepsinde; eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, spor hizmetler, temizlik hizmetleri, tercümanlık hizmetleri, lojistik hizmetleri, teknik hizmetler, din hizmetleri, dağıtım ve depo hizmetleri, bilgi sistemleri ve güvenlik hizmetleri, satın alma ve muhasebe hizmetleri, özel güvenlik hizmetleri, itfaiye hizmetleri, yazı işleri hizmetleri ve psiko-sosyal hizmetleri sunulmakta ve bu hizmetlere ilişkin bürolar bulunmaktadır. GBM'lerde mevcut olan bu hizmet büroları, kendi konularıyla ilişkili hususlarda elde ettikleri verileri, İl Göç İdaresi Müdürlüğü Temsilciliği'nin sağladığı bilgilere göre saklamak ve kullanmakla sorumlu tutulmuştur. Bu bağlamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verileri güncelliğini ve doğruluğunu korumaktadır (Afet ve Acil Durum Başkanlığı, 2015: 125).

Geçici olarak kurulmuş olan bu barınma merkezlerinde ihtiyaç duyulan her şeyi hesaplayarak hizmet sunmak amaçlanmıştır ve bu doğrultuda hukuki sınırlılıklar çizilmiştir. Bu merkezlerin içinde yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların fiziki olanaklardan ve sunulmakta olan hizmetlerden genel anlamda memnun oldukları gözlemlenmektedir. Uzun bir süre içerisinde geçici barınma merkezlerinde yaşamının vermiş olduğu sıkıntılar haricinde ciddi olarak herhangi bir soruna rastlanılmamıştır (Tosun, 2017: 78).

Geçici barınma merkezlerinin içinde yaşamayan Suriyeli sığınmacıların barınmaya ilişkin olan problemleri toplumsal entegrasyon, barış ve uyum sürecine olumlu katkıda bulunacak bir şekilde çözüme kavuşturulmaktadır. Sosyal konut projelerinin yaygınlaştırılmasıyla bahsi geçen barınma problemlerine kalıcı çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Öteki taraftan bakıldığında GBM'lerde yaşamakta olan Suriyelilerin, yüksek standartlara göre dizayn edilmiş olan hizmetlerden memnun oldukları ancak halen bazı problemlerle karşı karşıya kaldıkları ifade edilmiştir. Özellikle dış dünyadan yalıtılmış bir şekilde barınma ihtiyaçlarının gideriliyor olması psikolojik yönden ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bahsi geçen bu merkezlerde yalnızca çalışamayacak durumda olanların barınabilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu merkezler git gide rehabilitasyon hizmeti veren kuruluşlar

haline evirilmektedir. Böylelikle dezavantajlı grupları önceliğe almaya başlamıştır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 209- 211).

2.3.2. Sağlık Hizmetleri ve Sorunlar

1951’de sığınmacıların korunmasına ilişkin olarak imzalanan Cenevre Sözleşmesi’nin 20. maddesi gereğince sözleşmeye taraf olan ülkelerin sağlık hizmetleri sunumunda kendi vatandaşları ile sığınmacılar arasında bir ayırım yapmaması gerekmektedir. Türkiye’de de bu sözleşme bağlamında yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye’de de bu çerçevede dahilinde değişikliğe gidilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılara sunulacak olan sağlık hizmetleri, Geçici Koruma Yönetmeliği esasında AFAD aracılığıyla 2014 yılında çıkartılan 2014/4 sayılı Geçici Koruma Altındaki Yabancılar İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Genelgesi ve 2015 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından güncellenen Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Yönergesi ile yapılandırılmıştır. Bu bağlamda verilmesi gerekli görülen bütün hizmetler kamplarda ve kamp alanı dışında yaşananlara uygulanmaya başlanmıştır (Tosun, 2017: 49).

Meydana gelebilecek acil bir durumda hastanelerin acil servisleri hizmet vermektedir. Bu hizmet verilirken hastalanan kişinin yasal statüsü, geçici koruma kimlik belgesinin bulunup bulunmadığı veya sigortasının aktiflik durumuna bakılmaksızın hareket edilmektedir. Herkes hastanelerin acil servislerinden ücretsiz bir şekilde yararlanabilmektedir (Gültaş ve Balçık, 2018: 196- 197). Acil olmayan durumlarda ise hastalar belirli bazı sevk işlemlerinden geçirilmektedir. Buna rağmen, geçici koruma kimliğine sahip olanlar, sağlık hizmeti sağlayan kurum ve kuruluşlara doğrudan başvurabilmektedir. Aynı zamanda MHRS sistemi üzerinden randevu alımı gerçekleştirebilmektedir (Gültaş ve Balçık, 2018: 197- 203). Ayrıca sağlık hizmeti esnasında ortaya çıkabilecek dil uyuşmazlığı problemlerini çözmek için bazı sağlık kuruluşlarında tercüman bulunmaktadır. Bu durum Suriyeli sığınmacıların yüksek kalitede bir sağlık hizmeti alabilmesine olanak tanımaktadır. Tüm bu hizmetlere rağmen dil sorunlarının hâlâ devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu sorunlar tercüman eksikliğinden ya da tercümanın tam olarak tıbbi literatüre hâkim olmayışından kaynaklanmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 215).

Türkiye, sığınmacılara sağlık hizmetleri hususunda olabildiğince cömert davranmıştır. Bu durumun yansıması geçici koruma yönetmeliğinde kendisine yer bulmuştur. Geçici koruma kimlik belgesi bulunan Suriyeli sığınmacıların, bu bağlamda gerek barınma merkezlerinin içinde gerekse kamu hastanelerinin içinde ücretsiz bir şekilde tedavi görebileceği, muayene olabileceği, koruyucu niteliğe sahip sağlık hizmetlerinden faydalanabileceği ve ileri derecede sağlık hizmetlerinden yararlanabileceği Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. maddesinde şu şekilde sıralanmış bulunmaktadır (Tosun, 2017: 78):

(1) Aşağıda bahsi geçen sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğunda ve kontrolünde gerek geçici barınma merkezleri içinde gerekse de dışında yapılmakta ya da yaptırılmaktadır.

a) Sağlık hizmetlerinin devamlılığını sağlamak adına sürekli ve aktif bir şekilde faaliyet gösterecek sağlık merkezlerinin kurulumu gerçekleştirilebilmektedir. Eğer sağlık merkezi mevcut ise yeterli miktarda sağlık personeli ve ambulans bulundurulabilmektedir.

b) Temel ve acil sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır. Bu kapsamda hastaya uygulanan tedaviden ve verilen ilaçlardan katılım payı alınmamaktadır.

c) 2.basamakta ve 3. basamakta sunulmakta olan sağlık hizmetleri de dahil olmak kaydıyla, sağlık hizmeti için ödenecek olan ücret; Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafınca belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliği gereği belirlenmiş olan bedeli geçememektedir.

ç) Sunulmakta olan sağlık hizmetinin ücreti, Sağlık Bakanlığı kontrolünde genel sağlık sigortaları için belirlenmiş bulunan sağlık uygulama tebliğindeki ücreti geçmeyecek biçimde AFAD tarafından ödenmektedir.

d) Geçici bir şekilde korunan Suriyeli sığınmacıların zorunlu ve acil durumlar dışında, özel sağlık kurum ve kuruluşlarına doğrudan başvuru yapması söz konusu değildir.

e) Bulaşıcı nitelik taşıyan hastalıkların oluşturduğu riske karşı gerekli olan tüm taramalar gerçekleştirilmekte ve sığınmacılara aşı uygulaması yapılarak her türlü tedbir ve önlem alınmaktadır.

f) Üreme sağlığı konusunda ise ilgili yetkili personel aracılığıyla bilgilendirme yapılmakta ve konu ile ilgili destek faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

g) Kişisel ya da toplu olarak kullanılan alanların sağlığa uygun şartlarda olup olmadığı sürekli kontrol edilmektedir. Bir aksaklık tespit edildiğinde ise bu

aksaklıkların giderilmesi için ve geçici barınma merkezlerinin yer aldığı çevre koşullarının sağlık anlamında uygun hale getirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir.

ğ) Geçici olarak korunmakta olan Suriyeli sığınmacılar içerisinde madde bağımlılığı ya da psikolojik problemleri olduğu görülen kişiler hakkında gerekli tedbir ve önlemler alınmaktadır. Gerekli görüldüğü takdirde bu kişilerin ilgili sağlık kuruluşlarına nakli gerçekleştirilmektedir.

h) Geçici koruma altında olan Suriyeli çocuklara gerekli aşıların yapılması sağlanmaktadır.

ı) Bahsi geçen barınma merkezleri kurulurken gereken uygun fiziki donanımın sağlanmasına dikkat edilmelidir. Bu barınma merkezleri kurulduktan sonra Sağlık Bakanlığı'na devredilmektedir.

(2) Geçici olarak korunan Suriyeli sığınmacıların gereksinim duyduğu sağlık hizmetleri kapsamında yapılacak olan yardımlar Sağlık Bakanlığı tarafından koordine edilmektedir.

(3) Aşı gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin sürekli bir biçimde sunulabilmesi adına geçici olarak koruma altına alınmış olan Suriyeli sığınmacıların kimlik tespiti yapılarak, adres değişiklikleri düzenli bir şekilde Sağlık Bakanlığı'na bildirilmektedir.

(4) Sığınmacıların sınırı ilk geçtikleri zaman henüz kayıt işlemleri tamamlanmadığı için sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için kimlik bilgileri çerçevesinde işlemler gerçekleştirilmektedir.

(5) Geçici koruma altında bulunanlara sağlanacak olan psiko-sosyal hizmetler, 2014'de Resmî Gazete'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yayımlanmış olan 28871 sayılı Türkiye Afet Müdahale Planında da belirtildiği üzere geçici olarak korunan Suriyeli sığınmacılara sağlanacak olan psiko-sosyal hizmetlerde destek olacak olan çözüm ortakları ile yürütülmektedir.

(6) Sağlanmakta olan acil ve temel sağlık hizmetlerinin bir karşılığı olarak hizmeti sunan sağlık kuruluşuna belirli bir miktarda ücret ödemek zorunlu ise SGK'nın belirlemiş olduğu ücretin üstünde bir miktar talep edilememektedir. Öte yandan eğer söz konusu ise yapılacak indirimler de belirlenen miktarlardan daha düşük olamamaktadır. Aşı uygulamaları hariç olmak üzere ücreti alınmayan sağlık hizmetleri verilememektedir.

Sağlık hizmeti alma hususunda, geçici barınma merkezlerinde yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların herhangi bir sorun yaşamadıkları ifade edilmektedir. Çünkü sağlık konusunda geçici barınma merkezlerinde "Geçici Sağlık Tesisleri" kurulmuş

olup; bu kuruluş içerisinde tercüman desteğiyle ara vermeksizin 7/24 hizmet sunumu yapılmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerinden faydalanma oranı %97,20 olarak belirlenmiştir (AFAD, 2017: 101; Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 152).

Türkiye’de geçici barınma merkezlerinin dışında 200 adet “Göçmen Sağlığı Merkezleri” bulunmaktadır. Bu merkezler özellikle Suriyeli sığınmacı sayısının yoğun bir şekilde yer aldığı bölgelerde faaliyet göstermektedir. Devletin sağlamış olduğu bu imkânların yanı sıra Sivil Toplum Kuruluşları ve Vakıflar da “Göçmen Sağlığı Tesisleri” adını taşıyan sağlık hizmeti sunma alanları oluşturmuşlardır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 152-153).

Bahsi geçen bu kuruluşlarda hizmet devamlılığına ilişkin bir soruna rastlanmasa da geçici barınma merkezleri dışında kalan şehir merkezlerinde bulunan sağlık hizmetleri merkezlerinde bazı problemlerle karşılaşıldığı gözlemlenmektedir. Şehir merkezlerindeki yoğun nüfus sebebiyle sağlık kuruluşlarında kapasite eksiklikleri yaşanabilmektedir. Sağlık hizmetleri bağlamında yaşanan kapasite sorunu, genellikle Suriyeli sığınmacı nüfusunun yoğun olarak bulunduğu yerlerde ortaya çıkmakta ve bu bölgede yaşayan Türk vatandaşlarının tepkisine neden olmaktadır. Ayrıca yaşanmış olan kitlesel göçün bir neticesi olarak, bazı bulaşıcı hastalıkların yayılım hızının yükselmesi durumu bütün toplumun sağlığını tehdit eden bir problemi oluşturmaktadır (Taş ve Özcan, 2018: 52).

2.3.3. Eğitim Hizmetleri ve Sorunlar

6-13 yaş aralığında bulunan bütün çocukların Türkiye’de eğitim-öğretim alması zorunluluk arz etmektedir. Bu nedenle statüsü fark etmeksizin bütün bahsi geçen yaş aralığındaki bütün çocukların okullara kaydının yaptırılması ve eğitim-öğretim sürecine katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda yaşı gelmiş olan Suriyeli sığınmacıların çocukları da yerel düzeyde bulunan ilgili makamlara giderek kaydını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Yabancı kimlik numarası bulunan kayıt belgesine sahip olan çocuklar misafir olarak değil kayıtlı öğrenci olarak değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Türkiye’de bulunan okulların eğitim-öğretim süreci genel olarak eylül ayının ikinci haftasında başlamaktadır ve haziran ayının ikinci haftası bitmektedir. Türkiye’de devlet okulları ücretsiz bir şekilde hizmet vermektedir. Ancak yine de kırtasiye masrafları gibi ek bazı masrafların oluştuğunu

söylemek mümkündür. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, öğrenci belgesinin gönderilmesi kaydıyla her bir eğitim-öğretim döneminde bir defaya mahsus olmak üzere eğitim yardımında bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılara verilen eğitim hizmetleri hususu Geçici Koruma Yönetmeliği'nde ayrı bir şekilde ele alınmış ve şu şekilde açıklaması yapılmıştır (Tosun, 2017: 81):

(1) Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamı içerisinde bulunan Suriyeli sığınmacıların eğitim aktiviteleri gerek geçici barınma merkezleri içerisinde gerekse dışında yer alsın yine de MEB'in kontrolü altında yetki ve sorumluluğu dahilinde yürütülmektedir. Bu kapsam dahilinde;

a) Okul öncesi eğitim çağı gelmiş olan 36-66 aylık çocuklara okul öncesi eğitim imkânı sunulmaktadır. Bu hizmet sunulurken 54-66 aylık olan çocuklara öncelik tanınmaktadır.

b) İlk ve ortaöğretim çağına gelmiş olan Suriyeli sığınmacıların çocuklarına verilen eğitim-öğretim hizmetleri, MEB'in bu husustaki ilgili mevzuatı baz alınarak yürütülmektedir.

c) Her yaştan Suriyeli sığınmacılar için meslek edindirme, dil eğitimi, kabiliyet ve hobi kursları isteğe bağlı bir şekilde düzenlenmektedir (Erdoğan, 2020: 39).

(2) Geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların yükseköğrenimi ile ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na belirlenmektedir.

(3) Bahsi geçen bu yönetmelik gereğince Türkiye'de eğitim alan Suriyeli sığınmacılara aldıkları eğitimin niteliğini ve süresini göstermekte olan bir belge takdim edilmektedir. Ancak farklı bir müfredata tabi olarak eğitimini tamamlamış olan Suriyeli sığınmacılara belgelendirmeleri halinde MEB ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın değerlendirmesine bağlı olarak uygun bulundukları düzeylerde denklik belgesi verilmektedir.

(4) İlgili yönetmelik dahilindeki geçici koruma altına alınmış olan Suriyeli sığınmacıların eğitim alanına yönelik faaliyetleri ile alakalı diğer usul ve esaslar MEB tarafınca belirlenmektedir (Tosun, 2017: 82).

Türkiye içerisinde ikamet etmekte olan Suriyeli çocuklara yönelik olarak sunulan eğitim olanakları geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışındakiler olmak kaydıyla iki ana grupta incelenebilmektedir. Geçici Barınma Merkezlerinde sunulan eğitim imkânları, yine barınma merkezleri içerisinde kurulmuş olan Geçici Eğitim Merkezleri tarafından sunulmaktadır. Bu kuruluş vesilesiyle okul çağı gelmiş olan

bütün Suriyeli çocuklara, okul öncesi eğitim de içerisinde olmak kaydıyla eğitim hizmeti verilmektedir. İkinci grup ise, geçici barınma merkezleri dışında hayatını idame ettirmekte olan Suriyeli çocukları kapsamaktadır. Eğitim hizmeti bu gruba devlet okullarında örgün bir şekilde verilmektedir (Kızıl ve Dönmez, 2017: 212). Türkiye’de hayatını idame ettirmekte olan geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin 1/3’ü okul çağı gelmiş olan çocuklardan oluşmaktadır (Ekim, 2018: 43). Bu çocukların %63’ü eğitim sistemi içerisinde aktif bir şekilde bulunmaktadır. %37’lik bir kısım ise eğitim sisteminin dışında yer almaktadır. Yukarıda belirtilen %63’lük bir dilimi oluşturan çocukların %57’lik bir kısmı devlet okullarda eğitim hizmetlerinden faydalanmakta iken, geriye kalan %43’lik kısım ise Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim görmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018 :137).

Suriyeli çocuklar genel olarak Türk eğitim kurumlarına yönlendirilmektedir. Ancak bu çocukların çoğunluğu yalnızca kayıt olmakla kalmıştır. Suriyeli çocuklar; Türkçeyi bilmemesi, arkadaşları veya öğretmenleri tarafından dışlayıcı muameleyle karşılaşabilmesi nedeniyle eğitim-öğretim sürecinde devamlılık sağlayamamaktadır. Aynı zamanda okulların kapasitesinin sınırlı olması problemi de konu ile ilgili bir diğer soruna dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda kapasite problemi nedeniyle birçok Suriyeli çocuk eğitim alma hakkında mahrum kalmaktadır. Kapasitesi olan uzaktaki okullara da aileleri ulaşım sorunu nedeniyle gönderememektedir. Bu sebeplerden dolayı eğitim alamayan Suriyeli çocuklar, hane gelirine katkı sağlamaları için çalıştırılmaktadır. İç savaş sebebiyle Suriye’de hiçbir şekilde eğitim alamamış ya da aldığı eğitimi tamamlayamamış olan çocuklar, ilk göç hareketinde geldikleri zaman Türkiye’de bu hususla ilgili başlarda bir düzenleme olmadığı için eğitim süreçlerini sona erdirmek durumunda kalmışlardır. Bu durumun bir neticesi olarak bir kayıp nesil meydana gelmiştir. Türkiye’de ise bahsi geçen düzenlemeler yapıldığında, bu nesil yaşları dolayısıyla eğitim sistemine katılım sağlayamamıştır. Bu durum hiç eğitim almamış bir kitlenin oluşmasına sebebiyet vermiştir (Güldalı, 2018: 140).

Bunun yanı sıra eğitim çağına gelmiş olan çocuklardan bağımsız bir şekilde genel eğitim durumu incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların eğitim düzeyi Türkiye ortalamasının çok altında yer almaktadır. Suriyeli sığınmacıların %33,3 oranına tekabül eden bir kesiminin okuma-yazma bilmediği tespit edilmiştir. %13’lük bir kesimin ise kendi olanaklarıyla okuma-yazmayı öğrendiği belirtilmiştir. İlkokul düzeyinde eğitim almış olanların oranı %16,5’dir. Bu oran en az lise mezunu olanlar düzeyinde incelendiğinde %5,6’lık bir kısma işaret etmektedir. Bu veriler baz

alındığında, Suriyeli sığınmacılar içerisindeki önemli bir kısmın hiç okula gitmediğinden ya da gidemediğinden bahsedilebilmektedir. Bu durumun sebebi Türkiye'ye gelen göçün genel olarak eğitim düzeyi düşük seviyede olan Kuzey Suriye'den gelmesidir. Eğitim düzeyi yüksek bir seviyede olan Suriyeliler ise Avrupa'ya yönelmişlerdir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 133-134). Bu perspektiften bakıldığında Türkiye'de yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların sadece eğitim çağında olanları için değil, yetişkinleri için de koordine edilmiş eğitim projelerinin artırılması gerektiği yönünde çıkarım yapılabilmektedir.

2.3.4. Sosyo-Ekonomik İmkanlar ve Sorunlar

Geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların çalışabilmesine dair olan usul ve esaslar; “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” doğrultusunda belirlenmiştir. İlgili yönetmeliğe göre geçici bir şekilde koruma altına alınmış olan Suriyeli sığınmacılara, kayıt işlemlerini takiben geçen 6 aylık süre sonrasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, ikamet ettikleri ilde çalışmak kaydıyla başvuru yapabilme hakkı tanınmıştır. Ayrıca bahsi geçen bu yönetmelik doğrultusunda çalışan Suriyeli sığınmacılara asgari ücretten daha düşük bir maaş ödenemeyeceği hususu garanti altına alınmıştır. Yönetmelik gereğince Suriyeli sığınmacılara yalnızca mevsimlik tarım bölgelerinde ve hayvancılık alanında çalışmak kaydıyla, çalışma muafiyeti ve izni getirilmiştir. Geçici koruma altına alınmış olan Suriyelilerin çalışabilmesine müsaade eden düzenlemeler, onların ekonomik özgürlüğe kavuşmasına ve bağımlı bir şekilde hayatlarını idame ettirmesine son vermeleri açısından oldukça büyük önem taşımaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 163-164).

Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin çalışabilmesine olanak tanıyan düzenlemelerin gündelik yaşama olan etkileri tartışma ortamına sebebiyet vermiştir. Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında, Suriye'den gelen göç dalgası ile alakalı olarak meydana gelen en büyük endişe durumlarından biri, emek arzının çoğalması ve işgücünün ucuzlaması yönünde olmuştur. Türk işçiler, Suriyelilerin daha ucuz miktarlara çalışmasından negatif doğrultuda etkilendiklerini düşünmektedirler. Bu nedenle Suriyeli sığınmacılar sosyo-ekonomik çevrede; ayrımcılıkla, baskıyla ve çeşitli tepkilerle karşılaşabilmektedirler (Tümtaş, 2018: 41). Suriye'den gelen göç

akınından en çok ev sahipleri ve işverenler yarar sağlamıştır. Çalışmaya izni bulunmamasına karşın düşük maaşlarla illegal olarak çalıştırılanların var olması sebebiyle işverenler pozitif yönde etkilenmiştir. Bahsi geçen bu durumun bir başka boyutu ise kayıt dışı çalıştıkları için haklarını arayamayan Suriyeli sığınmacıların bu durumunu fırsat bilen bazı işverenlere denk gelmesidir. Bu nedenle ağır çalışma koşulları ve düşük maaşlar verilen Suriyeli sığınmacılar zor durumda kalmıştır (Orhan, 2014: 16).

Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik bağlamda yaşadıkları ortak sorunları şu şekilde sıralamak mümkündür (Köyüstü ve Tutuk, 2018: 398);

- Değerinin çok altında bir maaşla çalıştırılma,
- Ücretinin hiç ödenmemesi ya da düzenli ödenmemesi,
- Tehlikeli seviyesi yüksek olan işlerde daha fazla çalıştırılmaları,
- Eksik iş güvenliği şartlarında çalışmaya maruz kalmaları,
- Dil bilmedikleri için anlaşılamamaları,
- İş ortamında mobbing faaliyetleriyle karşı karşıya kalmaları.

Bunun yanı sıra eğitim seviyesi yüksek olan Suriyeli sığınmacıların, kendi profesyonel oldukları işler yerine niteliksiz işçi olarak çalışmaları da sosyo-ekonomik problemler içerisinde değerlendirilebilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında zaman Suriyeli sığınmacıların, ortak olarak yaşadıkları problemlerin yanı sıra spesifik belli başlı problemlerle de karşılaşabildiklerinden bahsetmek mümkündür. Suriye’de savaş öncesinde bulundukları ekonomik konumları ile Türkiye’deki ekonomik durumları arasında ciddi farklılıklar oluşabilmektedir. Bu durum eğitilmiş Suriyeli sığınmacıları negatif yönde etkilemekte olan etmenlerin başında yer almaktadır (Güldalı, 2018 :72).

Bu durumlara ek olarak, Türkiye İş Kanunu çerçevesinde çocuk işçi çalıştırılması açık bir şekilde yasaklandığı halde her beş Suriyeli çocuktan bir tanesi çalışmak durumunda kalmaktadır. Bu durum da önemli bir problem teşkil etmektedir. İlk olarak, bu durum Suriyeli çocukların eğitim-öğretim hayatına devam edememelerine neden olmaktadır. Bahsedilen bu problem bağlamında birbirinden farklı kamu kurum ve kuruluşlarının gerek tek başına gerekse birleşerek birçok yönüyle Suriyeli çocukları koruma ve destekleme hususunda belirli uygulamalar hayata geçirdiğinden söz edilebilmektedir. Benzer bir biçimde dezavantajlı durumda olan kadınların da hem çalışma hem de sosyal hayatları bağlamında maruz kaldığı sorunların olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Bu sorunların önüne geçmek için

kadınlara yönelik danışma ve sığınma merkezleri kurulmuştur. Bu hizmetlerin verilmesinde amaç toplumsal bilinç ve farkındalığın oluşmasına olanak sağlamaktır (Ekim, 2018: 50-51).

Geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacılara yapılmakta olan yardım faaliyetleri çeşitli kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının meydana getirdiği yapılanma ve platformlar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Ekmek, kömür ve gıda yardım faaliyetleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve Büyükşehir Belediyeleri tarafınca gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte İHH İnsani Yardım Derneği başta olmak üzere, çeşitli sivil toplum kuruluşları belirli yardım kriter ve ölçütleri belirleyerek ayni ve nakdi yardım faaliyetleri yürütmektedirler. Ayrıyeten Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve AFAD tarafından birçok proje üretimi yapılarak bu bağlamda olabildiğince çok sosyal yardım hizmetleri verilmeye çalışılmaktadır.

2016 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Kızılay da iş birliği yaparak, aktif bir biçimde Suriyeli sığınmacılara yönelik yürütülmekte olan yardım sürecine katılmıştır. Bu doğrultuda finansmanı Avrupa Birliği olan destekler ve yardımlar, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve Kızılay'ın da desteğiyle ihtiyaç sahibi olan ailelere ulaştırılmaktadır. Suriyeli sığınmacılar, Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS) sayesinde sunulmakta olan düzenli merkezi yardım ve desteklerden yararlanabilmektedir. UNICEF ve Uluslararası Göç Örgütü gibi kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla da geçici olarak koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacılara yönelik yardımlar yapılabilir (Güldalı, 2018: 95; Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 166-170).

Çeşitli kurum, kuruluş ve birimler arasındaki eşgüdümsüzlük; sosyal yardımlar hususunda etkililiğinin ve verimliliğinin azalması problemini ortaya çıkarabilmektedir. Bunun yanı sıra, yerel halkta, kendileri için ayrılmış olan bütçeden yardımların yapılmakta olduğu algısı oluşmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da olumsuz tepkiler oluşabilmektedir. Konuyla ilgili yukarıda bahsedilmekte olan problemlerin çözümüne yönelik atılması planlanan adımların, Suriyeli sığınmacılara daha iyi hizmet verilebileceği hususunda yardımcı olması beklenmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 227-228).

2.3.5. Güvenlik İmkanları ve Sorunlar

Savaş, kaos, kıtlık veya çatışma ortamı neticesinde vatanlarını terk ederek güvensiz bölgelerden ya da risklerden daha güvenli bölgelere göç etmek durumunda kalan sığınmacılar için şüphesiz en önemli imkanlardan bir tanesi güvenli ortam ve koruma faaliyetleridir. Savaştan, kaos ortamından veya ülkede yaşanan sosyo-ekonomik sorunlardan kaçan sığınmacıların hedef ülkelerde güvenliklerinin sağlanmasının, insani güvenlik bağlamında değerlendirmesi gerekmektedir. (Özdemir ve Özdemir, 2018: 115-116). İnsani güvenliğin temel prensibi insanların emniyette olmalarını sağlamak ve yaşamlarını sürdürebilmelerini mümkün kılmaktır (Brander, 2008: 367).

Geçici koruma ile koruma altına alınan Suriyeli sığınmacılarla yerel halk arasında yaşanan ve temelde dil bilmeme probleminden kaynaklanan iletişimsizlik, ekonomik nedenler, kültürel farklılıklar, yaşam tarzlarının farklılığı, özellikle sosyal medya ağlarındaki provokatif eylemler, yerel halka nazaran daha fazla sosyal yardım aldıklarına yönelik düşünceler ve siyasi nedenlerden kaynaklanan birtakım algılar Suriyeli sığınmacılar ve yerel halk arasında çatışmalara neden olabilmektedir. (Kızmaz, 2018: 400).

YUKK’ un 91. maddesi gereğince kendi ülkesinden ayrılmak durumunda kalmış, ayrıldığı ülkeye geri dönüşü söz konusu olmayan, geçici fakat acil bir şekilde korunma ihtiyacı olan yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir. Bu durum Bakanlar Kurulu kararınca çıkarılacak ilgili yönetmeliklerle söz konusu olabilmektedir. Türkiye’de ise bu durum neticesinde “Geçici Koruma Yönetmeliği” çıkarılmıştır. YUKK’ un 91. maddesi gereğince hazırlanan 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle koruma altına alınanlara sağlık, eğitim, çalışma, sosyal yardımlar ve hizmetler, tercümanlık gibi alanlarda hizmet verileceği belirtmiş ayrıca güvenliklerinin sağlanması amaçlanmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 22. maddesi uyarınca “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” almak için gerekli şartları taşıyan sığınmacılara ilgili valilik tarafından geçici koruma kimliği verilir (Topal, 2015: 14-17). Bahsi geçen kimliği almaya hak kazanan sığınmacılar diğer kamu hizmetleri gibi korunma hizmetlerinden de faydalanabilmektedir.

2.3.6. Kültürel İmkânlar ve Problemler

Kültür, insanların kendisine dair bilgi birikimlerini gelecek kuşaklara aktarma işlevini yerine getirmektedir. İnsanın kültür kavramıyla bağlantısı olmayan, bir diğer ifadeyle kültürden etkilenmemiş olan herhangi bir yönü bulunmamaktadır. İnsanda bulunan özellikler; kendisini ifade etme süreci, duygularını dışavurumu, hareket ve düşünce şekilleri, problemlere karşı olan yaklaşımları, ekonomi ve idari düzenin nasıl işletildiği ve tüm bu sayılan hususlara ait fonksiyonların nasıl bir arada tutularak işlevlerini gerçekleştirebildikleri kültür kavramıyla ilişkisi olan unsurlardır. Bu doğrultuda kültür ile bağlantısı bulunan temel kavramın dil olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Göç olgusu içerisinde, göçmenler gitmiş oldukları ülkelerdeki dil uyumsuzluğu nedeniyle sosyo-ekonomik ve kültürel yönden negatif olarak etkilenmektedir. Gelişen bu durumun neticesi olarak, yeni oluşan toplumsal yapıya entegre olmak zorlu bir süreç haline gelmektedir (Güldalı, 2018: 101). Bununla beraber Türkiye’de geçici koruma altında olan Suriyeli sığınmacıların %23,5’i kendilerinden daha önce Türkiye’ye gelmiş bulunan tanıdıklarının telkinleri neticesinde ve %36,5’inin de Suriye’ye fiziki olarak yakınlığı neticesinde Türkiye’ye sığındıkları belirtilmektedir. %40’lık bir dilim ise etno-kültürel olarak Türkiye’yi yakın buldukları için Türkiye’ye sığınmacı olarak geldiklerini beyan etmişlerdir (Tümtaş, 2018: 37). Buradan çıkarımla Suriyeli sığınmacılar için kültür kavramının önemli bir etkisi bulunduğu söylenebilmektedir.

Geçici olarak koruma altına alınmış olan Suriyeli sığınmacıların toplumsal olarak entegre olması ve kabul görmesiyle ilişkili problemler incelendiği zaman, yer yer toplumsal olarak bir türlü kabul edilmeme sorunlarıyla karşı karşıya kaldıkları söylenebilmektedir. Bu doğrultuda yaşanmakta olan kültürel problemler, kamusal alan içerisinde kendi ana dillerini konuşmakta zorluk çektikleri ve Suriyeli oldukları Türkler tarafından anlaşıldığında, zenofobik davranış ve tutumlarla karşılaşmakta oldukları gözlemlenmektedir. Ana dillerini konuşamama durumu Suriyeliler için asimile olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Suriyeliler genel olarak kültürel kimliklerinden sıyrılıp başka bir kültürel kimliğe ait olmayı istememektedir. Bu hususta yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında gerginlik çıkabilmektedir. Suriyeli sığınmacılar kültürel kimliklerinin temelinde yaşamakta oldukları sıkıntılardan dolayı saygı ve tanınma talebinde bulunmaktadır. Ayriyeten, Suriye’den göç edenlere geçici bir nitelik atfedildiği için bu durumun toplumsal olarak

entegre olabilmeyi yavaşlattığı belirtilmektedir. Suriyeli sığınmacılar arasında çok eşliliğin yaygın olması da sosyo-kültürel olarak uyumsuzluk durumunun oluşmasına etkide bulunan etmenlerden bir tanesidir. Bu durumla bağlantılı bir şekilde cinsel içerikli suçlar, kayıt dışı evlilik, çocuk dilenciliği gibi hususlarda Türk halkı üzerinde Suriyeli sığınmacılara dönük kaygıların oluşmasına sebep olmaktadır. Entegre olma süreci içerisindeki bu durumlar ve problemin aktörü olan Suriyeli sığınmacılar, toplumdan yalıtılmış bir pozisyonun doğmasına sebebiyet vermektedir. Asimilasyon ve benzeri problemlerin de meydana geldiği bu süreçte, segmentasyonun ve gettolaşmanın varlığından bahsedilebilmektedir (Köyüstü ve Tutuk, 2018: 391).

Son zamanlarda artmakta olan endişelere, kaygılara, itirazlara karşın Türkiye’de toplumsal kabul düzeyi ve toplumsal dayanışma düzeyi olağanüstü seviyede olumlu bir şekilde artış göstermiştir. 2011 yılında uluslararası koruma altında olan ya da bu hususta başvurusu olan 58.000 yabancı sayısı Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye giriş yapmasıyla 4 milyonu bulmuştur. Böylelikle Türkiye’deki yabancı sayısı ülke nüfusunun %5’ini aşmıştır. Bu durum Türkiye’de uyum konusunun öncelik verilmesi gereken bir mesele olmasına sebep olmuştur. Kentsel alanlarda Suriyeli sığınmacıların hemen hemen tamamı Türklerle birlikte yaşamaktadır. Suriye’den gelen göç dalgasıyla ciddi bir “toplumsal şok” oluşmasına rağmen 2019 yılına kadar geçen sürede Türkiye içerisinde ciddi bir atışma veya gerginlik durumuyla karşı karşıya kalınmamıştır (Erdoğan, 2020: 20).

Kamu kurumları tarafınca bütünsel bir iş birliği sağlanarak, kapsayıcı bir göç politikası sonucu entegrasyon sürecinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda geçici olarak koruma altına alınmış olan Suriyeli sığınmacıların topluma uyumu hususunda ciddi araştırmaların ve çalışmaların yürütülmesi gerekli görülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün işlevi ve görevi Suriyeli sığınmacılara ilişkin işlemlerin kaydını tutma işlemlerini gerçekleştirmek ve idari işleri yerine getirmek şeklinde algılanmaktadır. Buna ek olarak GİGM, toplumsal entegrasyon ve kabul hususunda konu ile ilgili uzmanlığı bulunan akademisyenlerin de içinde bulunduğu çalıştaylar ve toplantılar tertip etmektedir. Bu doğrultuda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün koordine etme gücüne ve liderliğine gereksinim duyulmaktadır. Bu kurum bahsi geçen özelliklerinin yanı sıra kapasite geliştirme konusunda da oldukça etkili bir rol üstlenmektedir (Baritçi, 2018: 242).

Türkiye’nin sahip çıkmış olduğu Suriyeli sığınmacılar, hem sosyo-ekonomik hem de kültürel olarak desteğe gereksinim duymaktadırlar. Bu hususta sosyo-

ekonomik ve kültürel sorunları çözmek adına kültürel dinamikleri ve realiteyi göz önünde tutarak, bütün kamu kurumlarının da içerisinde yer alacağı ülke genelinde bir kapsayıcı politikanın hayata geçirilmesi önemlilik arz etmektedir (Güldalı, 2018: 175-176).

2.3.7. Toplumsal Kabul ve Uyum ile İlgili Sorunlar

Suriye’de meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle yaşanan göç dalgası ilk başlarda Türkiye tarafından “misafir” niteliğinde kabul edilmektedir. Daha sonra ise bu durumun “kalıcı” bir nitelik göstermeye başlamasıyla toplumsal uyum ve kabul süreciyle alakalı gündem oluşmaya başlamıştır. Türkiye’de bulunan sığınmacıların %85’inin geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını sürdürdüğü göz önüne alındığında, entegrasyon meselesinin sanıldığından daha da önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda uyum konusu yasal düzenlemelerde ilk defa 2013’de 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte gündeme getirilmiştir. 2014 yılında ise geçici koruma statüsü kazanan Suriyeli sığınmacılar, sağlık, eğitim ve sosyal destek gibi hizmetlerden yararlanabilir hale gelmişlerdir (Yıldırım vd., 2017: 109-110). Bu gelişmelerle birlikte misafirlik ile geçicilik kavramları arasında anlamlı bir farklılık oluşmuştur. Bu durum Suriyeli sığınmacıların sahip olduğu haklar kapsamında tedirgin olmalarına neden olmuştur. Çünkü geçicilik ifadesi içerisinde belirsizlikler barındırmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde geçici koruma durumunun başlangıç ve bitiş zamanını, hangi alanları içine alacağını ve kimleri kapsayacağını belirleme yetkisinin Bakanlar Kurulu’nda mevcut olduğundan bahsedilmektedir. Sığınmacılar içerisinde bulundukları durumdan dolayı yeterince tedirginlik yaşamaktadır. Öte yandan gittikleri ülkelerdeki belirsizlikler de bu tedirginliklerin üzerine eklenince psikolojik sorunlar gündeme gelmektedir. Bu yüzden hukuki tanımlamalar oldukça önem arz etmektedir. Bu durum en az toplumsal kabul ve uyum kadar değerlidir (Güldalı, 2018: 129).

Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık hakkı tanınması hususunda bir projenin gerçekleşmesi veya çalışmanın yapılması, “kalıcılık” kavramını içerisinde barındıran bir entegrasyon sürecini başlatmak anlamına gelmektedir. Çünkü vatandaşlık toplumsal uyumun en yüksek düzeyi olarak belirtilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018: 234). Bu açıdan bakıldığında toplumsal uyum ve kabul hususunda Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık konusundaki istekleri incelendiği zaman,

kimilerinin vatandaşlık almayı talep ettikleri ve işlemlerini başlattıkları görülmekte; kimilerinin ise bu sürece dahil olmadık istemedikleri ifade edilmektedir. Suriyelilerin veri kayıtlarında yapılan hatalar sonucunda kimilerinin vatandaşlık prosedür işlemleri sekteye uğramaktadır. Buna rağmen eğitim düzeyi yüksek olan veya çalışma izni bulunan Suriyeli sığınmacılara istisnai vatandaşlık verilmektedir (Güldalı, 2018: 157-158).

Suriyeli sığınmacılardan yüksek eğitim düzeyine sahip olanların istisnai vatandaşlıkla ilişkili beklenti ve görüşleri olumlu ve olumsuz olmak kaydıyla iki gruba ayrılabilir. Olumlu olarak belirtilen görüşler; Türk vatandaşlığına sahip olunduktan sonra gelecek kaygısının ortadan kalkacağı ve Suriye'ye dönüş ihtimalinin kafa karışıklığına sebebiyet vermeyeceği yönünde şekillenmektedir. Bu sayede kendi mesleklerini icra edebilecekleri ortamlar bulup yerleşik hayata geçmeyi hedeflemektedirler. Böylesi bir durum söz konusu olduğunda sosyo-ekonomik düzeylerinde iyileşmenin meydana geleceğini ve saygınlıklarını tekrardan kazanabileceklerini düşünmektedirler. Diğer taraftan Türk vatandaşlığına geçme fikrine karşı olumsuz yargıları olan Suriyeli sığınmacılar da bulunmaktadır. Türk vatandaşlığına geçseler bile bulundukları çevredeki yabancı algısını değiştiremeyeceklerini belirtmektedirler. Öte yandan bir başka perspektife göre ise aynı aile üyeleri arasında Türk vatandaşlığına geçip geçmeme tartışmaları meydana gelecektir. Bu durumda da ilerleyen dönemlerde Suriyeli sığınmacılar içerisinde ayrım olacağı ve parçalanmaların meydana geleceği vurgulanmaktadır (Güldalı, 2018: 164).

Bu gelişmeler ışığında sonuç itibarıyla Suriyeli sığınmacıların toplumsal olarak uyum sağlaması ve kabul görmesi süreci noktasında halen problemler ve eksikler bulunmaktadır. Bahsi geçen problemlerin ve eksiklerin giderilmesi adına hem Türklerin hem de Suriyeli sığınmacıların uyum ve kabul dinamikleri analiz edilerek birden çok boyutta incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemeler sonucunda meydana çıkacak olan politika ve uygulamalar büyük bir önem taşımaktadır. Var olan problemlerin çözüme kavuşturulması entegrasyon sürecinin sancısız geçmesi için başrol görevi görmektedir. Özellikle uygulanacak olan proje ve politikalarda yerel halkın desteği alınmaz ise isabetli sonuçlar ortaya çıkamayacaktır (Tümtaş, 2018: 27; Yıldırım alp vd., 2017: 123-124).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ SIĞINMACILARIN KAMU HİZMETLERİNE ERİŞİME İLİŞKİN ALGISI: İZMİR ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin algı düzeylerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi, güvenilirlik ve normallik testlerini içeren başlıklara yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bir grubun belirli niteliklerini tespit etmek maksadıyla verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir. Genel tarama modelleri, geçmişte var olmuş veya hâlâ var olan bir durumu olduğu gibi tasvir etmeyi amaçlayan araştırma sistemleridir. İlişkisel tarama modelleri ise, birden fazla değişken arasında herhangi bir değişim olup olmadığını ve bu değişimin düzeyini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2005: 111).

Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin algılarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen bu çalışmada genel tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Temmuz 2021 verileri baz alınarak incelendiğinde Türkiye’de resmi kayıtlara geçen toplam 3.690.896 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bu sığınmacıların 148.785’si ise İzmir ili ve ilçelerinde yaşamlarını sürdürmektedir. İzmir, il nüfusuna oranla %3,4’lük kısmı oluşturan Suriyeli sığınmacı sayısı ile Türkiye’de 8. Sırada yer almaktadır (Mülteciler Derneği, 2021).

Araştırmanın çalışma evrenini, İzmir ilinde yaşamakta olan Suriyeli katılımcılar oluşturmaktadır. Evreni temsil edebilmesi için örneklem sayısının ise seçkisiz olmayan örneklem ile belirlenmesi uygun görülmüştür.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Sosyal bilimlerde veri toplama araçlarından biri olan anket Thomas’a göre (1998), “insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan araştırma materyali” olarak tanımlanmaktadır. Görüşme veya gözlem gibi diğer veri toplama araçları ile kıyaslandığında daha düşük maliyetlerle kısa süre içerisinde daha geniş kitlelere ulaşılma olanağı sunması bakımından avantajlara sahiptir (Büyüköztürk, 2005: 133).

Araştırmada veriler; araştırmanın değişkenlerine ilişkin ölçek maddeleri ve araştırmaya katılan Suriyeli katılımcılarla ilgili soruları içeren anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Suriyeli katılımcıların demografik özellikleri yer almaktadır. İkinci bölümde ise Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısına ilişkin 27 soru yer almaktadır.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

İzmir ilinde bulunan ve örneklem dahilinde kendilerine ulaşılan Suriyeli katılımcılara 350 adet form dağıtılmıştır. Dağıtılan formlardan 326 âdeti geri dönmüştür. Geri dönen form sayısı, 300 katılımcıdan oluşan örneklem grubunu karşılamaktadır. Ölçeklerdeki maddelerin bir kısmını boş bırakan veya ölçekteki maddelere birden fazla yanıt veren 26 adet form geçersiz kabul edilerek araştırmanın örneklemini 300 olarak belirlenmiştir. Geçersiz kabul edilen veriler hatalı ve eksik doldurulan verilerdir. Bu veriler araştırmanın güvenilirliğini ve normalliğini bozduğu için geçersiz kabul edilmiştir.

Ölçekler, 04.03.2021 – 02.04.2021 tarihleri arasında dağıtılmış ve toplanmıştır. Anketler katılımcılara dağıtılırken katılımcıların uygunlukları ve rahat bir şekilde doldurabilmeleri dikkate alınarak dağıtılmıştır.

Dolayısıyla tezde yapılacak çıkarsamalar evren ya da örneklemini değil araştırma grubunu temsil etmektedir.

3.5. ARAŞTIRMADA VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen veri toplama aracı, örnekleme giren Suriyeli katılımcılar tarafından uygulanmıştır. Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin algı düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmadan elde edilen veriler bağımlı ve bağımsız değişkenler göz önünde bulundurularak, bilgisayar ortamında SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak ve veri tabanı oluşturularak analiz edilmiştir.

Demografik değişkenlere göre dağılımların belirlenmesi maksadıyla frekans (f) ve yüzdelere (%) hesaplanmıştır. Ölçeklerin boyutlarına ait madde toplamaları ve ortalamaları bulunmuştur. Ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmıştır. Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açılarının demografik değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizleri yapılmıştır.

ANOVA testi bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir değişimin olup olmadığını tespit etmek maksadıyla kullanılan bir analiz yöntemidir. ANOVA analizi bağımsız değişkenlerin kendi aralarındaki etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin bağımsız değişken üzerindeki etkilerini analiz etmek amacıyla kullanılır. Gruplar arası varyans ne kadar büyük ise, grup ortalamalarının birbirinden farklı olma olasılığı o kadar fazladır. Gruplar içi varyans her gruptaki değerler arasındaki varyansı ifade eder ve rasgele nedenlere bağlı olan değişkenliği ölçer. Gruplar içi varyans ne kadar büyük ise, grup ortalamalarının birbirinden farklı olma olasılığı o kadar azdır (Büyüköztürk, 2018: 39).

Bu çalışmada ANOVA testi anket cevaplarında 5’li likert ölçeği şeklinde yer alan şıklara verilen cevapların skorlanması ve ortalamalarının hesaplanması sonucu, ortaya çıkan ölçek üzerinden gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Güvenilirlik Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin güvenilirlik düzeyini tespit etmek amacıyla güvenilirlik analizinde en çok kullanılan yöntemlerden biri olan Cronbach’s Alfa katsayısı kullanılmıştır. Alfa katsayısı ölçekteki sorulara ait varyansların toplamının genel varyansa bölünmesi ile hesaplanır. 0 ile 1 arasında değişkenlik gösterebilen Alfa katsayısı, ağırlıklı standart sapma ortalamasıdır. Cronbach’s Alfa Katsayısı, formda

yer alan soruların homojen bir yapıyı açıklamak üzere bir bütün oluşturup oluşturmadıklarını araştırır. Alfa katsayısı, bireysel soru puanlarını içeren bir testte sorulara verilen cevapların toplanması durumunda soruların birbirleri ile benzerliğini ve yakınlığını ortaya çıkaran bir katsayıdır. Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak ölçeğin güvenirlik durumu şu şekildedir: Alfa katsayısı 0,00 ile 0,40 aralığında ise test güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 aralığında ise test düşük güvenirlikte, 0,60 ile 0,80 aralığında ise test oldukça güvenilir, 0,80 ile 1,00 aralığında ise test yüksek derecede güvenirliğe sahiptir (Büyüköztürk, 2018: 182). Araştırmada testlerin güvenirlik ve geçerlik düzeyleri asıl uygulamadan önce yapılan bir ön uygulama ile sağlanmıştır.

Tablo 3. Güvenirlik Testi

Güvenirlik Analizi			
Test		Cronbach's Alpha	N
Suriyeli Sığınmacıların		,951	27
Kamu Hizmetlerine Erişime			
İlişkin Bakış Açısı			

Tablo 3’de de görüldüğü gibi hesaplanan Alpha Cronbach Katsayısının (α) oldukça yüksek çıkması anketin güvenilir bir yapıya sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir.

3.5.2. Normallik Analizi

Bu aşamada parametrik ya da parametrik olmayan analiz yöntemlerinden hangisinin kullanılacağına karar vermek adına verilerin normallik testine tabi tutulması gerekmektedir. Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunun incelenmesi için yapılan temel işlem çarpıklık ve basıklık değerlerinin hesaplanmasıdır. Ölçek puanlarından elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Hopkins ve Weeks, 1990: 720). Buna göre ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Ayrıca ilgili ölçek ve boyutlarına ilişkin histogramlar, grafikler ve varyasyon katsayıları da incelenerek normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda analizlerde parametrik yöntemler kullanılmıştır. Analizlerde test tekniklerinden bağımsız gruplar t testi, ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 4. Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Test	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı	3,4858	,59318	-,688	-,410

3.6. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırma aşağıda belirtilen hipotezlere yanıt aramakta, belirtilmiş olan ilişkilere sonuç üretmektedir.

H1: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile düzenli gelirlerinin olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile gelir durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Suriyeli sığınmacıların kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlıklarının olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.7.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri Açısından Dağılımları

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyetleri Açısından Dağılımları

Cinsiyetiniz					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Erkek	102	34,0	34,0	34,0
	Kadın	198	66,0	66,0	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 5'e bakıldığında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların 102'si (%34,0) erkek, 198'i (%66,0) kadın bireylerden oluşmaktadır. Araştırmanın çoğunluğunu kadın bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Yaşları Açısından Dağılımları

Yaşınız					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	18 yaş ve altı	55	18,3	18,3	18,3
	19-24 yaş arası	57	19,0	19,0	37,3
	25-34 yaş arası	52	17,3	17,3	54,7
	35-44 yaş arası	61	20,3	20,3	75,0
	45-54 yaş arası	44	14,7	14,7	89,7
	55-64 yaş arası	21	7,0	7,0	96,7
	65 yaş ve üzeri	10	3,3	3,3	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 6'ya bakıldığında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların yaşları; 55'inin (%18,3) 18 yaş ve altı, 57'si (%19,0) 19-24 yaş arası, 52'si (%17,3) 25-34 yaş arası, 61'i (%20,3) 35-44 yaş arası, 44'ü (%14,7) 45-54 yaş arası, 21'i (%7,0) 55-64 yaş arası 10'u (%3,3) ise 65 yaş ve üzeridir. Araştırmanın çoğunluğunda 35-44 yaş arası bireyler bulunmaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların Medeni Durumları Açısından Dağılımları

		Medeni durumunuz			
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Bekâr	87	29,0	29,0	29,0
	Evli	179	59,7	59,7	88,7
	Dul/boşanmış	34	11,3	11,3	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 7'ye bakıldığında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların 87'si (%29,0) bekar, 179'u (%59,7) evli, 34'ü (%11,3) ise dul/boşanmıştır. Araştırmanın çoğunluğunu evli bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Öğrenim Durumları Açısından Dağılımları

		Öğrenim durumunuz			
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Okur-yazar	41	13,7	13,7	13,7
	İlköğretim	82	27,3	27,3	41,0
	Ortaöğretim	87	29,0	29,0	70,0
	Lise	53	17,7	17,7	87,7
	Lisans	25	8,3	8,3	96,0
	Lisansüstü	12	4,0	4,0	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 8'e bakıldığında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların öğrenim durumları; 41'inin (%13,7) okur-yazar, 82'si (%27,3) ilköğretim mezunu, 87'si (%29,0) ortaöğretim mezunu, 53'ü (%17,7) lise mezunu, 25'i (%8,3) lisans mezunu, 12'si (%4,0) ise lisansüstü eğitime sahiptir. Araştırmanın çoğunluğunu ortaöğretim eğitime sahip bireyler bulunmaktadır.

Tablo 9. Katılımcıların Meslekleri Açısından Dağılımları

		Mesleğiniz			
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Memur	8	2,7	2,7	2,7
	Çiftçi	16	5,3	5,3	8,0
	Esnaf	37	12,3	12,3	20,3
	İşçi	102	34,0	34,0	54,3
	Zanaatkâr	15	5,0	5,0	59,3
	Ev hanımı	67	22,3	22,3	81,7
	İşsiz	55	18,3	18,3	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 9'a bakıldığında katılımcıların meslekleri; 8'inin (%2,7) memur, 16'sının (%5,3) çiftçi, 37'si (%12,3) esnaf, 102'si (%34,0) işçi, 15'i (%5,0) zanaatkâr, 67'si (%22,3) ev hanımı, 55'i (%18,3) ise işsizdir. Araştırmanın çoğunluğunda işçi bireyler bulunmaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların Düzenli Gelirleri Açısından Dağılımları

Düzenli geliriniz var mı?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	209	69,7	69,7	69,7
	Hayır	91	30,3	30,3	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 10'a bakıldığında çalışmaya dâhil olan katılımcıların 209'unun (%69,7) düzenli geliri bulunmakta, 91'inin (%30,3) ise düzenli geliri bulunmamaktadır. Araştırmanın çoğunluğunu düzenli geliri bulunmakta olan bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 11. Katılımcıların Gelir Düzeyleri Açısından Dağılımları

Gelir düzeyiniz					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	0-1500 TL arası	65	21,7	21,7	21,7
	1501-2500 TL arası	155	51,7	51,7	73,3
	2501-3500 TL arası	45	15,0	15,0	88,3
	3501 TL ve üzeri	35	11,7	11,7	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 11'e bakıldığında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların gelir düzeyleri; 65'inin (%21,7) 0-1500 TL arası, 155'inin (%51,7) 1501-2500 TL arası, 45'inin (%15,0) 2501-3500 TL arası, 35'inin (%11,7) 3501 TL ve üzeridir. Araştırmanın çoğunluğunu 1501-2500 TL arası gelir düzeyleri olan bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 12. Katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığının Olup Olmamaları Açısından Dağılımları

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almaya hak kazandınız mı?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	84	28,0	28,0	28,0
	Hayır	216	72,0	72,0	100,0
	Total	300	100,0	100,0	

Tablo 12'ye bakıldığında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların 84'ünün (%28,0) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bulunmakta, 216'sının (%72,0) ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bulunmamaktadır.

Tablo 13. Katılımcıların Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeğine Verdikleri Cevaplar Açısından Dağılımları

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının sığınmacılara yönelik yardımlarından ihtiyacım olduğunda rahatlıkla yararlanabiliyorum.	N	0	16	20	162	102
	%	0,0	5,3	6,7	54,0	34,0
(Varsa) Aldığım nakit para yardımlarını yeterli buluyorum.	N	0	50	73	108	69
	%	0,0	16,7	24,3	36,0	23,0
(Varsa) Aldığım aynı yardımları (giyecek, yiyecek, yakacak gibi) yeterli buluyorum.	N	0	50	62	123	65
	%	0,0	16,7	20,7	41,0	21,7
	N	0	74	44	104	78

Geçim kaynaklarına kolay bir şekilde erişebiliyorum.	%	0,0	24,7	14,7	34,7	26,0
İş bulmakta güçlük çekmiyorum.	N	18	61	125	65	31
	%	6,0	20,3	41,7	21,7	10,3
Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı istihdam eden işverenlere sağladığı teşvikleri yeterli buluyorum. Bu teşviklerin özel sektörde sığınmacı istihdamını arttırdığını düşünüyorum.	N	0	59	146	66	29
	%	0,0	19,7	48,7	22,0	9,7
Türkiye'de sığınmacılara yönelik uygulanan kamusal istihdam politikalarından memnunum.	N	0	72	173	55	0
	%	0,0	24,0	57,7	18,3	0,0
Aylık gelirimle rahatlıkla geçinebiliyorum.	N	0	137	67	83	13
	%	0,0	45,7	22,3	27,7	4,3
Sağlık hizmetlerine kolayca erişebiliyorum.	N	0	16	0	250	34
	%	0,0	5,3	0,0	83,3	11,3
Sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde faydalanabiliyorum.	N	0	16	0	194	90
	%	0,0	5,3	0,0	64,7	30,0
İhtiyacım olduğunda medikal malzemelere ve ilaçlara kolay bir şekilde erişebiliyorum.	N	0	16	24	195	65
	%	0,0	5,3	8,0	65,0	21,7
Psikolojik desteğe ihtiyacı duyduğumda gerekli destekleri rahatlıkla alabiliyorum.	N	0	25	40	167	68
	%	0,0	8,3	13,3	55,7	22,7
Türkiye'nin COVID-19 salgını sürecini sağlık açısından etkin yönetebildiğini düşünüyorum.	N	0	120	50	94	36
	%	0,0	40,0	16,7	31,3	12,0

Eğitim hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde faydalanabiliyorum.	N	0	52	9	187	52
	%	0,0	17,3	3,0	62,3	17,3
Sığınmacılara yönelik Türkçe dil eğitimi konusunda yapılan çalışmaları yeterli buluyorum.	N	0	52	76	143	29
	%	0,0	17,3	25,3	47,7	9,7
İhtiyacım olduğunda tercüman desteğine kolayca ulaşabiliyorum.	N	0	112	34	141	13
	%	0,0	37,3	11,3	47,0	4,3
Okul çağındaki Suriyeli çocuklara verilen eğitim-öğretim hizmetlerini yeterli buluyorum.	N	0	52	42	206	0
	%	0,0	17,3	14,0	68,7	0,0
İçinde bulunduğumuz pandemi sürecinde dijital eğitimlere/seminerlere katılmak için gerekli teknolojik ekipman desteklerini yeterli buluyorum.	N	20	59	110	98	13
	%	6,7	19,7	36,7	32,7	4,3
COVID-19 salgını sürecinde çocukların eğitiminde aksama olduğunu düşünmüyorum.	N	34	88	127	38	13
	%	11,3	29,3	42,3	12,7	4,3
Türkiye de kendimi güvende hissediyorum.	N	18	0	70	165	47
	%	6,0	0,0	23,3	55,0	15,7
Kolluk kuvvetlerinin (polis, jandarma gibi) koruma mekanizmalarından kolaylıkla faydalanabiliyorum.	N	0	20	34	228	18
	%	0,0	6,7	11,3	76,0	6,0
Türkiye de kamu hizmetlerinin ülkeme göre daha iyi olduğunu düşünüyorum.	N	0	16	34	151	99
	%	0,0	5,3	11,3	50,3	33,0
	N	0	41	79	149	31

Barınma ihtiyaçlarım konusunda sorunlar yaşadığımda gerekli desteğe kolay bir şekilde erişebiliyorum.	%	0,0	13,7	26,3	49,7	10,3
Ev kiralamada ev sahiplerinin yaklaşımlarından memnunum.	N	0	123	130	34	13
	%	0,0	41,0	43,3	11,3	4,3
Toplumsal uyum konusunda sığınmacılara verilen eğitimlere rahatlıkla erişebiliyorum.	N	9	45	90	118	38
	%	3,0	15,0	30,0	39,3	12,7
Türk vatandaşların sığınmacılara olan yaklaşımlarından / davranışlarından memnunum.	N	0	132	96	72	0
	%	0,0	44,0	32,0	24,0	0,0
Savaşın bitmesi durumunda ülkeme geri dönmem.	N	34	0	98	119	49
	%	11,3	0,0	32,7	39,7	16,3

Tablo 13'e bakıldığında çalışmaya dâhil edilen Suriyeli katılımcıların 264'ü (%88,0) kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının sığınmacılara yönelik yardımlarından ihtiyaçları olduğunda rahatlıkla yararlanabildiklerine katılmaktadır. Suriyeli katılımcıların 177'si (%59,0) (varsa) aldığı nakit para yardımlarını yeterli bulmaktadır. Suriyeli katılımcıların 188'i (%62,7) (varsa) aldığı aynı yardımları (giyecek, yiyecek, yakacak gibi) yeterli bulmaktadır. Suriyeli katılımcıların 182'si (%60,7) geçim kaynaklarına kolay bir şekilde erişebildiklerini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların 125'i (%41,7) iş bulmakta güçlük çekmemekte kararsızdır. Suriyeli katılımcıların 146'sı (%48,7) Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı istihdam eden işverenlere sağladığı teşvikleri yeterli bulup bulmamakta ve bu teşviklerin özel sektörde sığınmacı istihdamını arttırdığını düşünmekte kararsızdır. Suriyeli katılımcıların 173'ü (%57,7) Türkiye'de sığınmacılara yönelik uygulanan kamusal istihdam politikalarından memnun olmakta kararsızdır. Suriyeli katılımcıların 204'ü (%68) aylık gelirleriyle rahatlıkla geçinememektedir. Katılımcıların 284'ü (%94,6) sağlık hizmetlerine kolayca erişebilmektedir. Katılımcıların 284'ü (%94,7) sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir

şekilde faydalanabilmektedir. Katılımcıların 260'ı (%86,7) ihtiyaçları olduğunda medikal malzemelere ve ilaçlara kolay bir şekilde erişebilmektedir. Suriyeli katılımcıların 235'i (%78,4) psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunda gerekli destekleri rahatlıkla alabilmektedir. Katılımcıların 120'si (%40,0) Türkiye'nin COVID-19 salgın sürecini sağlık açısından etkin yönetebildiğini düşünmemektedir. Katılımcıların 239'ı (%79,6,) eğitim hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde faydalanabilmektedir. Katılımcıların 172'si (%54,4) sığınmacılara yönelik Türkçe dil eğitimi konusunda yapılan çalışmaları yeterli bulmaktadır. Suriyeli katılımcıların 112'si (%37,3) ihtiyaçları olduklarında tercüman desteğine kolayca ulaşamazken, 154'ü (%51,3) ise kolayca tercüman desteğine ulaşabilmektedir. Katılımcıların 206'sı (%68,7) okul çağındaki Suriyeli çocuklara verilen eğitim-öğretim hizmetlerini yeterli bulmaktadırlar. Katılımcıların 110'u (%36,7) içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde dijital eğitimlere/seminerlere katılmak için gerekli teknolojik ekipman desteklerini bulmakta kararsızdır. Katılımcıların 127'si (%42,3) COVID-19 salgını sürecinde çocukların eğitiminde aksama olduğunu düşünmemekte kararsızdır. Suriyeli katılımcıların 212'si (%70,7) Türkiye de kendilerini Türkiye de güvende hissetmektedir. Katılımcıların 246'sı (%82,0) kolluk kuvvetleri (polis, jandarma gibi) koruma mekanizmalarından kolaylıkla faydalanabilmektedir. Suriyeli katılımcıların 250'si (%83,3) Türkiye de kamu hizmetlerinin ülkelerine göre daha iyi olduklarını düşünmektedir. Suriyeli katılımcıların 180'i (%60,0) barınma ihtiyaçları konusunda sorunlar yaşadıklarında gerekli desteğe kolay bir şekilde erişebilmektedir. Suriyeli katılımcıların 130'u (%43,3) ev kiralamada ev sahiplerinin yaklaşımlarından memnun olmakta kararsızdır. Suriyeli katılımcıların 156'sı (%52,0) toplumsal uyum konusunda sığınmacılara verilen eğitimlere rahatlıkla erişebilmektedir. Suriyeli katılımcıların 132'si (%44,0) Türk vatandaşların sığınmacılara olan yaklaşımlarından/davranışlarından memnun değildir. Katılımcıların 168'i (%56,0) savaşın bitmesi durumunda ülkelerine geri dönmek istememektedir.

3.7.2. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Tablo 14. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Cinsiyet Değişkenine İlişkin Sonuçlar

Independent-Samples T-testi						
	Cinsiyetiniz	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Anlamı	Anlamlılık Düzeyi
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	Erkek	102	3,6086	,53926	,05339	,485
	Kadın	198	3,4226	,61084	,04341	

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların cinsiyetleri ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için Independent-Samples T-testi sonuçlarına göre cinsiyet ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($p=,485$). Bu sonuçtan kadın ve erkek bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyededir.

Tablo 15. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Yaş Değişkenine İlişkin Sonuçlar

ANOVA						
		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Anlamlılık Düzeyi
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime	18 yaş ve altı	55	3,1892	,37403	,05043	,000
	19-24 yaş arası	57	3,4750	,43639	,05780	

İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	25-34 yaş arası	52	3,7194	,28124	,03900
	35-44 yaş arası	61	3,9320	,20557	,02632
	45-54 yaş arası	44	3,4966	,77748	,11721
	55-64 yaş arası	21	2,5397	,50709	,11066
	65 yaş ve üzeri	10	3,1815	1,03960	,32875
Total		300	3,4858	,59318	,03425

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların yaşları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için One-Way ANOVA testi sonuçlarına göre yaş ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı yaşlarda olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir

Tablo 16. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Medeni Durum Değişkenine İlişkin Sonuçlar

ANOVA						
		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Anlamlılık Düzeyi
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	Bekar	87	3,2184	,41467	,04446	,000
	Evli	179	3,6787	,44856	,03353	
	Dul/boşanmış	34	3,1547	1,07303	,18402	
	Total	300	3,4858	,59318	,03425	

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların medeni durum ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için One-Way ANOVA testi sonuçlarına göre medeni durum ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan evli veya bekâr bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyededir.

Tablo 17. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Öğrenim Durumu Değişkenine İlişkin Sonuçlar

ANOVA						
		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Anlamlılık Düzeyi
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	Okur-yazar	41	3,7949	,46267	,07226	,000
	İlköğretim	82	3,9593	,25512	,02817	
	Ortaöğretim	87	3,1281	,61923	,06639	
	Lise	53	3,3319	,54127	,07435	
	Lisans	25	3,0341	,32020	,06404	
	Lisansüstü	12	3,4074	,27535	,07949	
	Total	300	3,4858	,59318	,03425	

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların eğitim durumu ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için One-Way ANOVA testi sonuçlarına göre eğitim durumu ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı eğitim durumlarına sahip olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Tablo 18. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Meslek Değişkenine İlişkin Sonuçlar

		ANOVA				
		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Anlamlılık Düzeyi
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	Memur	8	3,6435	,37974	,13426	,000
	Çiftçi	16	2,1111	,00000	,00000	
	Esnaf	37	3,2222	,65385	,10749	
	İşçi	102	3,7117	,56241	,05569	
	Zanaatkâr	15	3,8889	,00000	,00000	
	Ev hanımı	67	3,6396	,17955	,02194	
	İşsiz	55	3,3239	,45250	,06102	
	Total	300	3,4858	,59318	,03425	

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların meslekleri ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için One-Way ANOVA testi sonuçlarına göre meslekleri ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı mesleklere sahip olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Tablo 19. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Düzenli Gelirlerinin Olup Olmadığına İlişkin Sonuçlar

Independent-Samples T-testi						
Düzenli geliriniz varmı?	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Anlamlılık Düzeyi	
Evet	209	3,4710	,66751	,04617	,000	

Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	Hayır	91	3,5197	,37084	,03887
--	-------	----	--------	--------	--------

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların düzenli gelir durumları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için Independent-Samples T-testi sonuçlarına göre düzenli gelir durumu ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan düzenli gelir durumu olan ve olmayan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Tablo 20. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Sonuçlar

ANOVA						Anlamlılık Düzeyi
		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	0-1500 TL arası	65	3,7037	,19256	,02388	,000
	1501-2500 TL arası	155	3,3102	,68387	,05493	
	2501-3500 TL arası	45	3,5745	,50872	,07584	
	3501 TL ve üzeri	35	3,7450	,51019	,08624	
	Total	300	3,4858	,59318	,03425	

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların gelir durumu ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup

olmadığı belirlemek için One-Way ANOVA testi sonuçlarına göre gelir durumu ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı gelir durumuna sahip bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Tablo 21. Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığının Olup Olmamasına İlişkin Sonuçlar

Independent-Samples T-testi						
	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almaya hak kazandınız mı?	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Anlamı	Anlamlılık Düzeyi
Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği	Evet	84	3,5168	,55369	,06041	,063
	Hayır	216	3,4738	,60865	,04141	

Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının olup olmamaları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlemek için Independent-Samples T-testi sonuçlarına göre Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının olup olmamaları ile Suriyeli Sığınmacıların Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($p=,063$). Bu sonuçtan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olan ve olmayan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyededir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

17 Aralık 2010 tarihinde Tunuslu seyyar satıcı Muhammed Biazizi'nin valilik binası önünde kendini ateşe vermesiyle başlayan ve kısa süre içerisinde tüm bölgeye yayılan protestolar neticesinde siyasi arenada boy gösteren ve “Arap Baharı” adı verilen hareket, Ortadoğu’da keskin bir değişim ve dönüşüm başlatmıştır. Bölge halkının eşitlik, demokrasi, insan hakları ve özgürlük gibi hususlarda kendilerini eksik hissetmeleri sonucu başlayan bu hareket neticesinde, yıllardır halka hükmetmekte olan tek adam sistemli rejimler birer birer yıkılmaya başlamıştır. Fakat bu süreçten en uzun süre etkilenen ülke Suriye olmuştur. Bu topraklarda Arap Baharı hareketi oldukça kanlı geçmiştir.

2011 yılının Mart ayında Suriye’de patlak veren ilk kıvılcımlar sonucu Suriye vatandaşları, Türkiye’ye ve kendilerine komşu olan diğer ülkelere sığınmaya mecbur kalmışlardır. Suriye’de yaşanmakta olan olayların iç savaşa dönüşmesi, büyük bir göç dalgasını da beraberinde getirmiştir. Şüphesiz ki yaşanan bu kargaşa ortamından en çok etkilenen komşu ülke Türkiye olmuştur. 911 km sınır komşuluğu bulunan ülke olması sebebiyle ilk göçler Türkiye hedefinde gerçekleşmiş ve Türkiye olayların patlak verdiği ilk günden itibaren Suriyeli vatandaşlara “açık kapı” politikası uygulamıştır. Genç, yaşlı, çalışan, işsiz, nitelikli, niteliksiz gibi kriterlere bakılmaksızın sınıra dayanmış olan tüm Suriyeli vatandaşlar sığınmacı olarak Türkiye’ye kabul edilmiştir. Resmi kayıtlar çerçevesinde bilgi vermek gerekirse Türkiye’de Temmuz 2021 itibarıyla kayıtlı bulunan 3.690.896 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

Gelen göç dalgasını karşılamak ve Suriyeli sığınmacılara hizmet sunabilmek için öncelikle Suriye’ye yakın olan illere geçici barınma merkezleri inşa edilmiştir. Ancak bahsi geçen bu barınma merkezleri, Suriyeli sığınmacıların çok az bir kısmına barınma hizmeti sağlayabilmiştir. Barınma merkezlerinde yaşama şansı bulamayan Suriyeli sığınmacılar ise Türkiye’nin çeşitli bölgelerine dağılmış ve geçici olarak koruma altına alınmıştır. Geçici koruma altına alınan bu Suriyeli sığınmacılar; Türk halkının münferit çabalarıyla, devlet destekleriyle, sivil toplum kuruluşlarının yardımlarıyla ve kendi imkânları doğrultusunda hayatlarını idame ettirmeye başlamışlardır.

Türkiye’nin çeşitli bölgelerine dağılan ve yaşamlarını sürdürmek zorunda olan Suriyeli sığınmacılara yönelik başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere birçok

aktör tarafından eğitim, sağlık, barınma, korunma ve ekonomi alanlarında kamu hizmetleri üretilmeye ve uygulanmaya başlanmıştır. Suriyeli sığınmacıların mevcut kamusal hizmetlere erişim seviyelerini ve algılarını tespit maksadıyla yapılan anket çalışması ile ise Suriyeli sığınmacılara yönelik barınma, ekonomi, eğitim, sağlık, istihdam, güvenlik, sosyal hizmetler ve yardımlar alanlarında uygulanan kamu hizmetlerinin İzmir ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar tarafından karşılık bulup bulmadığı çok yönlü olarak incelenmiştir. Bu bulgular üzerinden Suriyeli sığınmacılar ve kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açıları konusunda tartışma yapma olanağı sağlanmıştır.

Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların 102'si erkek, 198'i kadın bireylerden oluşmaktadır. Suriyeli katılımcıların yaşları 55'inin 18 yaş ve altı, 57'si 19-24 yaş arası, 52'si 25-34 yaş arası, 61'i 35-44 yaş arası, 44'ü 45-54 yaş arası, 21'i 55-64 yaş arası 10'u (%3,3) ise 65 yaş ve üzeridir. Suriyeli katılımcıların 87'si bekâr, 179'u evli, 34'ü ise dul/boşanmıştır. Suriyeli katılımcıların öğrenim durumları 41'inin okur-yazar, 82'si ilköğretim mezunu, 87'si ortaöğretim mezunu, 53'ü lise mezunu, 25'i lisans mezunu, 12'si ise lisansüstü eğitime sahiptir. Suriyeli katılımcıların meslekleri 8'inin memur, 16'sının çiftçi, 37'si esnaf, 102'si işçi, 15'i zanaatkâr, 67'si ev hanımı, 55'i ise işsizdir. Suriyeli çalışmaya dâhil olan katılımcıların 209'unun düzenli geliri bulunmakta, 91'inin ise düzenli geliri bulunmamaktadır. Suriyeli katılımcıların gelir düzeyleri 65'inin 0-1500 TL arası, 155'inin 1501-2500 TL arası, 45'inin 2501-3500 TL arası, 35'inin 3501 TL ve üzeridir. Suriyeli katılımcıların 84'ünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bulunmakta, 216'sının ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı bulunmamaktadır.

Yapılan analizler sonucunda Suriyeli katılımcıların cinsiyetleri ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($p=,485$). Bu sonuçtan kadın ve erkek bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyededir.

Yapılan analizler sonucunda Suriyeli katılımcıların yaşları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı yaşlarda olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Suriyeli katılımcıların medeni durumları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan evli

veya bekâr bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyededir.

Yapılan analizler sonucunda Suriyeli katılımcıların eğitim durumu ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı eğitim durumlarına sahip olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Suriyeli katılımcıların meslekleri ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı mesleklere sahip olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Yapılan analizler sonucunda Suriyeli katılımcıların düzenli gelir durumları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan düzenli gelir durumu olan ve olmayan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Yapılan analizler sonucunda Suriyeli katılımcıların gelir durumu ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=,000$). Bu sonuçtan farklı gelir durumunda olan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyede değildir.

Suriyeli katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının olup olmamaları ile Kamu Hizmetlerine Erişime İlişkin Bakış Açısı Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($p=,063$). Bu sonuçtan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olan ve olmayan bireylerin algıları açısından kamu hizmetlerine erişime ilişkin bakış açısı aynı seviyededir.

Türkiye’de gerek kamu kurum ve kuruluşları gerekse sivil toplum kuruluşları Suriyeli sığınmacılara yönelik düzenli aralıklarla ayni ve nakdi yardımlar yapmaktadır. Suriyeli sığınmacıların söz konusu sosyal yardımlara ulaşabilirliği noktasında araştırmaya katılan sığınmacıların %88’i ihtiyaç halinde gerekli ekonomik yardımlara rahatlıkla ulaşabildiklerini belirtirken %59’u varsa aldığı nakdi yardımları, %62,7’si varsa aldığı ayni yardımları yeterli bulduğunu belirtmiştir.

Suriyelilerin çalışma haklarına ilişkin düzenlemeler, gündelik hayata yansımaları bakımından düşünüldüğünde en çok tartışılan konu olmuştur. Sosyo-ekonomik bağlamda, Suriye göçü ile ilgili olarak ortaya çıkan en büyük endişelerden birisi, göçle birlikte ortaya çıkan emek arzının artışı ve ucuz işgücü olgusudur. Suriyeli göçünden en fazla işverenler ve ev sahipleri fayda elde etmiştir ve çalışma izni

olmamasına rağmen birçok sığınmacı ve göçmen düşük ücretlerle illegal olarak çalıştırılmaktadır. Söz konusu durumun bir diğer boyutu ise, kayıtdışı çalışma koşullarından dolayı haklarını arama yolları kısıtlı olan Suriyelilerin dezavantajlı durumlarını fırsata çeviren bazı işverenlerin, çalışma koşulları ve ücretler bağlamında Suriyelilerin sosyo-ekonomik sorunlarla karşılaşmasına yol açmasıdır (Güldalı, 2018: 72-73). Bu bağlamda araştırmada Suriyeli sığınmacılara geçim kaynaklarına kolay bir şekilde ulaşip ulaşamadıkları sorulmuştur. 182 kişi sayısı ile katılımcıların %60,7'si ulaşabildiklerini ifade ederken %45,7'si kazandıkları para ile rahatlıkla geçinemediklerini ifade etmiştir.

Türkiye’de Suriyelilere ilişkin barınma ve yerleşme süreci bağlamında iki farklı gruptan bahsedilebilir; birincisi geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar, ikincisi ise kendi imkânları ile ev kiralayarak veya satın alarak barınma ihtiyacını karşılayan gruptur. Bu son grup içinde, akrabalık aracılığıyla daha rahat bir barınma ortamına sahip olanlar olduğu gibi, aynı zamanda yaşadıkları bölgelerdeki en ucuz kiralık evlerin bulunduğu mahallelerde ve kimi zaman fiziki olarak yeterli olmayan evlerde barınmak zorunda kaldıkları ifade edilmektedir. Çalışmamızın örneklemine giren Suriyeli katılımcıların %60’ı barınma ihtiyaçları noktasında sorunlar yaşadığında kamusal hizmetlere kolaylıkla ulaşabildiklerini buna karşın %41’i ev kiralamada ev sahiplerinin yaklaşımlarından memnun olmadıklarını, %43,3’ü ise bu durum karşısında kararsızlıklarını ifade etmişlerdir.

Sağlık hizmetleri kapsamında, acil bir durumda hastane acil servisleri hastanın yasal statü, geçici koruma kimlik belgesinin olup olmaması ya da sigorta yönünden aktif olup olmadığını gözetmeksizin herkes için ücretsiz bir şekilde açıktır (Gültaş ve Balçık, 2018: 196-197). Ayrıca, sağlık hizmeti sunumunda ortaya çıkan dil sorununa yönelik kimi sağlık birimlerinde verilen tercümanlık hizmeti de Suriyelilerin daha kaliteli sağlık hizmeti alabilmesine ilişkin bir hizmettir; buna karşın, gerek şehir merkezlerindeki sağlık kuruluşlarında söz konusu tercümanların olmayışı, gerekse tercümanların tıbbi terminolojiye tam olarak hâkim olamamaları gibi nedenlerden dolayı, dil sorununun çeşitli boyutlarda devam ettiği söylenebilir (KDK, 2018: 215). Çalışmada Suriyeli katılımcıların %94,6’sı sağlık hizmetlerine kolayca erişebildiklerini, %94,7’si sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde faydalandıklarını, %86,7’si ise ihtiyaçları olduğunda gerekli medikal malzemelere rahatlıkla erişebildiklerini ifade etmişlerdir. Fakat örnekleme giren Suriyeli sığınmacıların %40’ı sağlık açısından Türkiye’nin COVID-19 sürecini etkin bir şekilde yönettiği hususuna

katılmadıklarını, %16,7'si kararsızlıklarını, %43,3'ü ise katıldıklarını belirtmişlerdir. Çalışmamızın örneklemine giren Suriyeli katılımcılardan tercüman desteği alabilen kısım %37,3 iken alamayan kısım %51,3 olup rakamlar birbirine oldukça yakındır.

Sığınmacılar, çalışma hakkının yanı sıra eğitim, sağlık gibi temel haklar sağlayan ülkeleri seçmektedir (Toksöz, 2006: 20). Araştırmada katılımcıların Türkiye'yi tercih sebeplerinde fiziksel yakınlıkla kamu hizmetlerine erişimin kendi ülkelerine nazaran daha iyi olduğunu düşündüğü ortaya çıkmış ve Suriye'ye göre Türkiye'de kamu hizmetlerinin daha iyi olduğunu düşünen kısım %83,3'tür.

Eğitim çağındaki çocuklardan bağımsız olarak genel eğitim durumu açısından incelendiğinde Suriyelilerin eğitim seviyesi Türkiye'deki ortalamadan düşüktür. Bu bağlamda, %33,3'lük dilimin okuma-yazma bilmediği ve %13'lük kesimin ise kendi imkânları ile okuma-yazma öğrendiği söylenmektedir. İlkokul kademesi eğitimi alan grubun oranı ise %16,5 iken, bu oran lise ve üstü eğitim düzeyinde ise %5,6'lık dilimi kapsamaktadır. Bu veriler ışığında, Suriyeli sığınmacıların bir kısmının okula gitmediği söylenebilir; bu durum, Türkiye'ye göç eden sığınmacıların eğitim seviyesi düşük olan Kuzey Suriye'den göç etmesinde ve eğitim seviyesi yüksek Suriyelilerin Avrupa'ya yönelen göç dalgasına katılımları ile açıklanmaktadır (KDK, 2018: 133). Araştırmada da Suriyeli katılımcıların eğitim durumlarının düşük olduğu gözlemlenmektedir. Buna karşın 239 kişi sayısı ile katılımcıların %79,6'sı Türkiye'de sığınmacılara yönelik uygulanan eğitim hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde faydalanabildiklerini ve %57,4'ü konu ile ilişkin hizmetleri yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak; katılımcıların %68,7'si Suriyeli sığınmacı çocuklar için sunulan eğitim hizmetlerini yeterli bulurken COVID-19 salgını sürecinde eğitim faaliyetlerine erişim adına sunulan dijital ekipman destekleri ve eğitim faaliyetleri konusunda kararsızlıklarını ifade etmişlerdir.

Türk halkı ile Suriyeli sığınmacılar arasındaki etkileşimi ve iletişimi arttırmak adına birçok çalışma yapılmaktadır. Söz konusu çalışmaların varlığı toplumsal kabul noktasında oldukça önemlidir. Bu anlamda araştırmamıza katılım gösteren sığınmacıların %44'ü Türk vatandaşların kendilerine olan tutum ve davranışların memnun olmadıklarını, %32'si ise söz konusu durum ile ilgili kararsız olduklarını bildirmiştir.

Savaş ortamından çıkmış kişiler için en önemli noktalardan birisinin risklerden uzak güvenli bir ortamda yaşam sürdürmeleri olduğu düşünüldüğünde araştırmada Suriyeli katılımcıların %55'i Türkiye de kendilerini güvende hissetmektedir.

Katılımcıların %76'sı ise kolluk kuvvetlerinin (polis, jandarma gibi) koruma mekanizmalarından kolaylıkla faydalanabilmektedir.

Araştırma kapsamında, savaşın sona ermesi durumunda Suriyeli sığınmacıların %56'sının Türkiye'de kalma eğiliminde oldukları görülmüştür. Suriyeli sığınmacıların %32,7'si ise bu konu hakkında kararsızlıklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak, Suriyeli sığınmacıların kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardımlarından yararlandıkları, nakit para yardımı ve aynı yardımları yeterli buldukları, iş bulmakta güçlük çekmedikleri tespit edilmiş, buna karşın mevcut gelirleri ile rahatlıkla geçinemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buradan çalışma ücretlerini yeterli bulmadıkları çıkarımı yapılabilir. Genel olarak sağlık hizmetlerine erişimde herhangi bir problem yaşamadıkları tespit edilen sığınmacıların benzer olarak eğitim hizmetlerindeki memnuniyetleri de ortaya çıkmıştır. Ancak özellikle yetişkin sığınmacıların topluma adaptasyonunda çeşitli sorunlar olduğu tespit edilmiş olup bu sorunların giderilmesine yönelik mevcut kamu hizmetlerinin geliştirilmesi veya artırılması önerilebilir. Özellikle vatandaşlığa geçecek olan Suriyeli sığınmacılar için entegrasyon çalışmaları yoğunlaştırılmalıdır. Ek olarak eğitim, sağlık ve güvenlik gibi konularda mevcut kamu hizmetlerinin geliştirilerek iyileştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (2007). *Türk Dış Göçünün Aşamaları: 1950'li Yıllardan 2000'li Yıllara, Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. Derleyenler: Ayhan Kaya ve Bahar Şahin. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2017). Mülteci Sorununun Çözümünde Sivil Toplumun Rolü. *11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Düzenleyen: Fırat Üniversitesi İ.İ.B.F. Elazığ. 28-30 Eylül 2017: 53-66.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) (2015). *Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge*. <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/gecici-barinma-merkezlerinin-kurulmasi-yonetimi-ve-isletilmesi-hakkinda-yonerge.pdf>, (04.03.2021).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması Raporu*. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>, (05.04.2021).
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışma İzni Başvurusu*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uigm/calisma-izni/basvuru-kilavuzlari/>, (14.03.2021).
- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2016). *Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psiko-sosyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştay Raporu*. <https://docplayer.biz.tr/40178435-Turkiye-de-gecici-koruma-statusundeki-suriye-vatandaslarina-yonelik-sosyal-uyum-ve-psikososyal-destek-calismalari-koordinasyon-ve-planlama-calistayi.html>, (04.04.2021).

- Akdoğan, A. A. (2011). Türkiye’de Kamu Politikası Disiplinin Tarihsel İzleri. *Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları*. Ankara: TODAİE Yayınları: 75-98.
- Akıncı, B. (2018). Türkiye’de Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Yeni Aktör: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 9 (16): 2128-2146.
- Akıncı, B., Nergiz A. ve Gedik E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2): 58-83.
- Akman, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Politikası Aktörleri. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*. 15(1): 35-54.
- Aksu, A. Z. (2020). Experiences of Syrian Refugees Regarding Healthcare Access in Ankara. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınışik, Ç. ve Yıldırım, M. Ş. (2002). *Mülteci Haklarının Korunması*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Anderson, J. E. (2011). *Public Policy Making-An Introduction*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. *Mukaddime*. 5(2): 53-70.
- Aslan, G. G. (2018). *Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul’daki Suriyeli Sığınmacılar Örneği*. (Doktora Tezi). Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Babaoğlu, C. (2017). Kamu Politikası Analizine Yönelik Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 15(30): 511-532.

- Baritçi, F. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türk Toplumuna Uyum Süreci Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. (17): 228-245.
- Biçer, M. ve Yılmaz, H. H. (2009). Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Yasama Dergisi*. (13): 45-84.
- Birkland, T. (2011). *An Introduction to the Policy Process Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2019). *Geçim Kaynakları*. <https://help.unhcr.org/turkey/tr/information-for-syrians/livelihoods/>, (05.04.2021).
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciği. *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (29.07.2021).
- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (3): 9-32.
- Brander, P. (2008). *Pusula: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. (çev. Yeşiladalı, B.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bulak, A. (2015). *Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket Geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2): 133-151.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Cahn, A. M. (1995). The Players: Institutional and Noninstitutional Actors in the Policy Process. *Public Policy: The Essential Readings* (Ed. Stella Z. Theodoulou and Matthew A. Cahn). United States: Prentice Hall.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı*. (Çev. Bal, B. U. ve Akbulut, İ.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlar, A. (2011). *Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye’nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmak, S. (2018). *Türkiye’nin Göç Politikası: Suriyelilerin Yerleştirilmesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çam, E. (1990). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çelik, Y. (2018). *Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevik, H. H. (2003). Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar (Der. Balcı A. vd.). *Modern Devlette Kamu Politikası Oluşturma: Kavramlar, Aktörler, Karar Verme, Kamu Politikası Süreci ve Türkiye Analizi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çevik, H. H. (2012). *Kamu Yönetimi Kavram, Sorunlar, Tartışmalar*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çevik, H. H. (2016). Kamu Politikaları Ansiklopedisi (Der. Altunok, H. Ve Gedikkaya, F. G.). *Kamu Politikası*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Dağdeviren, G. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyon Süreci ve Sorunları: Elazığ Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, F. (2011). Kamu Politikası ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (30): 107-120.
- Demirhan, Y. ve Aslan S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Dergisi*. 5(9): 23-62.
- Deniz, A. Ç., Hülür, A. B., ve Ekinci, Y. (2016). Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (42): 1077- 1087.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 18(1): 175-204.
- Develi, E. S. (2017). 21.yy'da Göç Olgusu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 22(Göç Özel Sayısı): 1343-1353.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştıkları Temel Sorunlar, Algı ve Beklentiler: Hatay Örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*. (62): 57-79.
- Dündar, F. (2007). *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası 1913-1918*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dye, T. (1987). *Understanding Public Policy*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ekim, G. (2018). *Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Mevcut Durumları ve Sorunları Üzerine Bir Alan Araştırması: İzmir Basmane Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Erat, V. (2015). Tanzimat Dönemi Kamu Politikalarında Bir Aktör Olarak Bürokrasi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(1): 527-544.
- Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamının Çerçevesi*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M. M., Karapınar Y. D. ve Aydın D. (2013). Türkiye'nin Göç Politikası. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*. (Editörler: Mete Yıldız ve Mehmet Zaid Sobacı). Ankara: Adres Yayınları: 422-462.
- Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 62(4): 1007-1062.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. (2016, Ocak 15). *Resmî Gazete*. (Sayı: 29594). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>, (04.03.2021).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). *2016 Türkiye Göç Raporu*. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, (10.01.2021).
- Göçoğlu, V. (2014). *Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göküş, M. (2000). Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Bürokrasinin Rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (6): 35-43.
- Gül, H. (2015). Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri. *Yasama Dergisi*. (29): 5-31.

Gül, H. ve Yemen, A. (2016). Türkiye’de Düşünce Kuruluşlarının Kamu Politikası Süreçlerindeki Rolü ve Etkisi. *Kayfor 13 Bildiri Kitabı*. Düzenleyen Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Konya. 15-17 Ekim 2015: 656-682.

Güldalı, P. (2018). *Kayseri’de Yaşayan Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Sorunları: Toplumsal Kabul ve Uyum Açısından Bir Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gültaş, A. S. ve Balçık P. Y. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları. *Sakarya Tıp Dergisi*. 8(2): 193-204.

Günay, E., Atılğan, D. ve Serin E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(2): 37-60.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2020). *Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü İnternet Bülteni*.
https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/27110237_OCAK_2020internet_BulteniSunu.pdf, (17.03.2021).

Hopkins, K. D. ve Weeks, D. L. (1990). Tests for Normality and Measures of Skewness and Kurtosis: Their Place in Research Reporting. *Sage Journals*. 50(4): 717-729.

İçduygu, A., Erder S. ve Gençkaya Ö.F. (2014). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü. *Göç Sağlığı*.
<https://istanbulism.saglik.gov.tr/TR,101828/goc-sagligi.html>, (05.04.2021).

Kamu Denetçiliği Kurumu (2018). *Türkiye’de Suriyeliler- Özel Rapor*.
https://www.ombudsman.gov.tr/document/raporlar/ozel_raporlar/suriye_rapor/index.html#p=1, (05.03.2021).

Kapani, M. (1992). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kaptı, A. (2011). *Kamu Politika Süreci, Kamu Politika Süreci Teorik Perspektifler*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 21: 995-1014.

Karatepe, Ş. (2013). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları.

Kavak, K. (2016). *Kamu Politikalarının Oluşturulması ve Uygulanmasında Dış Etkiler: Enerji Sektörü Örneği*. (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, A. S. (2018). *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeniüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızıl, Ö. ve Dönmez, C. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılara Sağlanan Eğitim Hizmetleri ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Bazı Sorunların Değerlendirilmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*. 2(4): 207-239.

Kızılay (2021a). Kızılaykart. <https://kizilaykart.org/tr/hakkinda.html>, (01.04.2021).

Kızılay (2021b). Kızılaykart. <https://kizilaykart.org/tr/degerlendirme.html>, (01.04.2021).

- Kızılay. *Çalışma İzinleri ve İşyeri Açma Prosedürleri*.
<http://kizilaytoplummerkezleri.org/upload/yayinlarimiz/pdf/cikti-spread-calisma-izinleri-isyeri-acam-prosedurleri.compressed.pdf>, (10.04.2021).
- Kızılmaz, Z. (2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(2): 392-431.
- Kingdon W. J. (2014). *Agendas, Alternatives and Public Policies*. London: Pearson Education Press.
- Kirişçi, K. (1992). Asylum Seekers and Human Rights in Turkey. *Netherlands Quarterly of Human Rights*. 10(4): 447-460.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(3): 163-184.
- Köyüstü, S. ve Tutuk P.S.M. (2018). Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunun Türkiye’ye Yansımaları. *Atlas International Referred Journal on Social Sciences*. 4(9): 388-402.
- Kutlu, Ö. (2006). *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Lavender, W. (2009). *Worldview and public policy: From American exceptionalism to American Empire*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fairfax, VA: George Mason University.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). *Piktes*. <https://piktes.gov.tr/Home/ProjeninAmaci>, (12.03.2021).
- Mintrom, M. (2011). *Contemporary Policy Analysis*. New York: Oxford University Press.

- Mülteciler Derneği. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mart 2021*.
<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (02.03.2021).
- Nacak, O. (2015). *Yeni Kamu Yönetimi ve Türkiye'de Kamu Politikalarının Oluşturulması: Aktör Temelli Bir Analiz*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orhan, O. (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. ORSAM Rapor No: 189.
- Önder, Z. (2018). *Türkiye'de İç Göç ve Kamu Politikaları İlişkisi*. (Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öner, S. G. I. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası. *Ortadoğu Analiz Dergisi*. 6(61): 43-44.
- Örselli, E. ve Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(43): 2063-2072.
- Özcan, A. S. (2018). *Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Ö. ve Özdemir, E. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 14(27): 113-145.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Paydak, A. (2012). *Küreselleşme ile Değişen Göç Kavramı: Yasadışı Göç ve Türkiye'de Adana İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sağiroğlu, A. Z. (2016). Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler *Türkiye’de Merkezi Göç Yönetimi*. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı Yayınları: 43-68.

Sağlık Bakanlığı. (t.y.). *SIHHAT Projesi*.
<http://www.sihhatproject.org/faaliyetler.html>, (01.03.2021).

Sağlık Bakanlığı (2015). *Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar*. <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/1376,saglik-bakanligi-gecici-koruma-yonergesi-25032015pdf.pdf?0>, (05.02.2021).

Sakal, M. (1998). Siyasal Karar Alma Sürecinde Yeralan Aktörler ve Roller. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(1): 211-230.

Samadova, V. (2017). Kamu Politikasında Rol Oynayan Sivil Aktörler. *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*. 5(51): 59-65.

Sarioğlu, G. (2019). İstanbul Esenyurt’taki Suriyelilere İlişkin Medya Analizi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. 2(1): 192-211.

Sayın, Y., Usanmaz A. ve Aslangiri F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 18(31): 1-13.

Sezer, Ö. ve Bayram, T. (2017). Mülteci Politikaları ve Mültecilere Sunulan Kamu Hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Rolü. *11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Düzenleyen Fırat Üniversitesi İ.İ.B.F. Elazığ. 28-30 Eylül 2017: 1002-1019.

Sobacı, M. Z. (2012). *Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme*. Ankara: Orion Kitabevi.

- Şahal Çelik, D., Şemşit, S. (2020). Türkiye – Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmasının Uygulanmasında Suriyelilerin Etkisi ve Rolü, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, TBMM 100. Yıl Özel Sayısı: 66-84.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi: Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1): 269-289.
- Tanrikulu, F. (2018). Suriye Krizi Sonrası Türkiye'deki Sığınmacıların ve Göçmenlerin Eğitimi: Geçmiş, Bugün ve Gelecek Perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11(3): 2585-2604.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 7(17): 36-54.
- Tekin, F. (2011). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. (25): 91-100.
- Thomas, R. M. (1998). *Conducting Educational Research: A Comparative View*. Greenwood Publishing Group.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2 (1): 5-22.

Tosun, S. (2017). *Afet Yönetiminde Mülteci ve Sığınmacılara Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tümtaş, M. S. (2018). Toplumsal Dışlanmadan Vatandaşlık Tartışmalarına Suriyeli Kent Mültecileri. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 18(37): 26-47.

Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>, (04.02.2021).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf, (12.03.2021).

Uçar, A. ve Negiz, N. (2016). Yerelde Kamu Politikalarının Oluşumunda Yönetişim ve Katılımcılık: Isparta İncelemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 28(3): 788-819.

Uluslararası Göç Örgütü. (2019). *World Migration Report 2020*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf, (29.07.2021).

Uluslararası Göç Örgütü. (t.y.). *Göç Terimleri Sözlüğü*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, (24.02.2021).

Uluslararası İşgücü Kanunu. (2016, 13 Ağustos). *Resmî Gazete*. (Sayı: 29800). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160813-1.htm> (12.04.2021).

Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. *Yasama Dergisi*. (24): 78-102.

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*. (1): 107-120.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 4 Nisan). Resmî Gazete. (28615). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, (04.03.2021).

Yerlikaya, H. (2015). *Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Katılımcılık ve Bilgi İletişim Teknolojileri*. (Planlama Uzmanlığı Tezi). Ankara: Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi.

Yıldırım, E. ve Küçüksolak, Ö. K. (2020). Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi ve Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Algısı: Gaziantep İli Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19(37): 593-617.

Yıldırım, S., İslamoğlu E. ve İyem C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Dergisi*. 17(2): 107-126.

Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z. (2013). *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama*. Ankara: Adres Yayınları.

Yıldız, Ö. (2013). Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 16(1): 140-169.

Yılmaz, E. A. ve Ünal, S. (2018). Türkiye'deki Kamu Politikalarının Suriyeli Sığınmacıların Uyum Süreçlerine Yansımaları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 6(14): 318-330.

